

2022

Društvo za raziskovanje jam Ljubljana

GLAS PODZEMLJA

**DRUŠTVO ZA
RAZISKOVANJE
JAM LJUBLJANA**

GLAS PODZEMLJA, 2022

Glasilo Društva za raziskovanje jam Ljubljana

Naslov izdajatelja: Luize Pesjakove 11, 1000 Ljubljana
E-pošta: info@dzrjl.si
Internetna stran: www.dzrjl.si
Spletna izdaja: <https://www.dzrjl.si/publikacije/glas-podzemlja/>

Ba: Boo!
Cil: Boooo!
Ba: That was the worst thing I've ever heard!
Cil: It was terrible!
Ba: Horrendous!
Cil: Well it wasn't that bad.
Ba: Oh, yeah?
Cil: Well, there were parts of it I liked!
Ba: Well, I liked a lot of it.
Cil: Yeah, it was GOOD actually.
Ba: It was great!
Cil: It was wonderful!
Ba: Yeah, bravo!
Cil: More!
Ba: More!
Cil: More!
Ba: More!

Ba(Cil)

KAZALO

- 1 UVOD**
1 Uvodnik
Špela Borko
- 2 Predsedniške novičke**
Matic Di Batista
- IN MEMORIAM**
- 3 Janez Kanoni - Žan (1949-2021)**
Jurij Kunaver
- 4 Misli Članov ob Žanovem odhodu**
Člani
- 6 Dr. Jože Štirn - Mišo (1934 - 2021) Jamar in potapljač našega društva**
Jurij Kunaver
- RAZISKAVE**
- 8 Člani veterani v letu 2021 na Lanskem vrhu**
Metod Di Batista in Marjan Juvan
- 10 Tritavžent brvincev mašira v Trst, a le široka mravlja pride po internetu**
Rok Greccs
- 11 Sistem Grvn-Rajža v letu 2021**
Špela Borko
- 16 Novoletna ekspedicija na Poljano**
Matic Di Batista
- 19 4 - P (sinonimi 4P, 4 P, 4-P)**
Matevž Marinko
- 22 Pokljuke ne damo**
Tim Berginc
- 25 Brezno spečega dinosavra 2006–2020**
Jure Bevc
- 27 Pet akcij, –1081 metrov**
Matic Di Batista
- 30 LJ-29 ali kako smo pokopali Kadetnico**
Peter Mašič
- 31 Vsake zgodbe je enkrat konec (pregled raziskav v Breznu treh src)**
Tomaž Krajnc
- 34 Skednena jama malo drugače**
Nika Pišek Szillich
- 36 Raziskovanje podzemnega živalstva porečja Trebišnjice**
Ester Premate
- 41 Paleontološko odkritje v Apalaškem gorovju Virginije**
Katarina Kosič Ficco
- TABORI**
- 44 Prvomajski (ne)tabor 2.0**
Špela Borko
- 46 Kaninska povodenj 2021**
Člani, uredila Jure Bevc in Špela Borko
- KOMENTARJI K DELOVANJU DRUŠTVA**
- 51 Nagrada Viljema Puticka za leto 2020**
Teo Delić
- 52 Novo registrirane jame in katastrsko gradivo, prejeta za leto 2020**
Jure Bevc
- 53 Predavanja in drugi izobraževalni dogodki v letu 2021**
Darja Kolar
- 55 Čistilna akcija Jeriševe jame**
Ester Premate
- 56 Čiščenje divjega odlagališča pri Započoku**
David Škufca
- 58 Iz Bajsijevih delavnic ...**
Kristofer Pečar
- IZOBRAŽEVANJE**
- 60 Kratki opomnik za izvedbo jamarske šole**
Uroš Kunaver
- 66 Jamski sistemi**
Matija Perne in Lanko Marušič
- RAZVEDRILO**
- 72 Gilly-o-tine**
Špela Borko
- 74 Covid poezija Deana Pestatorja**
Rafko Urankar
- 76 Strip**
BaCil
- DODATEK**
- Načrt Brezna spečega dinosavra**
Jure Bevc

GLAS PODZEMLJA, 2022

Urednica: Špela Borko

Uredniški odbor: Jure Bevc, Špela Borko, Ester Premate, Darja Kolar, Uroš Kunaver

E-mail uredniškega odbora:
gp.urednistvo@gmail.com

Avtorji besedil: Jure Bevc, Tim Berginc, Špela Borko, Teo Delić, Matic Di Batista, Metod Di Batista, Rok Greccs, Marjan Juvan, Darja Kolar, Katarina Kosič Ficco, Tomaž Krajnc, Jurij Kunaver, Uroš Kunaver, Matevž Marinko, Lanko Marušič, Peter Mašič, Kristofer Pečar, Matija Perne, Nika Pišek Szillich, Ester Premate, David Škufca, Rafko Urankar, Člani

Avtorji fotografij, risb in načrtov: Franci Bar, Tim Berginc, Jure Bevc, Špela Borko, Teo Delić, Matic Di Batista, Gilly Elor, Bojana Fajdiga, Jaka Flis, Lukas Grbac, Riko Greccs, Primož Jakopin, Marjan Juvan, Žan Kafol, Darja Kolar, Domagoj Korais, Katarina Kosič Ficco, Ičo Košir, Tomaž Krajnc, Jure Kunaver, Matevž Marinko, Lanko Marušič, Janez Modrijan, Kristofer Pečar, Gregor Pintar, Nika Pišek Szillich, Ester Premate, Primož Presetnik, M. Richter, Marko Simič, Aleksander Štrukelj, Rafko Urankar, Janez Vengar, Marko Vogrič, Marko Vrabec.

Lektura: Jure Bevc, Ester Premate, Darja Kolar, Špela Borko

Računalniška obdelava fotografij in naslovnice:
Uroš Kunaver

Oblikovanje in prelom: Špela Borko, Jure Bevc

Fotografija na naslovnici: Vhodno brezno Rajže, Planina Poljana. Foto: Domagoj Korais

Tisk: Trajanus d.o.o.
Naklada: 200 izvodov

Ljubljana, maj 2022
ISSN 1581-8942 (tiskana izdaja)
ISSN 2536-4308 (spletna izdaja)

Špela Borko

UVODNIK

Lansko leto je, kot smo se že razvadili, prineslo metre, dosežke in presežke. Ne bom ponavljala predsedniških novičk, a kdo bi si mislil, da bomo »usput« skočili na jurja, kar tako, v petih akcijah? Preboj magične meje sem zaradi operacije zamudila in priznam, malce sem se pomilovala. Le malo kasneje sem vseeno uspela utrgati češnje, obisk finalnega dna. Matevž, Matic in jaz, hitro in drzno do dna in nazaj v enem dnevu. Misel na takšno traparijo me je kar malce plašila, saj je vendar od zadnje minilo pet let (P4 z Maticem in Rakijem). Takrat sem ravno začela delati kot mlada raziskovalka, danes pa odštevam ure do zagovora doktorata. Pet let sedenja za računalnikom mi je sicer pustilo sive lase, a kilometer štrika na mojo veliko veselje še vedno prežvečim brez težav. Vseeno je bil povratek iz jame precej zanimiv. Matevža je po HEESK-u kar odneslo. S polno prasico vrvi je žimaril, kot da gre za večno slavo. Sopihala sem za njim, klela prasico in pljuča, pot mi je v potokih tekel spredaj in zadaj (saj veste, kje se steka ...). Mulo me je čakal vrh šahtov in moj ego se je togotno zaletaval z glavo ob zid. 550 metrov višje smo odvrkli za 200 metrov vrvi in pritrdišč. Svoj del smo opravili, od tu do ven se bo že našel heroj. Olajšana bremena sem s svežimi močmi zgrabila žimar. Kakor hitro sem jaz dobivala moč in zagon, tako je Matevža začelo pobirati. V razmaku petdesetih višinskih metrov je postal prežvečen čigumi, ki ne ve več, kako se učinkovito prepeti, kaj šele hitro žimariti. Ura se je bližala polnoči in z Dibo sva spoznala, da je čas za ekstremen ukrep. Kofe.

Prav zares, mladca sva po domače povedano dopingirala. Ker se še ni navlekel na črno zlato, je bil učinek, podprt s čokolado, takojšen. Malce mu je bilo sicer slabo, a se je iz polža prelevil v mravljo faraonko. Ko smo okoli štirih zjutraj prišli na JZS bivak, smo bili vsi veseli – on, ker je bil na jurja, jaz, ker sem prišla Dinozavra za rep, Diba pa verjetno zato, ker naju ni rabil nositi iz jame.

A letošnje leto je tudi vzelo, ne le dalo. Po Žanovem pogrebu mi je Manč duhovito dejal, da upa, da bom tudi na njegovem tako jokala. Razmislila sem o stiku s smrtjo. V večji meri sem se ji ognila, še tistim pogrebom, na katere bi verjetno morala iti. Žanov pogreb je bil pravzaprav prvi, ki sem mu prisostvovala, odkar sem odrasla. Smrt sama po sebi me ne plaši, plašijo me čustva živečih. Večino časa jih precej dobro pospravimo, zakamufiramo in prikrijemo. Na pogrebu pa je žalost otipati v zraku. A ne naglas, to ne sodi v scenografijo našega okolja. Gledam pokojnikove svojce, prijatelje, tovariše, kako gradijo zidove, ki bodo ujeli žalost, dokler ne uplahne. Pa vseeno. Včasih je fino jokati. Svet je lepši in barve čistejše skozi sveže oprane oči. Tudi med sestavljanjem poglavja In Memoriam je pritekla kakšna solza. Morebiti bi v kakšnem drugem glasilu uvrstili to poglavje drugam, a menim, da mora biti na začetku. Saj vendar društvo in z njim mi vsi rastemo iz preteklih izkušenj, doživljanjev in ljudi. Članov. Naj bo prispevek hkrati spomin na preminule in posvetilo vsem živečim. Prevečkrat se vrednosti

življenja zavemo šele, ko je prepozno.

Letošnji Glas podzemlja se je sestavljal malce drugače kot običajno. Predvsem sem tokrat dobila res zagnano uredniško ekipo, ki je prevzela mnogo nadležnih opravil. Ester, Darja in Jure, hvala vam! Hkrati sem bila februarja nadvse nezadovoljna s Članstvom, saj so vsi po spisku, IO-jevci pa še najbolj, zamujali z oddajo člankov. Ne bom štela človek-ur, a zavedajte se, da GePe ne nastane čez noč. Če ga želite brati, ga morate tudi pisati! Hkrati veliko člankov ni imelo spreminjanih fotografij in načrtov, kar je uredništvu prineslo kopico dodatnega dela. Zato vas res iskreno prosim – bodimo društvo, delimo si tako sadove našega dela kot delo samo.

Naj se za konec zahvalim vsem, ki ste poskrbeli, da je tudi ta številka pisana in zajetna. Hvala 151. helikopterski eskadrilji Slovenske vojske (HEESK) za transport. V zameno smo vam podarili brezno! Hvala JZS, ki nam je tudi letos dovolila uporabo zunanega bivaka na Kaninskih podih. Če se preselim na drugo stran hriba, v Bohinj: hvala Agrarni skupnosti Savica, Bojanu iz Pac Športa, Andreju iz Alpe-Bohinj, našemu dragemu Mirku in vsem ostalim, ki nas zalagate z informacijami o jamah ali nas odprtih rok sprejmete medse.

Dobrodošli v Glasu podzemlja 2022. |

Levo: Urednica v naravnem habitatu. Desno: Uredničina najljubša ekipa na skoraj najljubšem hribu. Foto: Matic Di Batista

Matic Di Batista

PRESEDNIŠKE NOVIČKE

Drage Članice, dragi Člani

Leto, ki je za nami, je bilo zelo pestro. Poleg nam vsem prijetnega raziskovanja se je kar nekaj članic in članov ubadalo z nekoliko manj prijetno birokracijo. Ker smo v časih, ko nevladne organizacije niso najbolj zaželeni, smo tudi mi prejeli nove zadolžitve. Srečali smo se z zahtevami za ohranitev statusa društva, ki deluje v interesu ohranjanja narave. Uspešno smo se izkazali pri pristojnem ministrstvu in ponovno prejeli naziv. Morda se zdi to le papir, pa je vseeno pomemben, saj nam kot društvu, katerega ni vseeno za okolje in naravo, omogoča, da aktivno sodelujemo.

Raziskave so kljub občasnim motnjam zaradi ukrepov potekale precej tekoče. Večinoma se je raziskovalo na Poljani. Kljub dolgemu dostopu zaradi snežnih razmer smo bili uspešni, našli veliko novih vhodov ter raziskali nove kilometre v že znanih jamah. Med večjimi raziskovalnimi dosežki je tudi nova povezava med jamama Grvn in Rajža. S tem smo dobili nov sistem, ki se približuje desetim kilometrom. Poleg teh dveh gre morda omeniti še požrtvovalno razopremljanje Prašnega dola in odkritje 4 - P!

Poleti smo nadaljevali na Kaninu, kjer je sicer sprva kazalo, da nam bo vreme uničilo velike načrte. Tekom dveh tednov smo vseeno pregledali še zadnji vprašaj v breznu LJ-29 in ga uspešno razopremili – USPEH. Nato se je konec tabora zgodil še preboj v Breznu spečega dinozavra, ki je kasneje – jeseni – prebil

magično mejo –1000 metrov. Velik dosežek je tudi nova tenda, ki nam omogoča mirnejše in bolj suho prebivanje na kaninskih podih – USPEH.

Zelo spodbudno je tudi dejstvo, da raziskave na Pokljuki še zdaleč niso zamrle. Neumorno praskanje na območju Pokljuke je (sicer v letošnjem letu) spet obrodilo sadove.

Še bolj pomemben raziskovalni dogodek pa je bilo ponovno merjenje Konasnice. V enem dnevu smo izmerili celo jamo, Jure pa je kasneje še oddal načrt in sedaj je jama podaljšana na zasluženo dolžino.

Jamarska šola je bila lani organizirana nekoliko kasneje. Zagnani inštruktorji in pomočniki so skozi izobraževanje pripeljali novo generacijo, za katero upamo, da bo v prihodnje skrbela za dosežke nam dragega društva. Za boljšo usposobljenost članov smo se zopet podali na usposabljanje za gibanje v zimskih razmerah ter imeli dodatno izobraževanje s poudarkom na prvi pomoči.

Članski duh smo lani krepili na Veteranski, ki je niso omajali niti koronski valovi. Dogodek je minil kot prijetno druženje z bogatim kulturnim in kulinarčnim programom, ki ga bomo pomnili še dolgo časa.

O veteranih pa ne slišimo le konec maja. Redno se nam javljajo in poročajo o napredku v Radoščah. Zadeva je prišla tako daleč, da je bila potrebna posebna predsedniška delegacija, ki je preverila

stanje pod pretvezo merjenja jam. Očena: odlično in le tako naprej. Veteranom očitno ne zmanjkuje motivacije kljub žalostni izgubi župana, ki je preminil preteklo leto – Žan, slava ti.

Žal je spet odpadlo Putikovanje. Če bo sreča, ga prestavimo na pomladni čas. Če ne, pa srčno upam, da uspe letošnjo jesen.

Skrb za čisto podzemlje in osveščanje javnosti je ena glavnih društvenih agend. Lani smo organizirali veliko in medijsko odmevno čistilno akcijo. Skupaj s pomočjo lokalne skupnosti Kazlje smo začeli s čiščenjem Jeriševe jame. V jami je žal še vedno veliko smeti, smo pa nakazali, da je mogoče s skupnimi močmi zagristi tudi v takšen zalogaj. Ker smo bili že ravno ogreti, smo konec novembra s smetmi napolnili še dva kontejnerja na divjem odlagališču pri Zapotoku.

Društvo je v preteklem letu delovalo nadvse uspešno. Poleg vsega naštetega je zelo lepo videti veliko število članov na rednih četrtkovih sestankih. Člani pridno jamarimo, raziskujemo, dokumentiramo in skrbimo za dobro kondicijo društva. Še enkrat spodbujam vse Članice in Člane, da brez zadržka izrazite svoje želje in se brez strahu lotite raziskovalnih projektov v prihodnjem letu.

Za konec pa: Društvo dela dobro. |

Levo: predsednik podkupa članice. Desno: sodelovanje generacij. Foto: Jaka Flis

Jurij Kunaver

JANEZ KANONI - ŽAN (1949–2021)

19. oktober 2021. Pokopališče v Planini pri Postojni, kjer smo našega Žana pospremili na zadnjo pot in se od njega poslovili. Toliko ljudi to pokopališče zagotovo že lep čas ni videlo. Bil je oblačen dan, ki ni obetal nič dobrega. Poslavljati se od prijatelja je nekaj najtežjega. Žan se je rodil v družini dr. Janeza Kanonija, nestorja slovenske povojne psihiatrije in znanega partizanskega zdravnika. Žana je od mladosti zanimala tehnika, postal je strojni tehnik in je služboval na Hidrometeorološkem zavodu Slovenije. Pred tridesetimi leti pa se je odločil, da se naseli v samem središču notranjskih kraških voda, čim bliže naravi in jamam, v Malnih, kjer si je zgradil hišo na razvalinah Milavčevega mlina. Živa-hen in prijeten v družbi je hitro osvojil srca Notranjcev, še bolj, ko se je izkazal kot dobrotnik. Žan ni bil samo jamar, in to več kot pol stoletja. Njegovo poznavanje jamarskih pesmi, jamarske zgodovine in vsakovrstnih zgodbic je bilo zavidljivo. Bil je tudi smučar, celo smučarski učitelj, zmajar, ribič, lovec in drsalec, jamski vodnik (Planinska jama, Unška koliševka), motorist, igravec, čebelar, kitarist (član ansambla The kapnik boys), čolnar in še kaj. Številne diplome in medalje iz klubskih in sindikalnih tekmo-vanj pričajo o njegovih talentih in sposobnostih. Bil je tudi hokejist v časih, ko je vstajala zlata generacije Vevške Slavije. Igral je v prvem napadu mladinske postave. Posebno veselje je imel z restavriranjem Tomosovih mopedov in se vsako leto odpeljal na daljše potovanje v družbi enako mislečih prijateljev.

Njegova skrita ljubezen je bila kultura. Pred štirimi leti smo ga lahko kot člana gledališke skupine Ščuka iz Planine videli skupaj s soprogo Zdenko nastopiti v Vilharjevi igri Jamska Ivanka v vlogi Jamskega viteza Vladimirja, in to v ljubljanskem Cankarjevem domu. Kot ljubiteljska igralca sta skupaj odigrala kar nekaj vlog. Žan je nastopil kot igralec že kot najstnik v igrano-dokumentarnem filmu In Memoriam, v prikazu ilegalnega očetovega zdravniškega dela na začetku vojne. Tega nismo vedeli, kot tudi ne za Žanovo pripravljenost pomagati ljudem v

stiski. V času izjemno visoke vode na Planinskem polju pred leti je Žan s svojim čolnom skrbel za preskrbo z živežem vseh v njegovi bližini, ki tega niso bili sposobni sami.

Žan je bil še pred meseci »ta glavni« v Članski vasi. Njegovi prijatelji veterani so si nemalokrat ob dejstvu, da je v Članskem vrhu ob vsakem novem prihodu vse pripravljeno in za vse poskrbljeno, pogosto dali duška z vzklikanjem: »Žana za župana!« Vsak od nas je ob prihodu na Članski vrh na Lanskem vrhu čutil, da nekaj manjka, če se Žan ni takoj prikazal in slehernega pozdravil z »medvedjim objemom, gromkim smehom in glasnimi šalami. Članska vas je zaradi njega postala toplo zavetje vsem generacijam, ne le veteranom. Ob pogledu nanj se je človeku zarisal velik nasmeh na obrazu. S svojo iskrivostjo, navihanostjo in strastjo do življenja je okužil vse naokrog. Vedno ga je bilo lepo srečati, ker je bil velik človek, ki premore ogromno topline in preproste ljudskosti. Vse to ostaja z nami, hvala za te trenutke.« Tako so, presunjeni zaradi Žanovega prezgodnjega odhoda, opisali svoje žalostne občutke njegovi najzvestejši prijatelji.

Lanski vrh, Članska vas, to je čaroben svet med Planinskim in Logaškim poljem, kjer so mogočne stvaritve narave, kot so ponori Pod stenami, Logarček, Vranja in Skednena jama in kajpak Najdena jama. Sami veliki, od kraških voda izpraznjeni prostori, ki so stoletja in tisočletja čakali, da jih odkrijejo in raziščejo prav člani našega društva, sedanji občasni prebivalci Članske vasi. Pred Žanom in Špičaki se je v teh krajih z neverjetnim žarom, polnim raziskovalne radovednosti, potikal Viljem Putick, naš veliki vzor. Tudi Žanu je veliko pomenil, zlasti pri iskanju Lipertove jame, te še vedno nerazčiščene Putickove enigme. »Lanski vrh in Planinsko polje je Žan poznal do zadnje udornice, vrtače in jame. Žanov največji raziskovalni uspeh v Lanskem vrhu je sodelovanje pri večletnem sistematičnem iskanju in raziskovanju novih jam, kar je imelo za rezultat knjižico o več kot sto jamah na

Lanskem vrhu.« »Sicer pa ga poznamo – če se je odvijalo kaj pomembnega, je bil vedno zraven; imel je zanimanje in posluš tudi za najmanjše dihalnike.« »Zato je tudi ustvaril velik kup zapisnikov.« »Po Radotu Radeščku in Matjažu Pucu je bil naš največji in najbolj vztrajen Lipertist.«

Žanov odhod bomo težko preboleli. Nešteto je bilo Žanovih prizadevanj, da bi bil Članski vrh čim bolj prijeten, prijazen in gostoljuben. Bil je »župan in arhitekt« Članske vasi, dobesedno in v prenesenem pomenu. Prav Žanova je bila »ideja ponovnega sistematičnega iskanja Lippertove jame«. Pri gradnji Članske vasi se je izkazal kot nenadomestljiv in skrben gospodar, izredno ročno spreten, ki je skrbel za dobre pogoje veteranov, da so se v vseh vremenskih pogojih lahko udeleževali akcij na Lanskem vrhu in se ob sredah ali četrtkih popoldne utrujeni, umazani in premočeni vračali bodisi iz Najdene jame, Galacijevke ali obeh Radošč. Žanova zasluga je tudi avtorstvo zamisli in izvedbe ferate v Najdeni jami. »Brez njega ne bi bilo druženja veteranov na Lanskem vrhu, bil je vez med nami, 'arhitekt' našega društva in sodelovanja! Šele ob smrti takšnega prijatelja se začneš zavedati kaj si pravzaprav izgubil.« Naj mu bo lahka Notranjska zemljica, naj mu Putick lajša bolečino ločenosti od družine in od prijateljev!

Metod Di Batista je novico o Žanovem odhodu 11. 10. 2021 posredoval na društveno listo z naslednjimi besedami:

Dragi člani!

Sporočam vam, da nas je danes ob 21. uri zapustil naš Žan. Vedno se ga bomo spominjali kot velikega Člana!

Foto: Marjan Juvan

Žan je prav zares živel Članski duh in pomembno vplival na nas. Mnogo članov se je na žalostno vest odzvalo z mislijo, poslednjim pozdravom našemu Žanu. Tu objavljamo njihova sporočila. Razporejena so naključno.

Pogrešali ga bomo.

Blaž Dovžan - Laverdist

To pa je žalostna novica. Naj počiva v miru v večnih globinah.

Katarina Kosič Ficco

Legenda, počivaj v miru.

Armin Krivec

Res je bil pravi karakter in Član, ostal bo z nami, v zgodbah in spominih. Počiva naj v miru.

David Škufca

Zdenki, Urši in Gašperju moje globoko sožalje.

Jurij Trenz

Dragi Žan, naj ti bo še naprej lepo. Ob pogledu nate se je človeku zarisal velik nasmeh na obrazu. S svojo iskrivostjo, navihanostjo in strastjo do življenja si okužil vse naokrog. Vedno te je bilo lepo srečati, ker si bil velik človek, predvsem pa človek, ki premore ogromno toplino in preproste ljudskosti do slehernega človeka. Vse to ostaja z nami, hvala za te trenutke.

Teja Čeru

Zbogom Žan, lepo je bilo biti tvoj prijatelj! Žan je živel glasno, odšel pa tiho. Ob tej novici sem obnemel, saj ga bom neskončno pogrešal na Članskem vrhu, katerega sestavni del je bil. Tako iskreno me je vedno pozdravljala! Putick naj čuva njegov spomin in vsi mi z njim!

Jure Kunaver - Vili

Sedim in nemo strmim. Kdo bo naslednji Žan?

Jure Andjelić - Yeti

Ob vsakem obisku članske vasi so me pozdravili njegovi medvedji objemi, gromki smeh in glasne šale. Naučil nas je, da se da (v nasprotju s splošnim prepričanjem) zgraditi hišo od strehe proti temeljem. Članska vas je zaradi njega postala toplo zavetje vsem generacijam, ne le Veteranom. »Poklicat treba župana« pa samoumeven stavek pred vsako rojstnodnevno zabavo.

Vedno nasmejan in vedno dobre volje. Počivaj v miru Žan.

Matic Di Batista - Diba

Mu je bilo žal, ker ni našel Lipertove? Ali je bila bolj pomembna pot? Kdo bo zdaj mladičem povedal, da je JKŽ najboljši? Žan, pogrešali te bomo.

Špela Borko

Da bi Žan kar tako zapustil sceno? Kje pa, še vedno bo naokoli po Lanskem vrhu. Če bo iz kakšnega grma kaj godrnjalo, bomo morali resno pogledati ali je medved ali veliki Član Žan.

Primož Presetnik

Šok. Članski vasi je dal dušo, brez njega je ne bi bilo take kot jo poznamo. Vsem generacijam se je znal zapisat v srce in s srcem se ga bomo spominjali ob vsakem obisku Članske vasi. Naj bo miren njegov počitek.

Rok Brajkovič - Brajko

Spomnil sem se na kulinarično razvajanje:

- odlične postrvi,
- obaro z belimi žganci,
- klobase,
- golaž,
- vampe ...

Marjan Baričič

Pogrešal bom njegov žametni glas in neskončno karizmo. Naj mu bo zemlja rahla.

Jaka Flis

Na svojem Tomosu je po Aleji veteranov v polni jamarški opremi odmopediral v večna lovišča Najdene jame. Veteranska je ostala brez konstruktorja in večno nasmejanega gromoglasnega robanteža, ferajn pa brez Člana. Slava mu!

Kristofer Pečar - Ba

Počivaj v miru Žan, Član z veliko začetnico. Spominjali se ga bomo.

Jure Bevc

Prijatu in kolega jamar ŽAN. Počivaj v miru.

Rok Grecs

Naj počiva v miru. Sožalje vsem njegovim.

Tanja Tomšič

Z idejo ponovnega sistematičnega iskanja Lippertove jame nas je ponovno združil v novi Veteranski verziji.

Mime duše lahko rečem, da brez njega tudi druženja veteranov na Lanskem vrhu nebi bilo. Bil je naša vez med nami! Bil je »ARHITEKT« našega druženja in sodelovanja!

Šele ob smrti takšnega prijatelja se začneš zavedati kaj si pravzaprav izgubil.

Vedno me preganja misel in sram, da se tega v vsakodnevnem življenju skupaj bolj ne zavedamo. Kako strašno površno je naše življenje!

Marjan Juvan - Manč

Žan, uživajta s Putikom v novih odkritjih.

Miran Erič - Kaplar Twito

Odšel je velik Človek in velik Član, vendar bo njegov duh ostal na (Č)Lanskem vrhu in širši okolici.

Anton Brancelj - Ižanc

Dragi vsi, iskreno sožalje Zdenki, Urši in Gašperju ob izgubi moža in očeta.

Primož Jakopin

Dragi sočlani/ce!

K vašim mnenjem nimam kaj dodati. Bom pa napisal kaj osebnega, ker me – priznam – kar stiska pri srcu.

Te dni mineva skoraj natanko 55 let, ko se je Žan prvič pojavil na društvu. Verjetno pa je za nas slišal nekaj let prej, ko sva z njegovim starejšim bratom Juletom (Mišotom) bila sošolca in celo sedela skupaj. Hitro se je vpejal in bil eden res redkih članov, ki vsaj jamarstva — če že ne društva — ni pozabil na daljši rok. Njegov največji raziskovalni uspeh v Lanskem vrhu je sodelovanje pri večletnem sistematičnem iskanju in raziskovanju novih jam, kar je imelo za rezultat knjižico o več kot sto jamah na Lanskem vrhu. Sicer pa ga poznamo — če se je odvijalo kaj pomembnega, je vedno bil zraven; ob enem pa imel zanimanje in posluš tudi za najmanjše dihalnike ipd. Zato je tudi »ustvaril« velik kup zapisnikov. Da je bil po Radotu Radeščku in Matjažu Pucu naš največji in najbolj vztrajen Lipertist, pa tudi vsi vemo. Z Žanom smo nekdanji »The Kapnik Boys« izgubili še kitarista. Skratka — Član kot se Članu spodobi. Kot je v intervjuju za Delo povedal že sam, glavni boom v Najdeni jami je za pol leta zamudil. Zato v jami še nima »svojega kotička«. Čim prej moramo najti kaj primernega, kar bo lahko Žanov rov ali dvorana (lahko tudi v Radošci).

Žan ni bil samo jamar; bil je tudi smučar, zmajar, ribič, lovec in drsalec (s hokejem se ni ukvarjal). Plezal pa tudi ni slabo, čeprav dlje od Turnca ni šel. V speleološki stroki se s profesionalci seveda ne bi mogel meriti. Je pa prebral vse, kar je mogel dobiti pod roko in če bi mu lahko dal oceno iz geologije krasa, bi mu brez zadrege takoj pribil najmanj osmico. Vedel je precej več kot marsikateri študent.

Poleg vsega naštetega Žan je imel še nekaj, kar šteje pravzaprav največ — bil je topel človek, ki si ga moral imeti rad že na prvi pogled. Ja, hudo mi je — spet je odšel eden mojih najboljših prijateljev.

Zbogom Žan, lepo je bilo biti tvoj prijatelj!

France Šušteršič

Žan, vedno Te je bilo lepo srečati. Mirno počivaj.

Anton Praprotnik - Toto

Ojoj. Šokiran, prizadet. Slava mu, ni druge besede. Hvala za vse, Žan.

Žanov duh smo ponesli v Člansko vas. Sveča bo gorela do jutra. Putik je dobil odlično družbo.

Dean Pestator

To je zelo žalostna novica, saj se Člana kot je Žan z lučjo išče. Slava mu.

Jure Košutnik

Bil je pa tudi pesnik/interpret in igralec (upodobil je Pavla Knobla). Srečno v večnih loviščih.

Lanko Marušič

Zbogom Žan.

Matej Blatnik

RIP Žan

Vojko Mohorčič

Jurij Kunaver

DR. JOŽE ŠTIRN - MIŠO (1934–2021)

JAMAR IN POTAPLJAČ NAŠEGA DRUŠTVA

Kje so časi, ko je bil Mišo zelo vnet in aktiven jamar in eden prvih potapljačev našega društva. Celih deset let smo se veliko družili, zlasti v jamah in na terenu sploh. Javnost, v glavnem strokovna, ga je pozneje poznala kot pionirja morske biologije pri nas, mnogi sprva kot morskega potapljača in organizatorja potapljaških odprav. Po študiju biologije v Ljubljani ga je zasvojilo morje in slovensko kopno ga je videvalo bolj poredko. Tega, da je bil nekoč naš član, da je naredil prve potapljaške korake v okviru našega društva, ne preberemo nikjer.

Redni univerzitetni profesor morske biologije na oddelku za biologijo Biotehniške fakultete v Ljubljani dr. Jože Štirn se je rodil 1. decembra 1934 v Ljubljani profesorju Josipu in obrtnici Dani Štirn, r. Ulepič. Njegov brat Jurij Štirn je bil zaslužen na področju razvoja povojnega slovenskega letalstva. Stanovali so na Kamnogoriški cesti, kamor sem nekaj let po drugi svetovni vojni, še kot gimnazijec, pogosto zahajal. Domnevam, da je obiskovanje Mišotovega doma trajalo med 1949, ko sva postala člana našega jamarskega društva, in 1952, ko sem začel študirati geografijo. Na Kamnogoriško sem se iz mesta vozil z očetovim kolesom. Tam me je v kuhinji Mišotove mame Dane skoraj vedno čakalo kaj za pod zob, a sem se venomer branil, kot bi bil kmečka nevesta, je rekla. Je že vedela, kako željan sem bil hrane v tistih

časih pomanjkanja in moje skoraj nikoli potešene lakote. Tega ji nisem nikoli pozabil! Mišo je bil takrat že brez očeta, skupaj z njegovo hčerjo žrtvama Črne roke. Menda se je moral preostanek družine zato zateči v partizane. Njegov povojni dom je bil odprt tudi za druge prijatelje, denimo Andreja Ravnikarja, kasnejšega arhitekta, in Janeza Gantarja, geološkega tehnika. Z Drejcem sva se kar naprej sabljala s palicami. Tudi skrivnosti, ki so zanimale mladeniče, smo odkrivali s pomočjo Mišota, ki je bil v njih bolj podkovan. Bili so časi brezskrbnosti in čistega, spontanega prijateljstva, ki niso mogli trajati posebno dolgo. Nisem pa si predstavljal, da bo Mišota že v času študija, še bolj pa po njem, morje povsem odtegnilo od mnogih starih prijateljev in aktivnosti. No, jamarje so za tem v celoti nadomestili potapljači in ribiči.

Jože Štirn je v sedemdesetih in osemdesetih letih predaval oceanografijo, ekologijo morja in ribiško biologijo na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Bil je tudi znanstveni svetnik na Nacionalnem inštitutu za biologijo. Najbolj zaslužen je bil za ustanovitev prve in edine slovenske znanstvene institucije na področju raziskav morja, to je Morske biološke postaje Piran (predstojnik, 1970–1977). Do nje je prišlo postopoma, od Republiškega centra za podvodna raziskovanja v Ljubljani (Jože Štirn, 1962), do ustanove

vitve Zavoda za raziskovanje morja Slovenije v Portorožu (direktor Jože Štirn, 1964–1967) in končno do Morske biološke postaje (1969). Je pionir morskih raziskav v slovenskem prostoru, tudi marikulture v Sloveniji, okoljskih študij pri izgradnji marin in postavitvi čistilnih naprav ter šolanja strokovnjakov. Postavil je temelje razumevanja kroženja fitoplanktona v severnem Jadranu. Z organiziranjem ekspedicij in raziskovalnega dela v tujini (med drugim Rdeče morje, Etiopija) je domet njegovega dela segal daleč izven območja slovenskega morja. Svojo mednarodno znanstveno kariero je začel v Tunisu, predaval v Omanu, imel je profesorsko stolico na Univerzi v Nici v Franciji, bil na misijah UNESCO v Jemnu, Adenu in Kamerunu. Mednarodna univerza v mestu Cagnes-sur-Mer, Francija, mu je leta 2002 podelila naziv zaslužnega profesorja. Od leta 1992 je bil dopisni član Evropske akademije za okoljske znanosti v Tübingenu. Leta 2012 je prejel veliko nagrado Miroslava Zeia za življenjsko delo, ki jo podeljuje Nacionalni inštitut za biologijo. Zgornje je samo izbor iz njegovega bogatega življenja.

Mišo je bil aktiven jamar od leta 1950 do 1960, kar je dokumentirano v društvenih zapisnikih. Leta 1950 je bil še dijak Šubičeve gimnazije v Ljubljani. V naslednjih letih ga zasledimo v vseh seznamih članstva. 12. 2. 1953 je bil redni občni

Pred Križno jamo jeseni 1957. Od leve: Boris Sket, Jože - Mišo Štirn, France Velkoverh, Tomaž Planina, sedi Miran Marussig. Foto: M. Richter

Društveni potapljači pred Malim Okencem na izvirih Ljubljanice sredi petdesetih let 20. stoletja. Od leve: Ivan Kuščer, Ivan Gams, Jože Mušič, Dušan Kuščer, Jože - Mišo Štirn, Franci Bar in Jurij Kunaver. Foto: F. Bar

zbor društva, na katerem so bili v ospredju odnosi z mladimi jamarji. V diskusiji je bil Mišo kritičen do takratnega vodstva in predlagal več sodelovanja med mladimi in starejšimi. Njegovi mladi sojamarji smo ga pri tem odločno podprli. Takratni predsednik Ivan Michler je zaprtje lokala opravičeval z dejstvom, da ni mogoče delati z mladimi, če ti v njem kadijo. Oglasil se je Mišo (tudi eden od kadilcev) in protestiral, da zaradi enega ali dveh posameznikov ne bi smeli trpeti vsi. V nadaljevanju istega leta se je začel proces zaostrovanja odnosov med Dušanom Novakom in vodstvom društva, kar je zgodba, močno povezana s povojno emancipacijo naše mlajše generacije.

Avgusta 1954 je bil Mišo med udeleženci raziskovanja jam na Malih podih pod Skuto (poleg V. Fajgla, J. Kunaverja, T. Planine in B. Sketa, glej sliko v GP 2021, str. 8). Takrat je bil Mišo korak pred nami, saj se je lotil pisanja poročila o naših dosežkih pri raziskovanju visokogorskih jam in ga objavil v *Proteusu* (*Visokogorski kras na Malih podih pod Skuto*, *Proteus* 16, 1953/54, 9, 25–255). Mišo je pogosto dajal vtis, da je strokovno načitan in da ve, kaj hoče. Med 1955 in 1956 smo Mišo, Tomaž in moja malenkost organizirali tečaj za mlade jamarje, kar je bila najbrž ena prvih naših jamarskih šol.

Iz zapisnika občnega zbora 12. 5. 1959 sem povzel, da je takrat Mišo Štirn vodil potapljaško skupino. To pove veliko, saj so to bili začetki potapljaške dejavnosti mlajše generacije, ki sta jih za to navdušila Janez in Dušan Kuščer. Marjan Richter se spomni Mišota tudi med prvimi študenti biologije, ki so na slovenski obali vadili morskotoplanje pod vodstvom Janeza Kuščerja. Naši vidni jamarji in potapljači Marjan Richter, legenda podmorskega fotografiranja, dr. Kazimir Drašlar - Mikec, znan himalajec, in dr. Anton Praprotnik - Toto so prispevali fotografije in nekaj informacij. Društveni jamski potapljači so se pod vodstvom bratov Kuščerjev, začetnikov potapljanja pri nas, v tistih časih najprej urili na Ljubljani na Špici, nato pa na njenih izviri, v Malem in Velikem okenču. Kmalu so se mlajši osamosvojili, ko je Ivan Gams iz Anglije prinesel dva ali tri potapljaške skafandre. Ena pomembnejših akcij je bilo potapljanje v kraškem izviru Žirovniščice na Cerkniškem jezeru. Tam je Mišo Štirn kot prvi preplaval prvi sifon. Da bi prišli do denarja, so sodelovali tudi pri gradnji idrijskega vodovoda.

Zgoraj in spodaj: Pred prvim potopom v sifon izvira Žirovniščice na Cerkniškem jezeru I. 1959. Jože Štirn in Kazimir Drašlar. Foto: M. Richter

Bil je tudi eden od dejavnejših članov društva pri postavitvi podzemnega laboratorija v Podpeški jami in je o tem izdelal elaborat. Zanj, kar sem zasledil v zapisnikih o Mišotu, je njegova diskusija na seji društva 26. 11. 1959, ko se je Planinska zveza Slovenije v zadevi Dušan Novak poskusila vmešavati v naše zadeve. Tista leta je bil Mišo poleg Tomaža Planine in mene eden najbolj pogostih in odločnih diskutantov na društvenih občnih zbora ali sejah. Dejal je: »Predvsem nam mora biti jasno, da se pred PZS nimamo za kaj braniti, niti jim kar koli pojasnjevati. Popolnoma evidentno je, da gre tu za zlonamerne besede z namenom, da škodujejo ugledu društva. Vsaka taka stvar pusti neugoden vtis v javnosti, prav zaradi tega pa je nujno

enkrat za vselej stvar razčistiti do dna«.

Mišo je bil pripravljen poskusiti se v najrazličnejših izzivih. Tudi v tem smo si bili zelo podobni. Leta 1956 se je pridružil mojemu bratu Alešu, ki je skupaj z alpinistko Nadjo Fajdiga in menoj pripravil prvo jugoslovansko odpravo na najvišji maloazijski vrh Ararat (5165 m). Zaradi političnih napetosti med Turčijo in Grčijo tja žal nikoli nismo odpotovali.

Dr. Jože - Mišo Štirn je bil raziskovalec in znanstvenik mednarodnega ugleda in zaslug, nemiren, iznajdljiv, pogumen in pronicljiv duh ter odličen organizator, ki je prvič pokazal svoje sposobnosti že kot član Društva za raziskovanje jam Ljubljana. |

Metod Di Batista in Marjan Juvan - Manč

ČLANI VETERANI V LETU 2021 NA LANSKEM VRHU

V letu 2021 se je na našem Lanskem vrhu dogajalo veliko lepega, zanimivega, pa tudi žalostnega.

Z veliko žalostjo smo se poslovili od našega Žana, ki nas je zapustil 11. oktobra 2021 ob 21. uri. Izgubili smo najbolj zaslužnega člana veterana za naše aktivnosti v zadnjih šestih letih. Žan je bil motor veteranskega društva na članskem vrhu. Njegove številne ročne spretnosti so omogočile kar nekaj dosežkov veteranov, kot so:

- ferata in ureditev varovanj v Najdeni jami,
- preboj v Galacijevki v Najdeno jamo,
- odkop Radošče 1 v dolžini 22 metrov,
- odkopavanja v Mardiju,
- kopanja v Radošci-2 in
- nenazadnje ureditev in vzdrževanje zavetišča v članski vasi.

Zavetišče v članski vasi je omogočilo veteranom, da smo lahko v vsakih, še tako surovih vremenskih razmerah izvajali svoje aktivnosti. Postalo je tudi mesto za tradicionalno druženje članov DZRJL ob vsakoletni Veteranski. Žan je bil načrtovalec (arhitekt), izvajalec, vzdrževalec in upravljavec infrastrukture v članski vasi in kot tak njen »župan«. Neprecenljiva je bila njegova skrb, ko je hodil uro pred ostalimi in poskrbel, da smo prišli v zakurjeno in toplo zavetišče! Še sedaj je dostikrat prisoten v naših pogovorih, ko

ugibamo, kako bi komentiral in kaj bi rekel Žan ob nekem dogodku!

V nadaljevanju podajam nekaj »suhoparnih« statističnih podatkov o aktivnostih veteranov na Lanskem vrhu v letu 2021. V obdobju od februarja 2021 do konca decembra tega leta je bilo opravljenih 30 akcij v Radošči-2. 20. decembra smo leto zaključili s tradicionalnim novoletnim druženjem.

Epidemija nas ni preveč ustavila. V času največjih omejitev (regije) so bili na akciji samo Ljubljančani. Nihče od veteranov (razen Žana in Franceta) ni zbolel za covidom.

Akcij so se udeleževali: Andrej (vrtnar), Fofr, France, Ejč, Eta, Grega, Ičo, Ile, Jure T., Jure K., Klok, Lenča, Mare, Marjan, Manč, Metod, Mira, Modrc in Žan, torej skupaj 19 članov veteranov in ostalih. Posameznih akcij so se udeležili še nekateri prijatelji in sorodniki.

Udeležence naših akcij se deli na štiri skupine:

- Virtualni – so tisti, ki nas podpirajo, pa jih nikoli ni zraven!
- Zelo občasni – so tisti, ki pridejo enkrat ali dvakrat na leto, ali pa zgolj slučajno nekaj pojest in popit na članski vrh.
- Občasni – so tisti, ki si zaželijo malo

članske družbe in seveda

- Redni – so tisti, ki imajo že v koledarju rezerviran četrtek ali včasih sredo za akcijo.

Manč

Praviloma smo bili vedno razdeljeni v zunanjo ekipo, ki je poskrbela za vse potrebno v članski vasi, vključno s pravo jutranje kave in malice ter dobrega obroka po akciji.

Notranjo ekipo so sestavljali člani veterani, ki so delali v jami in pomagali s površja (vleka veder izkopanega materiala, priprava gradbenega materiala, moralna opora itd.).

V Lazah nas je skrbno spremljal France in nam nudil tudi skladišče za opremo. V novo opremljeni bivši Najlepši hiši smo se s Francetom pred akcijo dobivali na kavi. Francetova teoretična razmišljanja in analize so nam dajale vzpodbude za nadaljnje delo.

V jami se je izoblikovala bolj ali manj stalna ekipa, ki so jo sestavljali Mare, Manč, Marjan in Metod. Tudi ekipa pred jamo je bila bolj ali manj stalna in sicer: Fofr, Ejč in Modrc (je bil včasih tudi v jami).

V zunanji ekipi je bil stalnica Ičo. Žan je bil v lanskem letu vse bolj poredko, ker mu je bolezen onemogočala večje aktivnosti.

Levo: Priprave na vhodu v Radošči-2 — od leve proti desni Manč, Metod, Marjan. Desno: Oporna konstrukcija v spodnjem delu Radošče-2 z Metodom. Foto: Marko Vogrič

Kakorkoli štejemo, nas je največ sedem!
Samo še Sneguljčica nam manjka!

Manč

V jami je potekalo razmeroma rutinsko delo in sicer:

- odkop materiala,
- transport materiala na površje in
- izdelava opornih konstrukcij za podorno stran.

Material je bil praviloma mešanica manjših in večjih skal ter drobirja. Večje skale so se razbijale, tako da je bil enostavnejši transport na površje.

Na akciji smo praviloma izkopali in izvlekli 30 do 60 veder materiala. Tako je deponija v udornici že prav veličastna.

Manč je postal pravi specialist za izdelavo podpornih ukrepov. Škatlo iz plohov sestavljajo tri stranice, od katerih sta dve uprti v kompaktno steno udornice. Tako je desetmetrski jašek prav imponantna konstrukcija sestavljena iz plohov in okroglih tramičev. Razmiki med plohi omogočajo tudi plezanje v vertikalnem jašku.

Iz jame poleti piha, pozimi pa vanjo vleče. Pozimi je v jami nekoliko neprijetno, saj je delo na prepihu mrzlega zraka iz površja. Posledica tega je zmrznjen material do dna, kar pa zagotavlja tudi večjo stabilnost podora.

Kljub izgubi Žana se je članska vas vzdrževala in urejala. Dokončali smo delo na strehi, naredili drvarnico in uredili zbiranje deževnice v sodu. Skrbimo za čistočo in urejenost notranjosti zavešišča. Nenazadnje je naša dolžnost, da ohranimo Žanovo dediščino! Opažamo pa, da zavešišče uporabljajo tudi neznani posa-

Urejanje drvarnice – od leve proti desni Modrc, Manč, Metod. Foto: Ičo Košir

mezniki. Nekajkrat smo naleteli na žerjavico v peči!?

Kljub vsem omejitvam nam je tudi letos uspelo organizirati tradicionalno »Veteransko«. V nadaljevanju je nekaj podatkov o letošnji 42. Veteranski:

- Udeležencev je bilo preko 50.
- Mira je pripravila tradicionalne piškote – res so bili dobri kot vedno!
- V jami je bilo (po vpisni knjigi) 42 članov in ostalih.
- V jami je bilo več kot deset otrok!
- Pri Hansovem je bil običajni šampanjc.
- Predsednikov odojek je bil slasten.
- Torte, ki so jih pripravile članice, so bile enkratne.
- Posebno domiseln je bil načrt Najdene na torti.
- Razburljivo je bilo tekmovanje v premagovanju ekstremne ožine.
- Zmagovalki sta bili dve!
- Uspela je zanimiva razstava o Bohinjskih jamah.
- Špelinega »luštnega« predavanja pa ni motil rahel dež!
- Voda v Najdeni je bila srednja in zanimiva:

- V Borisovem rovu je bilo prehodnih le prvih cca. 200 metrov – ostalo je bilo zalito.
- V Veliki štirni je bil običajni slap zalit, videla pa se je »reka«, ki je tekla iz smeri Putikove dvorane v Veliko štirno in je tudi primerno bučala.
- V Desnem ni bilo videti povišane vode?
- V nedeljo je bilo še preko 15 članov, ki so prespali.
- Zadnji so nočno druženje zapustili ob svitu!
- Tradicionalni jutranji »ham and eggs« je bil.
- Članska vas je bila drugi dan vzorno pospravljena!

Za zaključek:

Kopanje v Radošci 2 traja že več kot eno leto. Optimistične napovedi, da bomo hitro skozi, se niso uresničile. Kljub temu smo veterani trdno odločeni, da rešimo misterij Radošce. Po eni strani si želimo preboja, po drugi strani pa se bojimo trenutka, ko bo potrebno poiskati nov izziv na Lanskem vrhu!

Levo: Torta na veteranski z načrtom Najdene jame. Desno: Veteranska 2021. Manč med premagovanjem ožine. Foto: Janez Modrijan

Levo: Blato je Sreča. Sredina: Maketa Članske vasi izpod prstov Laverdista je prispela v Člansko vas. Desno: Razstava. Foto: Domagoj Korais, Jaka Flis

Sploh si ne morem predstavljati, kaj bi naredili, če se nam pri vsem tem našem kopanju zares odpre kakšno lepo brezenca. Si predstavljate sramoto, ko bi morali prositi ta mlade, naj oni pogledajo kaj je spodaj!?!? Bolje, da se to sploh ne zgodi in naj bo naše delo neskončno in nedokončano. Dokler se vsi ne preselimo

med Zelo občasne ali Virtualne.

Tako kopljemo malo po občutku navzdol za preprihom, pa spet malo naravnost, pa spet navzdol itd. Smeri, ideje in razloge, zakaj tako in ne drugače, menjamo kot naši poslanci stranke.

Res je, da smo še vedno v preprišni con. Res je tudi, da še vedno sledimo podoru, ki se spreminja. Na globini desetih metrov bi morali po vseh Žanovih izračunih biti že zdavnaj v rovu, ki gre zagotovo od juga proti severu. Res je tudi, da med podornim materialom vedno bolj pogosto naletimo tudi na sigo, ampak ... vse to sicer ni zagotovilo za uspeh, vendar pa koristi naši že bolj šepajoči motivaciji – bolj fizični kot psihični!

Manč

Člansko!
Manč in Metod

Rok Grecs

TRITAVŽENT BRVINCEV MAŠIRA V TRST, A LE ŠIROKA MRAVLJA PRIDE PO INTERNETU

Bil je oktober 2020, ko se je v Sloveniji začel drugi val koronavirusa. Temu je sledil lockdown in ljudje so bili več doma. Tako sta tudi Jernej in Martina v sončnih oktobrskih popoldnevih hodila po kraški gmajni. Ker pa sta ljubitelja kraškega

sveta, sta s pomočjo eKatastra obiskovala vhode registriranih jam (vhode registriranih jam na Krasu sva obiskovala pred 15 leti tudi moj oče Riko in jaz. Takrat je imelo veliko jam na Krasu zgrešeno lego).

Pri sprehodu po gmajni pa sta Jernej in Martina naletela na jamo z ožjim vhodom, ki pa ni bila označena v katastru jam oz. ni bila registrirana. Novico o najdbi neregistrirane jame sta sporočila na eKataster, od koder so kraške ekipe DZRJL dobile informacijo ter lokacijo nove jame. Ker se mi je zadeva zdela zanimiva, sem se z Jernejem zmenil, da se čez dve uri dobimo pri jami.

Na območju jugozahodno od vasi Križ na Krasu, kjer sta našla novo jamo, je registriranih pet jam. Ker pa ene od teh nismo našli, sem dvomil, da sta našla novo jamo.

Pred odhodom na teren sem si še enkrat pogledal A zapisnik registrirane jame, ki je nisva našla. Zapomnil sem si le velikost vhoda (1,5 × 1,5 metra) in globino vhodnega brezna (šest metrov). Ko me je Jernej pripeljal do jame, sem videl, da je vhod vanjo ozka špranja, ki ima globino dva metra, zato sem bil prepričan, da sta našla novo jamo.

Ozko špranjo smo malo razširili in se nato spustili v jamo. Po dveh metrih vhodnega brezna smo najprej zagledali podor, na koncu podora pa se odpre dvorana, ki je zelo lepo zakapana. Jama je dolga 22 metrov, globoka pa šest metrov.

Po akciji smo se dogovorili še za ime jame – Široka mravlja, ki je domiselna izpeljanka iz priimkov najditeljev.

Pri pregledovanju terena sva naslednjo pomlad z očetom Rikom našla registrirano jamo, ki sva jo iskala že več let. |

Rok v zelo lepo zakapani Široki mravlji. Foto: Riko Grecs

Špela Borko

SISTEM GRVN-RAJŽA V LETU 2021

Rajža

V prejšnji številki Glasu podzemlja ste lahko prebrali, da je Rajža dolga 588 metrov. Raziskana je bila vse do Turne dvorane proti severozahodu, v južnih smereh, torej skozi Orkansko okno, pa smo obstali nad novim breznom v Mokrem Cugu. V letu 2021 je sledilo še devet akcij, ki jih povzemam v nadaljevanju, skupaj s trači seveda.

Na prvi akciji, na dan zaljubljenecv (14. februar), sta Vid in Nika Rajžo popejljala v Grvn. Da ne bo pomote, Vid ima po novem tudi punco Niko, ki pa ni ista Nika kot ta, ki je šla v Rajžo trpet. To, jamsko Niko, je namreč Vid gnal na vse muke, vsaj po njenem pripovedovanju sodeč. Njegovo je bilo precej drugačno, bojda sta veliko postavala in počivala. Vsekakor nista uskladila zgodb, sta pa opremila brezno, ki ju je popeljalo v Moreio, nato pa se med balvani velikosti kombijev spustila v prostoren rov. Kjer sta naletela na jamsko onesnaženje! Rdeče beli označevalni trak z izdajalsko oznako Z10.6 ju je napeljal na misel, da sta prišla v drugo jamo. Če slučajno ne bi našla oznake, pa bi jima to povedalo opremljeno brezno, do katerega sta prišla. Tako je nastal drugi sistem Planine Poljana. Ali Drugi sistem planine Poljana? Nikoli ne vem. Naj žive sistemi!

En teden kasneje, 20. februarja, je sledila akcija v sestavi Vid, Jure in jaz. Zapodili smo se v Moreio, kjer je Vid prosto splezal do žrela z zobmi iz arogantnih ježkov. Zavrtal je pritrdišča še za štrikavce, z Juretom pa sva merila. Vmes sva ugotovila, da imava precej nekalibriran disto. Sledilo je dolgotrajno in mukotrpno umerjanje in ponovno merjenje fosilnega rova in dvorane Bukovje, kjer sva našla bukovo listje. Vid je na srečo in slaba pritrdišča opremil novo brezno, vse do trupla nesrečnega polha, kjer sva ga dohitela. Spustili smo se še nekaj stopenj nižje, na dno Polhovine. Tu se je jama zožala v neprijetno ozek in nizek meander z lužo in močnim prepihom.

Na akciji še en teden kasneje, 28. februarja 2021, se nas je zbralo veliko (Pero, Jure, Matevž, Klemen, jaz), naredili pa smo malo. Če se prav spomnim, smo nekaj preopremljali in nekaj umerjali, pa nam nič od tega ni zares uspelo.

Kot ste lahko že razbrali, smo se na Poljano podajali vsak vikend. Tudi v vikendu okoli 6. marca. Tokrat sta Matic in Jure napadla okno nad nesrečnim polhom, Vid, Nika in jaz pa smo ponovno izmerili Moreio in raziskali podor na njenem južnem koncu. Močno pobeljen in rahlo premikajoč se podor nam je kravžljaj živce, a na koncu smo bili primorani sklicati umik. Predsedstvo je vmes odlomilo Vidovo naravno pritrdišče iz predprejšnjega odstavka in prosto splezalo stopnjo na drugi strani brezna. Nekaj metrov višje polica, pa spet brezence navzdol, navzgor pa stopnja do novega okna. Ne vemo točno, kaj sta počela, bojda je en prosto splezal navzgor in se po čudnih poteh znašel na dnu, drugi pa je varčeval s fiksi in opremil na puls, pri čemer je uspel tako dobro opremiti, da se še Vid ni uspel prepeti, ker je imel "prekratke noge". Podali smo se za predsedstvom in izmerili plezarijo do okna, premagali preklemanopostranipulspritrdišče in se po kolenih zapodili v rov, v katerem aragonitne smrečice zaradi prepaha rastejo vodoravno. Rov ima tudi kapničke, vse do 15 centimetrov dolge (fantje bi rekli, da 20 cm). Rov je visok ravno toliko, da če greš po kolenih (tisti, ki gredo lahko), z ritjo polomiš vse ježe. Čisto nepraktično torej. Iz rova smo vstali v nov prelom. Stoječ na čepu mivke smo vrgli kamen v brezno na levi in brezno na desni. V brezno na desni sta se J&D spustila. Ker jima je zmanjkalo vrvi, sta ga do police opremlila s

popkovinami, stopno zanko in kladivom. V razdelek trači pa spada poročilo, da je Vid naslednji dan na stanu pozabil vso obleko. Ker sta z Niko pozabila vzeti ključ od drugega avta, je ostal tudi brez čevljev, nato pa sta spoznala, da tudi akumulatorja nimata več. Vsaj ne delujočega. Po nekaj motviljenja je Vid v podobleki in gozdarjih, dišeč po rožicah in okrašen z jamskim blatom, le prišel na družinsko kosilo. Ostali trije smo vmes našli še dve novi jami in pa najverjetneje tudi Mirkotovo izgubljeno brezno. Če je to res, je takrat, ko smo ga cel dan iskali, sedel le deset metrov stran od njega, ločevala pa ju je stena neprehodnega ruševja.

Naslednji vikend je celo minil brez obiska Rajže. 20. marca pa smo jo zopet počastili, tokrat v moški zasedbi. Matic, David, Vid in Jure so se podali v desno brezno, tako imenovano Akrobatsko dvorano. David in Matic sta jo prečila in prišla do blatnih fosilnih rofov, Jure in Vid pa sta

Zgoraj: Trdoglavca delata, aparatčik in predsednik opazujeta. Spodaj: Spomladansko vzdrževanje stanov. Foto: Špela Borko, Matic Di Batista

opremljala Akrobatsko dvorano. Zapisali niso kaj dosti, je pa David pol leta kasneje glasno zatrjeval, da on pa še ni bil v Rajži. Izbris spomina zaradi divjega rajanja ali groznega trpljenja? Vsekakor velja omeniti, da je akcija v kolektivni spomin zapisana kot Pravomoška akcija.

Četrtega aprila so se v jamo podali Bor, Matevž in Jure. Površinca Uroš in Nika sta pomagala s tovorjenjem 300 metrov vrvi. Namerili so 185 novih metrov okoli Akrobatske dvorane, se spustili še nekaj nadstropij nižje in našli potencialno nadaljevanje. Naslednji dan so šli izmerit Mirkotovo jamo, ki se je po 13 metrih končala s snežnim čepom. Nato so izmerili še eno čurko, ki ni ustrezala zakonskim merilom za naravno vrednoto in še poslednjo tridesetmetrco. Incident

akcije je bila odtujitev Juretove lopate in cepina. Izsledil ju je na Youtubu, zahvaljal odtujitelja in po nekaj tednih cenjena kosa opreme tudi dobil nazaj.

24. aprila je sledila še zadnja spomladanska akcija v sestavi Vid, Matevž, Pero, Diba in jaz. Pero in Diba sta opremila brezno Pod Poljano (torej brezno levo od čepa). Pri tem jima je za vrat tekla mrzla snežnica. Brezno se bojda precej neperspektivno zapre. Ostali trije smo šli v blatni rov, se spustili v brezenice, v katerega sta zrla David in Matic, in na dnu našli precej zakarfiolano ožino. Veliko trme kasneje smo ožino odkopali do te mere, da smo se uspeli stisniti skozi in steči po Skritem rovu, ki se je odprl za njo. Skriti rov se je močno približal Grvnu, zadnje besede pa še ni rekel.

Nato je Rajžo zajelo zatišje vse do decembra. Če se sprašujete zakaj, pogledajte fotografijo vhoda. Ruševje je pač bolj prijetno, kadar je pod snegom. 14. decembra so se po snegu turnosmučarsko do jame podali Vid, Darja, Dejv, Diba in Johanna. DDD ekipa je raziskovala pod Turno dvorano. Johanna je kondicionirala, Vid pa je igral turističnega vodiča. Za plačilo je dobil kamen na nart in odšepal v dolino. Ostali trije so raziskali splohne-semi-zelo perspektivno ožino, odvisno koga vprašaš. Dojemanje perspektivnosti je bilo obratno sorazmerno s širino pasu raziskovalca. Darjo je navzela turnosmučarska mrzlica in na Poljano se je podala s smučmi, na katerih je stala prvič po srednji šoli. Vijuganje med bukvami je tako poskrbelo za precej zabave, predvsem za gledalce.

Vhodno brezno Rajže. Foto: Domagoj Korais

Na starega leta dan je sledila še fotografska akcija v sestavi Ariana, Tinkara in Domagoj. Ko jim je uspelo najti vhod, so posneli par dobrih fotografij vhodnega brezna. Globlji deli pa še čakajo na obisk foto ekipe. Upam, da se bo tudi Uki opogumil, saj je Rajža precej enostavna jama, do Skritega rova pa praktično ni ožin. Samo na leteče kamenje treba biti pozoren. Moreia si vsekakor zasluži fotografsko ovekovečenje.

Rajža je bila konec leta 2021 dolga 1904 metre in globoka 352 metrov. To je 24,5 % dolžine Sistema Grvn-Rajža.

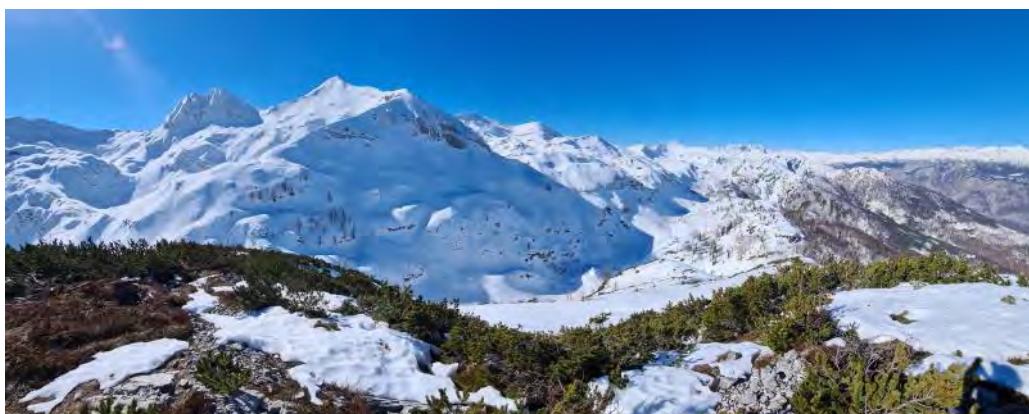
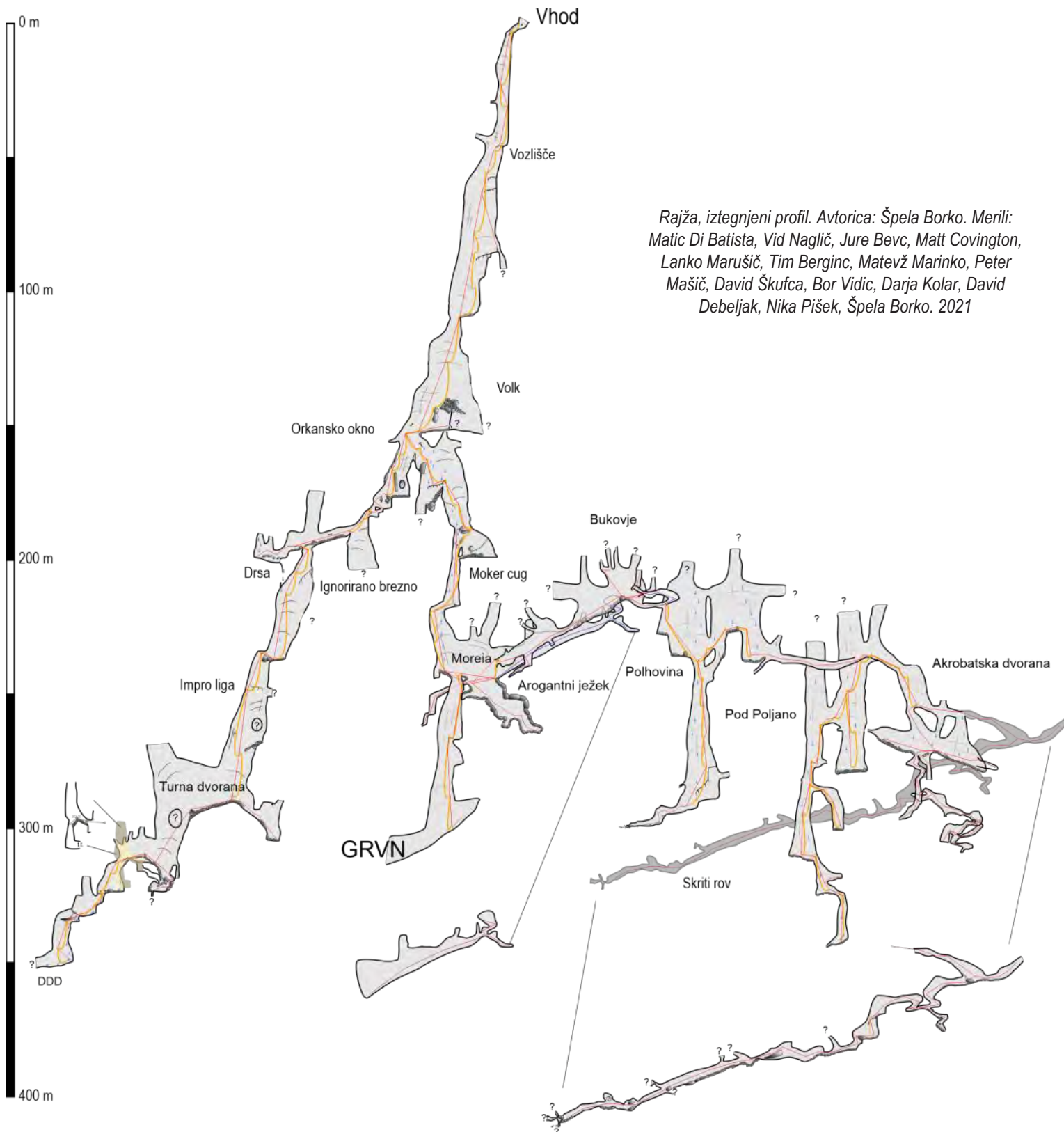
Grvn

V Grvn smo se v letu 2021 podali manjkrat, kot bi se lahko, zgolj petkrat. Je že tako, da so najbolj perspektivni deli že precej odročni. Vseeno smo naredili precej, izmerili pa še več.

Na poljanskem taboru za dan državnosti, 26. junija 2021, smo v Grvn končno zvalili tudi smetano DZRJL, IZRK in kar je še teh kratic, to je Frančka. Po lepotah bohinskega podzemlja smo ga vodili Pero, Matic in Špela. Zavaljo avtentičnosti kar povzemam njegovo poročilo in upam, da me ne bo tožil zaradi avtorskih pravic.

— V ozadju zaslišimo Fonzijev očarljivo humorni glas —

Po dolgih letih obljub in želja mi je na sam SLO-D-Day uspelo priti do čarobne Poljane. O mojem navdušenju nad kratko potjo od avta, Planino, ekipo in Katarininim teranom ne bom dolgovezil. Vse skupaj je porok, da Dežela v naslednjih tridesetih letih ne bo do konca ovenela.

Jamarija so tudi razgledali ali iskanje izgubljenega drona. Foto: Matic Di Batista

Tabori so malo manj anarhični kot včasih, problemi drugi, včasih je primanjkovalo ljudi in opreme, zdaj je skoraj obratno. Le zagon je najmanj enak. Mene so dodelili Dibi, Špeli in Petru, da gremo na konec Grvna pogledati, kako kaže naprej. Pod vtisom silnih Ukijejih slik sem si predstavljal nekaj velikih brezen in sprehod po velikih galerijah. No, vhodni niz brezen je res bil, a smo kmalu zavili na bajpas, ki nas je do končnih rogov prepeljal po precej manjših kanalih. Hoje je bolj malo, vmes nekaj ožin, prečk in vsega, kar v svojih nedrjih ponuja visokogorje. V najožjem delu, kjer mora celo Špela sneti žimarje, jaz pa bi moral oklestiti podkožje in streti prsnico, se mi je malo zataknilo, zato je Špela ožino z druge strani s kladivom oblikovala po moji podobi. Kakšne tri ure smo potrebovali do skrajnega konca, kjer nas je čakalo brezno. Po novi doktrini dna brezna niso zanimiva, zato je Diba splezal prečko do nadaljevanja rova, po katerem smo prišli. Prečka je zdržala še Špelo, Petra pa je šokiral izpuljen vmesni puls; no, mene kot gledalca še bolj, a se je srečno izšlo. Rov se je v isti smeri nadaljeval še slabih sto metrov in se končal v drobirju preloma. Preprih izgine v rov, ki se kmalu za prečenim breznom odcepi navzgor in ga je po Dibovi oceni kakih sto metrov ter se nadaljuje. Delno smo raziskali še tretji krak, ki ga spet po kakih sto metrih štirinožnih dimenzij seka manjše brezno, kjer bo potrebna prečka. Skratka, nadaljevanj in prepriha ne manjka. Posebej zadnji deli jame so blatni, kot so le lahko. Blato ni ne židko ne suho, v lepljivo blatno kepo se sčasoma pretvorijo kovačija, obleka, škornji in zavest. Kar moteče, sploh pri plezanju po vrveh, kjer zanesljivo grabi le še strah. Povratek je bil precej dolg. Ker sem v avtu pozabil pantin, z izposojeno Dibovo levo rezervo pa mi ni šlo, sem žimril na klasiko. Potreboval sem leta, da sem šel na pantin, a udobja se je lažje navaditi kot odvaditi. Tudi zato sem prišel na površje šele okrog tretje zjutraj in potem še kako uro in pol iskal pravo ruševnato gaz proti Planini. Zjutraj sem se zbudil pretepen in polomljen in tako je bilo vsaj še dan ali dva. A mazohistično izjavljam, da je čez jamsko utrujenost ni.

Še nekaj speleoloških opažanj. Čeprav še nisem preveril vzorcev, domnevam, da je večina jame v dolomitu. Rovi, v katerih smo se gibali, kažejo podobo anastomotičnega blodnjaka. Sumim, da gre za pod- ali obledeniški razvoj. Blatna obloga, ki krasi celoten presek rova, seveda kaže na poplavno cono. Take

poplavne cone bi tudi lahko bile ledeniško pogojene; ob poledenitvi lahko ledeniki zajezijo kraške masive in precej dvignejo nivo podzemne vode.

—
Tudi naslednje poročilo sem si izposodila, tokrat od našega plezalskega asa Dejva (David Debeljak). 10. julija 2021 sta dve ekipi vzporedno napadli 4 - P in Grvnsko blato, v katerega sta zagrizla Diba in Dejav:

Namig o morebitnem obisku Evklida je bil gladko preslišan v maniri, itak Grvn ni več to, kar je bil. Pa še 4 - P ima tak Evklidski meander. In smo šli. Se pozna, da je poletje, in posledično se posedanje pred stanom na soncu rado malce zavleče. Seveda ne preveč, saj globine in temine vlečejo.

Z Dibom jo mahneva proti Grvnu in se podava v globine. Glede na spomin je Grvn taka fletna jama, brez večjega prepogibanja, čista in prostorna. Ker se v spodnje dele ne hodi več čez Borehole, velikih prostornih delov ni več, je pa zaradi tega en kup blata. Blato je sicer omenjeno že v preteklih poročilih, tako da nič novega. Vsekakor pa je pri meni prišlo do mentalne metamorfoze ali streznitve, da Grvn vseeno ni (več) le malo žimarjenja in šetnje po prostornih rovih, kot sem imel v spominu od zadnjih obiskov. Spodaj sva bila relativno hitro. Ko sva z Dibom sedela na malici pod spodobnim šahtom, pred začetkom merjenja novih rogov, sva se šalila, da bova nazaj itak šla po 4 - P. No morda bova splezala kakih 20 metrov do štrika, ki bo visel od ekipe 4 - P in ne bo treba po vsem tem blatu nazaj. Tudi dogovor s 4 - P-jevci je šel v smeri nemetanja kamnov v nova brezna.

Meriti sva začela nadaljevanje – blatno črevo s spodobnim preprihom – opremila manjše brezno, raziskala slepi odcep in nadaljevala v isti smeri. Brezna navzdol sva po Dibovi filozofiji, da takšna brezna raziskuje že celo življenje, ignorirala in nadaljevala s prečenjem do preprišne ožine. Dimenzije niso bile kaj prida, vendar je konfiguracija skale obljubljala prehod le s pomočjo kladiva. Po nekaj obdelave in preizkušanja tehnike ena roka naprej, ena nazaj, se zbašem čez. Zadaj čaka prostorna dvorana z manjšim brezencem in kaminom nad glavo. Diba ima širša ramena in za prehod potrebuje še nekaj udarcev kladiva. Motivacija velikega prostora zadaj je zadostna in ko se Matic spravi čez, izmeriva še ta prostor. Sumim, da bo Inicijativa za ohrani-

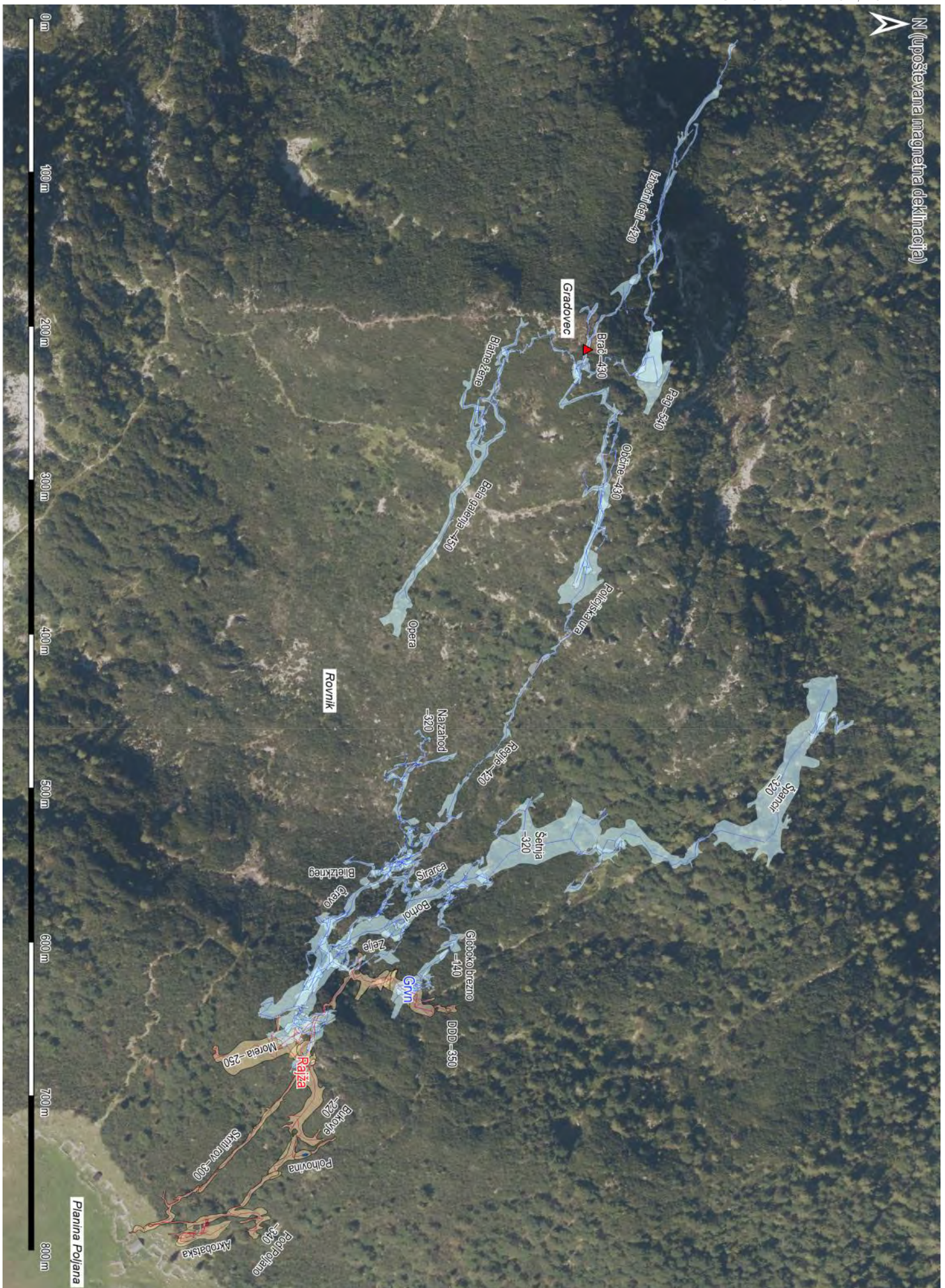
tev ožin v prihodnji akciji preglasovana in ožine ne bo več.

Precej očitno nadaljevanje bo zahtevalo plezalno prečko do enega izmed oken. Glede na količino blata na sebi, realnost ožine za nama in dejstva, da se preostanek vrvi nahaja pri zadnjem breznu, plezarijo prepustiva za naslednjič.

O količini blata precej pove dejstvo, da sva neznano kje izgubila vrečo arašidov. Pa tudi to, da je bila prasica kljub štriku, ki je ostal v breznu, težja. Povratek je minil ob žimarjih, ki ne prijemajo, kletvicah o žimarjih, ki ne prijemajo, in pizdenjem nad pantinom, ki je poln blata. Ko sem pripraskal iz jame, sem se počutil precej evklidsko =).

—
Po nekajmesečnem premoru je sledila prva zimska akcija, 6. novembra 2021. Poročilo je prispeval Matic:

Preteklo zimo smo se ves čas spominjali toplih dni, ko greš in prideš v jamo, brez da ti zmrznejo gate. No, ta čas je letos minil hitreje, kot smo mislili. In spet smo stali v temi in mrazu, na parkirišču, kjer je izhodišče za Planino Poljano: Flis, Jure, Vid, Domagoj, Matevž, Tim in jaz. Na Poljani vsaj še ni snega. Je bila pa crknjena miš v sodu za vodo in ena na lepilo v stanu. Po krajši debati se odpravimo spat in drugo jutro navsezgodaj do jam. Plan je bil, da gremo kar v dve: ekipa Jure-Vid je šla na poden 4 - P, Domagoj-Flis-Tim fotkat lepote 4 - P, Matevž-Diba pa v Grvn – v blatne spodnje dele. Pred jamo sva bila nekaj pred enajsto, v jamo sva šla pa še malenkost kasneje. Dol je šlo presenetljivo hitro. Edini moteč faktor je blato, ki smo ga iz spodnjih delov nanесли po štrikih do vhoda. Najin plan je bil, da končno pogledava brezna, ki smo jih vztrajno prečili, ko smo raziskovali horizontalne freatike. Že prvo naju je popeljalo okrog 50 metrov nižje, kjer sva raziskala večji rov, ki se strmo vzpenja nazaj, proti dvorani, ki sva jo prečila, da sva do odcepa sploh prišla. Na koncu naju je ustavil velik podor in tudi po meritvah sva bila skoraj direktno pod dvorano. Na drugo stran sva raziskala zelo ozek meander s precej vode. Tudi ta se je zaključil – preozko. Vseeno sva vsega skupaj namerila približno 180 metrov poligona. Ker sva bila hitra in je bilo časa še dovolj, sva nadaljevala v naslednjem breznu, kakih 100 metrov naprej po freatikih. Tudi tu sva dosegla podobno globino. Brezno je precej mokro. Na dnu pa manjši odcep v nove blatne freatike. Matevž se je zapodil

Tloris Sistema Grvn-Rajža. Globine so navedene glede na vstopni vhod (v dele v Grvnu se dostopa skozi Grvn itd.). Deli Rajže, ki so tlorisno tik pod stanom, se nahajajo 190 metrov pod površjem. Vir ortofoto: Geodetska uprava RS. Avtorica: Špela Borko. 2021

Vhod v Rajžo je pozimi milo rečeno predihan, okoliško ruševje pa skrito. Foto: Domagoj Korais

in kmalu prišel nazaj, češ da se nadaljuje in da rabiva merilce. Rov sicer ni širok, ima pa veliko belih karfiol, ki so navadno pokazatelji prepiha. Po nekaj tlačjenja in nekaj na frej splezanih blatnih stopnjah sva se znašla pred ogromno črnino. Pred

nama se je odpiral ogromen rov, ki se je prevesil v brezno (po kamnu sodeč cca. 50 metrov globine). To je bila super novica, saj nas je že res skrbelo, da je vse to blato znanilec, da smo dosegli kak neprepusten nivo. No, ta šaht vsekakor

prepušča. Vsega skupaj sva namerila približno 280 metrov. Bil je čas za povratek, ki nama je odlično uspel. Zunaj sva bila v treh urah. Sicer pošteno zmatrana, a vesela.

Sledila je novoletna ekspedicija, ki pa je popisana v naslednjem prispevku. Naj tule zgolj povzamem letno statistiko: Grvn je bil konec leta dolg 5861 metrov in globok 550 metrov, kar predstavlja 75,5 % dolžine sistema.

Celokupna dolžina Sistema Grvn-Rajža je 7765 metrov, globina pa 566 metrov. Naprej gre na več koncih, vsem niti več ne sledimo. V katero luknjo bomo vtaknili nos, se odločamo na podlagi prepiha, intuicije in splošnega počutja. Ne vem, ali takšne raziskave lahko okličemo za sistematične, vsekakor pa se izogibamo razopremljanju delov, ki bi morebiti še imeli potencial za nadaljevanja. Kar malce frustrira našega Gospodarja. A na srečo mu iz jam prinesemo dovolj metrov, da komanda po razopremljanju še ni padla.

Matic Di Batista

NOVOLETNA EKSPEDICIJA NA POLJANO

Letos se ponavljam in ves čas odgovornost za neuspeh tam in zamujeno priložnost drugje prenašam na vreme. Vreme je bilo glavni krivec leta 2021 za vse, kar bi lahko, pa nismo. Vendar pa, vsem vremenskim nevšečnostim navkljub, na koncu po navadi potegnemo nekaj dobrega iz nadomestnih dejavnosti, ki smo se jih lotili v preteklem letu. In tako se je zgodilo tudi za sam konec leta. Vreme je takrat za nas pripravilo eno tistih tipičnih: neurje, neomejene snežne padavine, morda celo dež v visokogorju ... na koncu pa manj kot deset centimetrov novega, ostale dni pa jasno. Vseeno smo se odločili, da ne bomo čakali do zadnje minute in smo plane že prej prilagodili.

Prvotno smo imeli plan spet napasti kaninske pode, P4 in morda Dinosaur. Spremenjeni plan smo pa prenesli na Planino Poljano. Za tja smo rekli, da ne rabimo najboljših vremenskih razmer, saj se večina jam nahaja še zelo blizu gozdne meje. Poleg tega smo začetek predstavili precej proti začetku novega leta.

Prva ekipa je nesla del opreme že pet dni pred začetkom. In baje je Vid pri

naključnih mimoidočih naredil precej dober vtis, ko je vodil gručo štirih matičark (ali so morda one vodile njega?!). Kakorkoli že, štiri dni pred novim letom je bil kup opreme zato precej manjši. Vseeno pa nismo zavrnili pomoči Pac Športa, ki nam je ponudil, da nam opremo pelje z motornimi sanmi do poletnega izhodišča.

Transport je bil zanimiv, saj sva se najprej jaz, nato pa še Lukas (jamar Hrvaškega društva SOV, ki se je skupaj z Ano udeležil odprave) del poti peljala kot vprega na saneh. Z nekoliko lažjim ruzakom je šlo še kar lepo, le v ovinkih so sani malo težje vozile zaradi obremenitve, ki je vlekla zadek v napačno smer. Posledično sva z Borutom dvakrat kopala sani, da sva lahko nadaljevala z vožnjo.

Roba je bila pozno popoldne na poletnem izhodišču, udeleženci pa nedaleč stran, precej manj zmatrani kot če bi vse nosili na ramenih. Kljub temu nas je čakal še kar zajeten del poti, ki je hkrati tudi najbolj strm. Do stanu smo vseeno prišli še isti dan in pot je minila brez večjih incidentov, če odštejemo kako zlomljeno palico, razrahljano vez na

smučeh, krče v nogah, hrbtu in še kje.

Naslednji dan, v sredo, 29. decembra, smo šli v jamo. V prvi ekipi smo bili: Špela, Darja, Ana, Vid, Lukas, Diba in Jure, ki je prišel dopoldne sam do stanu. Opremo sta pa pomagala nositi Matevž in njegov prijatelj Jon, ki sta nato opravila še turno smuko okoli planine. Ker je bilo opreme ogromno – v jami smo želeli postaviti bivak – je bila tokratna pot v severozahodne dele jame precej počasnija. Vmes smo preopremili nekaj kočljivih mest, razširili kakšno ožino ter pobrali ogromno blata. Če še nismo omenili, so ti deli zelo blatni.

Kje bomo postavili bivak? Vprašanje, ki se pojavlja kot odmev v ogromni dvorani. Kje bomo postavili bivak, če je vse blatno ter nikjer ni tekoče vode? Na zadnji akciji sva z Matevžem pogledala iz blatnih rovov v eno tistih dvoran, kjer se lahko pogovarjaš z odmevom. Pa sem rekel, da bomo tam postavili bivak. Tam, kjer še sicer nismo bili, saj je polica nekoliko nižje. Je pa slutiti vodo. In smo se strinjali (vsaj zdelo se je tako).

Težka je ta jamarska. Foto: Matic Di Batista

Bolj ko smo se bližali tem delom jame, bolj sem dvomil v tisto polico. Na koncu celo tako, da sem malo pospešil, vmes odvrigel robo in se na hitro podal prav do konca. Ko sem bil spet tam, nisem bil več tako zelo prepričan v kvaliteto te ideje. Po krajši debati in tehtanju raznih dejavnikov, kot so ura in dejstvo, da res ne vemo, v kaj se spuščamo v tistem breznu, smo se odločili vseeno preizkusiti, kako je imeti bivak v blatu.

Kaki dve uri kasneje je stal. In sploh ni bilo tako zelo slabo. Razen tega, da je bilo praktično nemogoče sezuti škornje. Bivak smo postavili nad breznom, ki pelje v nove dele. Tudi voda je bila le nekaj metrov po štriku nižje. Mimogrede, ta model bivaka smo tudi prvič testirali na našem društvu. Avtor je tokrat Milan Podpečan. In razen želje po kakem dodatnem zračniku nimamo pripomb.

Prvi dan je bil že skoraj mimo, ko nas je doletelo še eno presenečenje: Špela in Darja sta tokrat spet eksperimentirali z jamsko hrano in rezultat je bil naravnost odličen. Vsi smo se strinjali, da je bil to eden boljših obrokov v jami.

Drugi dan se je začel olimpijsko. Blatna podlaga ima to prednost, da je zelo malo verjetno, da te bo karkoli žulilo v hrbet med spanjem. Jutranje procesije so tako minile kar hitro in čas je bil za odhod na delo.

Čisto naključno smo se razdelili v dve ekipi: žensko in moško. Moška bi šla

opremljat in raziskovat v novo brezno, ženska pa merit odcepe, ki jih nazadnje z Matevžem nisva pregledala. Ker je prvi del moške ekipe ugotovil, da je pozabil en kup pomembnih stvari, ko sva z Juretom dosegla dno prvega brezna, sva to sporočila ostalim zgoraj in čakala. Med čakanjem sva opazila še en odcep, ki ga na pretekli akciji z Matevžem nisva videla. Izkazal se je za zelo lep rov z veliko prepriha, ki se ne konča. Ker je brezno vseeno bolj klicalo, sva prepustila raziskovanje drugi ekipi.

Kot že omenjeno, bi lahko šaht neznanih globin v prihodnosti gostoval tudi bivak. Seveda so le redke stvari v življenju takšne, kot si jih želimo. Že sam dostop do police, ki je na daleč obetala velik rov in mogoče prostor za bivak, je bil precej zahtevnejši, kot je izgledal na prvi pogled. Kar nekaj prečkanja je bilo potrebna, da smo dosegli nekaj, kar definitivno ni bil rov, pač pa precej velika polica. Prostora za bivak pa tudi ni bilo. Pa nič, gremo pa globlje. Sledilo je opremljanje večje stopnje (cca. 50 metrov), kjer smo dosegli dno, skoraj popolnoma zasuto. Le na skrajnem robu se je odpiral prehod v novo brezence, za katerega nam je zmanjkalo vrvi. No, vseeno smo bili zadovoljni, saj je skozi prehod močno pihalo. Poleg tega smo s 566 metri globine dosegli najglobljo točko jame.

Ker smo bili preveč učinkoviti in nas niti merjenje ni dovolj zamotilo, smo se zavedali, da smo prezgodnji za večerjo.

Vseeno smo se odpravili nazaj na bivak. Kot se za povratke spodobi, smo že skoraj pri bivaku ugotovili, da nam manjka ena prasica. Ostala je na veliki polici in tako smo šli nazaj ponjo.

Ko smo se končno zbrali na bivaku, ženske ekipe še vedno ni bilo nazaj. Vest nam ni dala, da bi jih čakali križem rok, zato smo naslednji dve uri z macolami razbijali vse, kar se je razbiti dalo. Material (kamenje) pa nosili na blato in s tem delno stabilizirali pot do in okoli bivaka.

Čas je skoraj prehitro minil in že zaslišimo mile glasove naših jamark v breznu pod nami. Nekaj so se nam zadrle, mi pa nazaj »LAAČČČEEEEEN«. Kak trenutek kasneje smo nazaj dobili začuden »KAAAAJ???«. Mi pa spet: »LAAAAČEEEEEN«. Kasneje smo izvedeli, da je na drugi strani komunikacijskega kanala potekal pogovor nekako takole:

»Kaj je rekel?«
 »Jaz nisem sigurna.«
 »Pa menda ni rekel lačen??«
 »Ne, to ziher ne. KAAAAJ???«

No, kakorkoli že, ko so končno prižimarije do bivaka, smo jih ponosno pričakali s trakom, ki so ga prerezale in s tem otvorile prenovljen in dograjen bivak Brač. Nato pa jih pobarali po nasvetu, kako pripraviti vsaj približno enako okusno večerjo, kot smo je bili deležni prejšnji

dan. Tisti zvarki v vrečkah so izgledali nadvse zapleteni za pripravo.

In kaj so počele cel dan? Seveda noben povratek različnih ekip ne mine brez trenutka, ko se ugotavlja kdo ima večj... več metrov. In tu skorajda ni bilo dileme. Ženska ekipa je namerila več kot 600 metrov novih delov, ki so večinoma v prepletu fosilnih freatičnih rovdov ter v nekaj daljših galerijah. Na več mestih so se ustavile zaradi stopenj, za katere niso imele vrvi. Na koncu je pa enostavno zmanjkalo časa. Vsekakor USPEH.

Uspešen dan smo zaključili v nekoliko manj depresivnem bivaku, ob novem kulinaricnem presežku chefinj Borko & Kolar.

Drugo jutro je sledil povratek. Sprva se je zdelo, da bo hiter, lahek in enostaven. A je blato nanoslo na prasice kar nekaj

teže, opreme pa tudi ni bilo malo. Vseeno smo na poti, v Sirarci, srečali ekipo, ki je šla v jamo le za ta dan, in se skupaj z njimi odpravili na še zadnji del poti do površja. Drugi ekipi se je žal nadaljevanje zaprlo, čeprav smo si obetali hitrejšo povezavo v dan prej odkrite freatike.

Iz jame smo prišli 31. decembra zvečer. Ravno prav utrujeni smo se skotalili do stanu, ki je bil že primerno ogret, chefinja Rexhepi pa nam je takoj postregla z odlično pašto in čajem. Čakanje na novo leto je minilo hitro in na nivoju, kot ga nismo vajeni. Chefinja se z večerjo ni ustavila in nas je kar naprej zalagala z neverjetnimi dobrotami, med katerimi se mi je najbolj vtisnil v spomin prednovoletni biftek. Vsekakor zaključek leta in jamarske ekspedicije, ki bi se ga človek zlahka navadil. Po polnočnem opazovanju odsevov ognjemetov in nazdravljanju smo najbolj vztrajni skoraj dočakali zoro

in s tem pridelali kar nekaj glavobolov naslednji dan.

Na novega leta dan se je večina članstva odpravila v dolino. Najbolj zagnani Matevž, Špela in Tinkara pa so odšli pogledat novo jamo na grebenu Malega Raskovca. To je tisti mistični dihalnik, ki ga od daleč opazujemo že kako leto. Sliko vhoda s padala je posredoval tudi Starijev kolega, ki redno leta nad tistimi konci, nekaj dni pred tem pa sta ga potrdila Matevž in kolega. Dihalnik si je vsekakor zaslužil obisk. Takoj za vodom se odpira cca. 30-metrsko brezno, nato pa nadaljevanje v novo brezno brez dna ... Pa je res? To bomo izvedeli pa prihodnjč. Vsekakor ima jama orkanski prepah, ki ti v dolini ne da spat.

Novoletna ekspedicija se je na koncu iztekla nadvse uspešno. Poljana ima sedaj svoj prvi bivak v jami. Sistem Grvn-Rajža je daljši za skoraj kilometer, poleg tega pa sedaj vemo za še eno jamo, ki obeta. Poljana nikoli ne razočara. Pozimi zahteva le nekaj več trme in truda. A ko si enkrat tam gor, si deležen svetovnih razgledov in jamarskega raziskovanja. Še se bomo vrnili.

Zahvaljujemo se Agrarni skupnosti Savića za vso pomoč in podporo pri raziskavah. Hvala tudi mojstru snežnih sani Borutu (Pac Sports) za transport in Andreju Pikonu za vso posojeno opremo.

Udeleženci:

Špela Borko, Darja Kolar, Ana Lipovac (SOV), Lukas Grbac (SOV), Vid Naglič, Matevž Marinko, Matevžev kolega Jon, Jure Bevc, Behare Rexhepi, Ester Premate, David Škufca, Tinkara Kepic, Ariana Godicelj, Klemen Kramar, Domagoj Korais in Matic Di Batista. |

Utrujeni udeleženci novoletnega praznovanja. Foto: Domagoj Korais

Matevž Marinko

4 - P (SINONIMI 4P, 4 P, 4-P)

Jame okoli planine Poljana poimenujemo z bohinjskimi narečnimi besedami. 4 - P pa zagotovo ni bohinjska narečna beseda. A vendar ima prav poseben pomen. Pomeni namreč našega Precednika, PodPrecednika in Perota, ki so prvopristopniki. Tako dobimo štiri p-je, pa še prav posebno priložnost, da lahko zamenjamo jami na Poljani in Kaninu. Nekateri obljublajo celo sistem P4-4 - P, a to bi bila že prevelika zmešnjava.

Ko je hribe okoli Poljane še prekrivala debela snežna odeja, je bil najden ogromen in obetaven dihalnik. Če se ne motim, ga je našel Matičev dron, ki ga je kasneje na Poljani vzel konec. 13. junija 2021 smo si šli zadevo ogledati od bliže. Pravzaprav sta si zadevo ogledala le Matic in Jure, ostali smo šli v druge jame. Vračali smo se mimo 4 - P. Takrat to še ni bila jama, saj je bila vhodna ožina še preozka. Precedniku in PodPrecedniku se namreč ni uspelo precediti skozi. Pero pa je v precejanju samega sebe precej dober in kmalu je lahko povedal, da jama gre.

Podobno stvar nam je že ves čas prišepetaval močan prepah. Vhod je res čuden, bolj kot na globoko jama spominja na jazbino. Nekakšen poševen ozek rovček s šodrom na dnu. Kmalu pridemo do omenjene ožine. Po ožini gre rov naprej poševno navzdol, a postane precej širši. Po vsega skupaj kakih 15 metrih pridemo do prve stopnje. Na globini 50 metrov ima jama prvi odcep. Tam je nekakšna dvorana. Lahko splezamo med ogromne kamnite bloke in nadaljujemo po breznu, a se to kmalu zaključuje.

Glavno nadaljevanje je v ožjem brezenčku, kjer je tudi prepah precej močan. Od globine 100 metrov naprej postanejo brezna zelo prostorna, na dnu vsakega pa je dvorana. V jami se zdi, kot da se spuščas iz dvorane v dvorano. Na globini 170 metrov pa je tega konec. Tam jama pokaže zobe. Treba se je prebiti čez podor, v katerem niso ravno vse skale stabilne. Ko pa pridemo čez, se začne meander. Ni prijetno. Na srečo smo v prvem delu meandra našli prehod po

višjem nivoju. Ta je precej udobnejši, a ima še vseeno nekaj ostrih in precej nadležnih ožin. A prihranjeno je tlačenje nad precej mrzlim potočkom – med raziskovanjem sem se namreč vanj ulegel in zajel z obema škornjema. Ni bilo hudega, malo me je zeblo, ko pa se je na poti ven vsa voda v kombinezonu segrela, sem imel občutek, da se bom skuhal. Sem kar vesel, da nam ni treba po tej poti.

Meander se še nadaljuje. Oba dela se kasneje združita, pridemo do nekaj krajših stopenj. Na eni izmed njih se je zgodila nezgoda, ki je opisana v drugem članku. Na srečo ni imela hujših posledic. Voda nato odteče v še nepregledan rov. Meander se po suhem nadaljuje še kakih 200 metrov in je mestoma precej ozek. Nekateri zato pravijo, da jama spominja na Evklida.

Po dolgem tlačenju spet pridemo do brezna. Tega je slabih 200 metrov, brez večjih prekinitev ali ožin. Na žalost ga še nisem uspel obiskati. Bajje ima precej nadaljevanj v oknih in na dnu. Tam izgleda zelo podobno rovom v Grvnu na teh globinah. Predvsem po količini blata. Drugače pa je jama 4 - P že na dveh mestih od Grvna oddaljena manj kot 50 metrov. Povezava se vsekakor obeta.

Mogoče bomo v prihodnje na Brač (bivak v Grvnu) lahko hodili skozi 4 - P. Mogoče pa zaradi ozkega meandra to sploh ne bo bližnjica. Bomo videli. Vsekakor se nam na Poljani v vseh jamah obeta še ogromno rovov.

Zanimivo je tudi to, da poleti na vhodu piha v jama, v meandru pa je prepah obraten. To si zaenkrat razlagam kot to,

da smo zagotovo kakšno nadaljevanje izpustili. Na Poljani je to resnejši problem, kot se zdi. 4 - P je zaenkrat še kolikor toliko pod kontrolo, a bo kmalu povezan v sistem z jama, ki ima, kar se tega tiče, večji problem. Zdi se mi, da je precej perspektivnih nadaljevanj pozabljenih zaradi toliko novih. Če lahko v brezveznih odcepih najdemo več kot pol kilometra rovov s 60 nadaljevanji in ogromnim prepahom, potem je ta jama neomejena.

Seveda so nekateri brezvezni odcepki še vedno le to, kar na začetku zglejajo. Tudi na Poljani sem že bil v jami in prižmaril ven z okroglimi nič novimi metri. A to je redkost, sicer pa se jame nikoli ne zaključijo! Mogoče se bo število nadaljevanj kdaj precej skrčilo, a ne smemo obupati. Za ožino, podorom ali kaminom bodo spet ogromni rovi. Mogoče bo kje tudi manj blata. A to so le sanjarije. Mogoče se bodo nadaljevanja odpirala vse do izvirov.

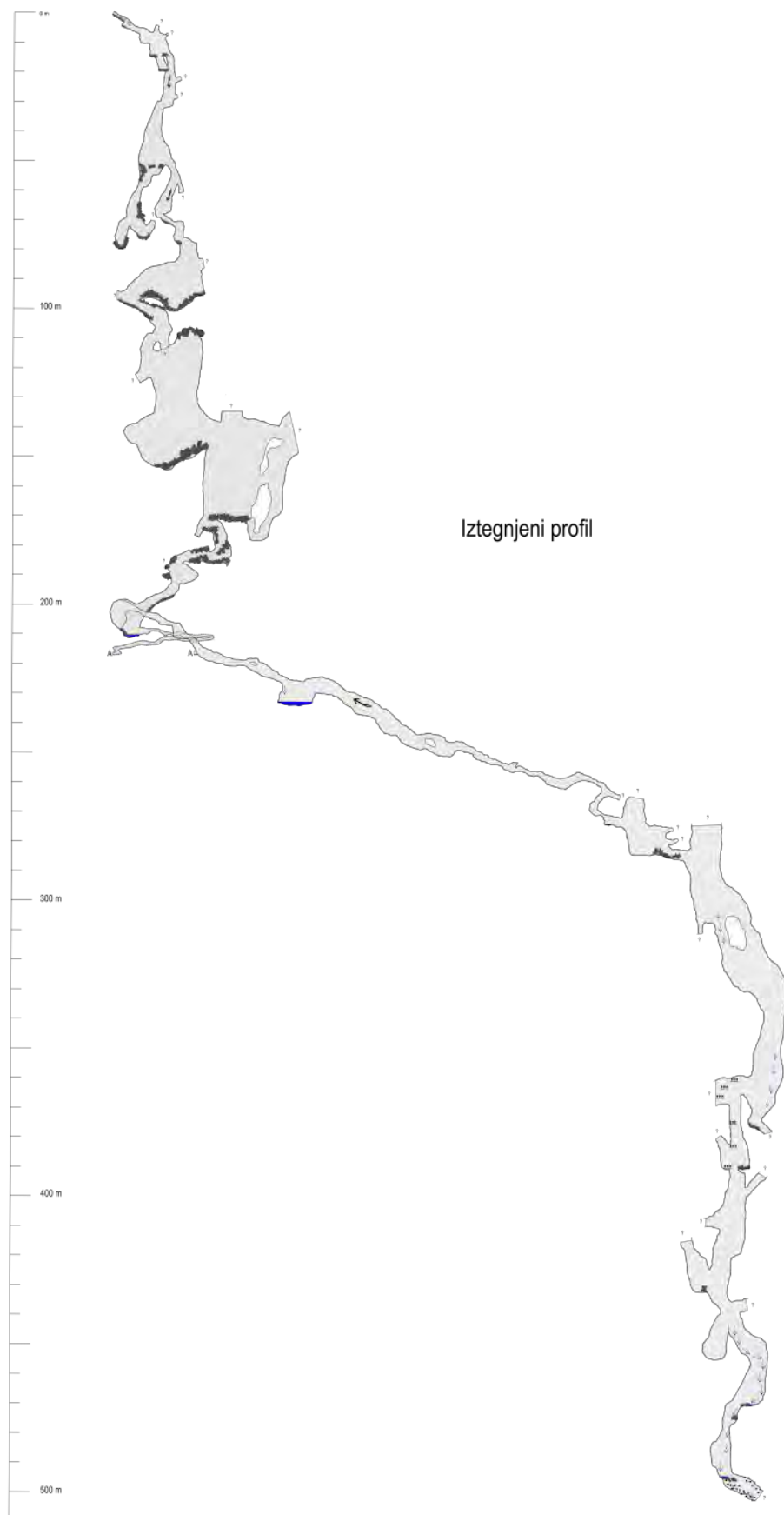
Do katerega izvira? Sploh ne vemo, v kaj se spuščamo. In ravno to je čar jamarstva. Komaj čakam, da grem na Brač, mogoče celo čez 4 - P. Komaj čakam na brezna s slapovi in rove z ogromnim prepahom, kjer so se ustavili prejšnjo akcijo. Komaj čakam na raziskave!

Levo: Hišna številka. Desno: Meander v 4 - P. Foto: Matic Di Batista, Špela Borko

DRUŠTVO ZA
RAZISKOVANJE
JAM LJUBLJANA

Iztegnjeni profil

4 - P. Avtor: Matevž Marinko. Merili: Taras Večerin, Peter Mašič, Špela Borko, Matic Di Batista, Jure Bevc, Teo Delić, Aja Zamolo, Ester Premate, Vid Naglič, Mitja Mršek, Tinkara Kepic, Luka Lajovic, Gilly Elor, Matevž Marinko. 2021

Meandriranje skozi razpadajoč meander v 4 - P.

Prvih dvesto je prostornih in pretežno vertikalnih.

Nekje spodaj pod podorom se skriva vstop v 250 metrov vzdihovanja v ožinah.

Avtor načrta raje premetava novo vrv kot sedi za računalnikom.

Tim Berginc

POKLJUKE NE DAMO

12. september 2021

Popoldanski obisk dveh jam na Pokljuki

Ta dan sva Garmin in jaz popoldne obiskala Mravlinčevo brezno, ki leži po gozdni poti malo naprej od Planine Klek. To jamo je že delno izmeril in registriral JKŽ leta 2020, vendar ni bila izmerjena do konca (ampak samo do prve ožine, ki je bila že širjena pred najinim prihodom). Po vhodnem približno 15 metrov globokem breznu se jama po približno treh metrih lahkega plezanja nadaljuje v horizontalni rov dolžine okoli deset metrov, ki se vmes zoži in je prehod dokaj tesen, na koncu pa se prevesi v okoli 11 metrov globoko brezno, ki se še nadaljuje v subvertikalno kamrico, ki ima dno prekrito s karbonatnim gruščem. Tu se je poznalo, da so že poskušali kopati, vendar še nekaj materiala zapira pot v nadaljevanje jame. Na vrhu tega notranjega brezna se horizontalen rov zaključuje z ožino, ki je preozka za nadaljevanje. Skupna dolžina jame je tako 74 metrov.

Po merjenju te jame sva obiskala še Dvorano pod Mravlinčevim breznom, ki še ni bila izmerjena in registrirana. Nahaja se na nasprotni strani ceste od Mravlinčevega brezna. Jama ima vhod velikosti 2 × 2 metra in globino okoli 15 metrov. Na dnu se jama razširi v prostorno dvorano, ki se nadaljuje v več smeri, vendar pa se vsi prehodi zaprejo ali pa so preozki za nadaljevanje. V jami sem prvič ugotovil, zakaj se ima na glavi čelado, saj sem hotel raziskati ožino brez

čelade in hitro ugotovil, da je apnenec kar trd, če ga zadaneš z glavo. V jami je bilo nekaj snega pod vhodnim breznom, pod katerim pa verjetno ni nadaljevanja. Jama ima še drugi vhod velikosti 5 × 10 metrov, ki pripelje v isto dvorano, vendar pa se počasi zasipa z materialom iz okolice in bo verjetno v naslednjih desetletjih zasut. Merjenje sva standardno končala v temi, vendar pa je bil avto blizu, tako da je bila pot nazaj hitra.

18. september 2021

Iskanje in merjenje jam na Poključem grebenu

Že ob zgodnji jutranji uri sva z Garminom odšla proti jamam na Pokljuki. Parkirala sva ob cesti blizu rampe, kjer se običajno začne pot na plato pod Viševnikom. Sam sem bil prvič na tej poti, ki je na začetku kar strma, vendar sva kljub temu kmalu prišla na plato, kjer sva se mimo Romea odpravila proti nekaj označenim točkam, ki bi lahko bile jame. Kmalu sva našla prvi dve čurki, ki sva jih hitro izmerila. Po tem se je pojavila še malo večja čurka z večjo količino snega na dnu. Jama se je nadaljevala še malo pod nivojem snega, potem pa se je zaključila v ožini. Te tri jame sva poimenovala TT od 1 do 3. To se lahko razšifira kot Tomaž in Tim, lahko pa tudi kot Tulski Tokarjev. Po izmerjeni tretji jami sva šla pogledat še en vhod v jamo, ki je izgledal kar perspektiven, vendar pa sem med merjenjem našel že zavrtan fiks, tako sva kasneje opazila, da je to že registrirana jama Jama barvitih kombinezonov (KŠ

10906), izmerjena v letu 2013. V načrtu za prihodnje imava pregled te jame in ožine na koncu, ki bi lahko imela nadaljevanje. Standardni povratek proti avtu v mraku. Ta dan sva tako uspela izmeriti tri nove jame, do tistih, ki pa so bile cilj, pa nisva uspela priti. Naju še čakajo za v prihodnje.

3. oktober 2021

Jama ukajočega jelena in Jama še vedno ukajočega jelena

Z Garminom sva popoldne odšla na Pokljuko proti možni jami, opaženi na Lidar posnetku. Ob prihodu sva hitro našla jamo in začela meriti. Vhodno brezno z dvorano sem hitro pregledal in našel ozko nadaljevanje v zelo zanimiv subhorizontalen rov, ki je bil pokrit z zemljo, zaradi česar je bil spust še toliko bolj zanimiv. Rov izgleda kot nekakšno stopnišče, pokrito z zemljo. Na koncu pobočja se je zemlja začela mešati s kamni in po tem so bila tla kmalu prekrita samo še s kamni. Odkritje tega nadaljevanja je bilo zelo fascinantno, po tem pa sem na koncu našel preozko ožino. Kamen je vanjo padal okoli deset metrov, kar naju je navdajalo z upanjem na nadaljevanje, vendar nisva imela s seboj opreme za širjenje. Ob povratku naju je pričakal zvok (ruk) jelenov v okolici, ki je bil malo neprijeten.

Od tu sva odšla še do naslednje jame, do katere sva prispela v trdi temi, ruk jelenov pa naju je še kar spremljal in na trenutke se je zdelo, kot da je vedno

Levo: Podorna dvorana v jami Dvorana pod Mravlinčevim breznom. Desno: Od vetroloma podrti drevesa, ki prekrivajo vhod v Brezno vzhodno od lovske kočice na planini Brdo. Foto: Tomaž Krajnc

Levo: Bivak v Trubarju. Tudi z dvodelnem kombinezonom se lahko gre na večdnevne akcije v jama. Desno: Ledeno okrasje v Jami ukajočega jelena. Foto: Tomaž Krajnc

bližje. V jama sva se uspela hitro spustiti do vhodnega brezna, na začetku katerega je bilo potrebno zavrtati eno pritrdišče, vrv pa je ravno prišla do dna, ki pa žal ni imelo nadaljevanja. Dvorana, s katero se jama konča, je zelo ozka in dolga ter visoka. Na najnižjem delu je izgledalo, kot da ima prepih, ki piha skozi podor, vendar je bila ocena, da bi bilo potrebnega preveč kopanja za širitev, zaradi česar sva to opustila. Standarden povratek v temi. V bližini te jame sem tudi padel, ker mi je noga zdrsnila v manjšo luknjo, zaradi česar sem se ujel s kolenom. Bolečino od padca sem čutil še nekaj mesecev.

25. oktober 2021

Brezno vzhodno od lovske kočice na planini Brdo

Popoldne je bil cilj z Garminom obiskati jama z ledom, vendar sva med potjo prišla do brezna, ki sva ga začela opremljati. Začetno brezno se je po vhodu razcepilo na dve brezni. Najprej sem opremil brezno, bolj oddaljeno od vhoda, ki je vodilo v manjšo dvorano, ki pa se je združilo s prvim breznom. Dno dvorane je bilo subhorizontalno in zašodrano. Iz njega je vodil še manjši kamin, ki sem ga preveril z zgornje strani in ugotovil, da nima odprtega nadaljevanja in se konča s podorom. Jama ima tako dve vzporedni brezni, ki se zaključita v isti dvorani. Po obisku jame je bilo že preveč temno za obisk naslednje jame. Ob povratku proti avtu naju je spremljalo zavijanje volkov, bilo je nepozabno.

14. november 2021

Obisk jame z ledom in snegom

Ta dan sva z Garminom odšla pred zimo in snegom obiskat brezence, ki je bilo pri

prejšnjem obisku Garmina še popolnoma zasuto s snegom.

Zjutraj je bil na Pokljuki še dež, zato je bil predviden obisk popoldne. Že ob prihodu na parkirišče za Blejsko kočico je bilo vidno, da je slabo vreme, saj je bilo skoraj prazno. Na poti do Blejske kočice, kjer po navadi mrgoli ljudi, nisva srečala nikogar. Ob koči mi je uspelo najti tudi en Geocache, zaradi katerega je Garmin dobil nekaj minut pavze kljub temu, da sem prišel do kočice malo pred njim.

Potem sva nadaljevala do bližnje Svižčeve jame (KŠ 13173), kjer sva naredila še sliko vhoda ter pregledala okolico, ali je zraven še kakšna jama. Delanje B zapisnikov že registriranih jam je pomembno. Po poti sva po tem hitro prišla v bližino jame, ki sva jo želela obiskati, ločilo naju je samo še okoli sto metrov ruševja. Ta del poti je bil posebej zanimiv, saj je bilo ruševje od nedavnega dežja precej moko in vsakič, ko si se dotaknil veje, si postal bolj moker. Do cilja sva tako prišla popolnoma premočena in se je bilo dobro preobleči v suho jamarsko obleko.

Jama je bila veliko večja kot pri zadnjem obisku Garmina, tako sva se spustila v vhodno brezno, v katerem je bil še sneg. Nadaljevanje jame je bilo subhorizontalno in pokrito z ledom, tako tla kot stene rova. Pri opremljanju sem želel pritrdišče narediti zraven obstoječega svetrovca in kmalu ugotovil, da je bil ta verjetno zavrtan, ko je bilo v jami več snega in ledu. Posledično sem porabili veliko energije, da sem uspel jama opremiti. Jama se je nadaljevala v brezno, na dnu katerega je bilo malo snega, končalo pa se je s podorom. Možno nadaljevanje pa je pod

snegom, ki ga je še nekaj ostalo na eni strani brezna tik pod vhodom. Merjenje sva končala v mraku. Po tem pa je sledil še prehod preko še vedno mokrega ruševja, zaradi katerega sva bila spet popolnoma mokra.

30. december 2021 do 2. januar 2022

Sistem Pokljuškega grebena

Vzporedno z novoletno akcijo na Poljani so pod Viševnikom potekale raziskave v Sistemu Pokljuškega grebena. Z Garminom sva na tej akciji opravila prvenstveno prečenje do bivaka skozi najvišji vhod v sistem, ki nosi ime Romeo. V jama sva vstopila v četrtek, že 50 metrov pod vhodom naju je čakala ljubezenska ožina z vso svojo neskončnostjo. Za premagovanje ožine s predimenzioniranimi transportkami nama ni preostalo druge, kot da jih je en vlekel spredaj, drug pa potiskal od zadaj. Nepozabni spomini. Na poti proti bivaku sva spotoma preplezala novih deset metrov v delih imenovanih, Razpreglednica, več ni šlo, ker je zmanjkalo vrvi. Naslednji dan sva plezala v pritočnem meandru Via Voje, ki se je po dobrih 30 metrih končal v mokrem in nestabilnem podoru. Poiskala sva alternativni prehod nad podor, ki se odpira vertikalno nad petkovim izhodiščem za plezanje. Ker s seboj nisva imela dovolj vrvi, sva popoldne šla iskat viške po jami. Zaradi dolgega dne sva novo leto praznovala v spalkah dve uri pred površjem, po Moskovskem času. V soboto je sledil nov plezalni dan v pritočnem meandru Via Voje. Polico z nadaljevanjem sva dosegla proti večeru, tako sva imela ravno dovolj časa za hiter ogled nove velike podorne dvorane. Nadaljevanje iz dvorane se skriva za 10-metrsko visoko pritočno stopnjo, vsi novi deli jame gredo

v smeri JZ–SZ. Skupno sva na akciji izmerila 65 metrov novih rogov, okoli sto metrov na novo odkritih delov pa pustila za naslednjo akcijo. V nedeljo sva po ponovni vojni z ljubezensko ožino še ravno ulovila zadnje sončne žarke iznad Viševnika.

5.–8. februar 2022

Sistem Pokljuškega grebena

Naslednja večdnevna akcija v Sistemu pokljuškega grebena je potekala za Prešernov praznik. Ekipa standardna, bivak topel, hrane dovolj. Na tej akciji sva izmerila okoli 130 metrov novih delov v pritočnem meandru v Via Voje ter splezala novih 20 metrov v končnem kaminu. Raziskovala sva tudi v Romeu, s pomočjo prečke sva v Nevihtniku našla fosilni meander, ki se je povezal z Blatnikovim breznom. Nekje na sredini fosilnega meandra pa sva našla tudi novo brezno, v katerem nama je zmanjkalo vrvi. Po tej akciji tudi Survex priznava, da je Sistem pokljuškega grebena daljši od desetih kilometrov.

6. marec 2022

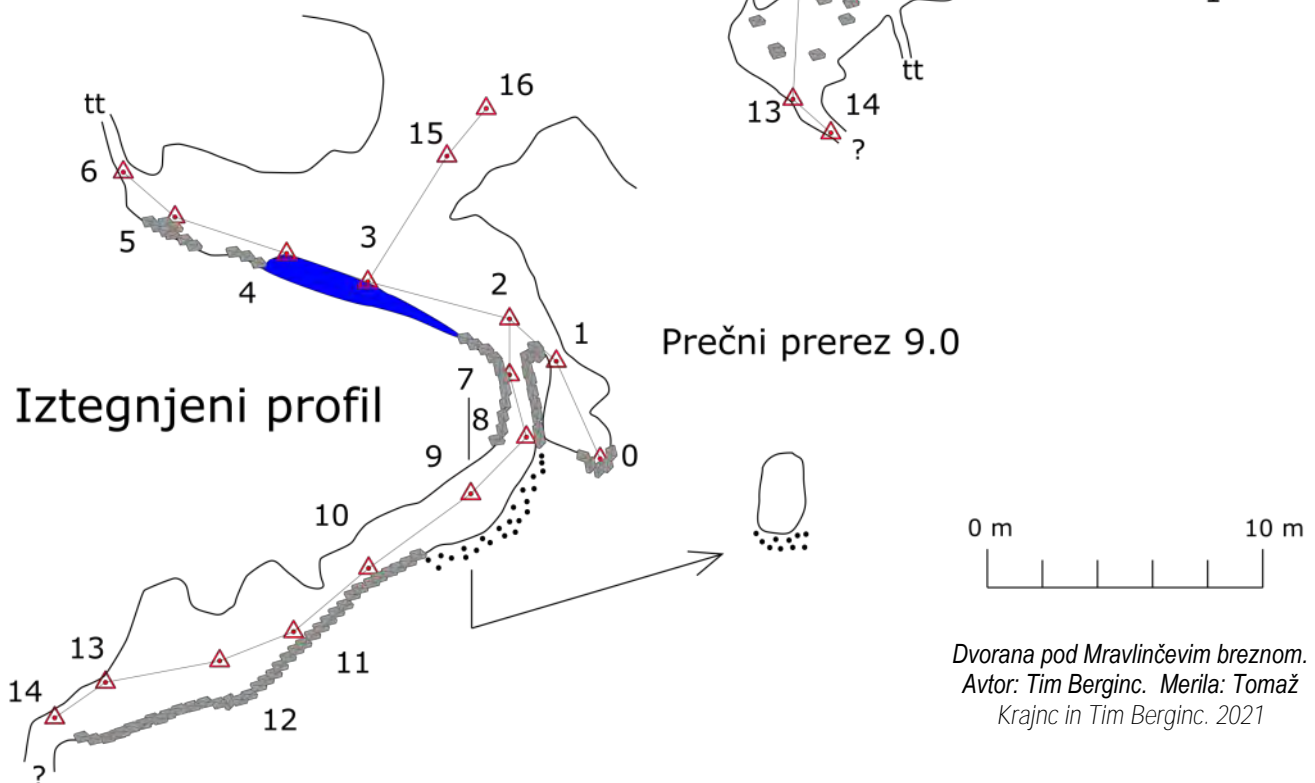
Jama ukajočega jelena

Kljub zasneženi Pokljuki sva z Garminom odšla že zgodaj proti jami. V dolini še ni bilo snega in je izgledalo, da bo pot enostavna. Bližje ko sva prišla cilju, več je bilo snega. Pri odcepu z asfaltne ceste na makadam se je začel zanimivejši del poti z avtom. Makadam je bil sicer splu-

žen, a rahlo poledenel. Kljub temu sva uspela priti nekaj kilometrov po cesti do spluženega umikališča, kjer sva parkirala. Pot sva po spluženem makadamu nadaljevala. Ta je bil mestoma precej zaledenel in pokrit s svežim snegom, mestoma pa že skoraj kopen. Kmalu sva prišla do konca splužene poti, kjer sva nadaljevala v cel sneg s krpljami. Sneg je bil puhast in kmalu sva prišla do vhoda v jamo, ki je bil odprt. S seboj sva imela tudi lopate za primer, da bi bila prva ožina zasuta s snegom, na srečo je bila prehodna. V vhodnih delih jame se je pojavilo veliko ledenega okrasja. Nekatere ledene sveče so bile res ogromne, drugod pa se je lepo videlo, kako voda pronica v jamo skozi razpoke pri tleh. Počasi sva se spustila do brezna, kjer sva nazadnje obstala. S svedrovcem sva naredila pritrđišče in se spustila v nadaljevanje. To pa se je žal zaključilo s podorom, drugega odprtega nadaljeva-

nja pa nisva našla. Tako je Garmin začel meriti jamo, jaz pa kopati podor. Uspel sem izkopati toliko, da sta bila prepah in razširitev kar opazna, vendar pa kamen na koncu pada samo dober meter. Kopa- nje bova nadaljevala v toplejšem obdobju, ko pričakujeva, da se bo prepah v jami obrnil.

Vrnitev proti avtu je bila veliko hitrejša, vmes pa sem preizkusil še, kako se nahrbtnik spusti po pobočju brez lastnika. Med tem sem upal, da ne zadane nobenega drevesa. Nahrbtnik je prišel do avta v enem kosu, izognil pa se je tudi vsem oviram na bregu. |

Jure Bevc

BREZNO SPEČEGA DINOZAVRA 2006–2020

Z Breznom spečega dinosavra je naše Društvo dobilo že četrto tisočmetroco. Res je, da smo jo v celoti opremili in spodnjih 700 metrov globine tudi raziskali na samo petih akcijah, a da je bilo to mogoče, so naši predhodniki vložili precej truda.

Glede samega poteka raziskovanja v prvem valu je kar nekaj nejasnosti. Spodaj podajam kronologijo raziskovanja, kolikor mi jo je uspelo spraviti skupaj iz različnih dopisovanj, Glasu podzemlja 2011 (tiste čase je GP žal izhajal redkeje, kot bi si želel za ta namen), spletne strani DZRJL, Knjige ekskurzij in društvenih sestankov. Hvala vsem, ki so prispevali informacije. Povsem možno je, da kakšna ekskurzija manjka in da so na kakšni akciji udeleženci malo pomešani. Vedno sem na voljo za dopolnitve.

2006 (?): Odkritje vhoda
Brezno je, verjetno leta 2006, odkril Jure Andjelič - Yeti skupaj z Rokom Stoparjem in Robertom Reharjem. Yeti je zaznal prepah ter se v kratkih hlačah in z naglavno lučko prosto spustil čez prvo nekajmetrsko stopnjo in kmalu obstal pred breznom.

2007: Opremljanje do ožine na –50, preboj, opremljanje brezna, ki sledi
Yeti pravi, da sta Rok Stopar in Stari opremila jamo do dna prvega večjega brezna (po novih meritvah je to na –50 metrih). Rok Stopar omenja več akcij. Ivo Sedmak, Dušan Tominc in Rok Stopar so kopali ožino na –50 metrih. Tudi Yeti omenja eno akcijo kopanja, kopala sta skupaj z Rokom.

V Knjigi ekskurzij DZRJL je navedena ena akcija:

2. september 2007 (Brezno Srčanka), udeleženca: Marina Pintar in Gregor Pintar - Stari. Trajanje: cca. 3 ure.

Kopanje in meritve nove jame v bližini B13.

Opomba: B13 je Brezno Velikega Talirja (kat. št. 5800), ki leži dobrih 200 metrov stran in je najbližja večja jama.

Tistega leta je verjetno potekala tudi že akcija, na kateri se je opremilo poševno podorno brezno na –110 metrih, ki se zdaj imenuje Melišče.

2008: Preboj do –300 metrov, začetek razopremljanja

28. junij 2008 (Jama spečega dinosavra), udeleženca: Jure Andjelič - Yeti in Rok Stopar. Trajanje 3–4 ure, globina cca. 200 metrov.

Kljub obilici snega je bila jama odprta. Nadaljevala z opremljanjem brezna, kjer so se raziskovalci ustavili lansko leto. Po cca. 25 metrih doseženo dno, nadaljevanje

stopnja 5–7 metrov. V podornem dnu prišla do odprtine, iz katere je močno pihalo. Se nadaljuje. Stopnjasto brezno v strmeh meandru. Močan prepah. Potrebno odbiti manjšo lusko. Yeti

Opomba: glede na opazko o obilici snega je bila to verjetno prva akcija tistega leta. Tako lahko sklepamo, da se je preboj čez ožino na –50 metrih zgodil leta 2007. Točka, na kateri sta se ustavila, leži na –171 metrih.

5. julij 2008 (Brezno spečega dinosavra), udeleženci: Jure Andjelič - Yeti, Rok Stopar, Franc Marušič - Lanko, Matija Perne, Tomaž Pogačnik - Pigi, Aleksandra Privšek - Jerica, Tomaž Krajnc, Blaž Kurent - Duo-kor, Trajanje: 5 ur.

Najprej se je v jamo odpravila kopaška ekipa, ki je takoj začela z odstranjevanjem kamenja v ožini na globini okoli 180 metrov. Kmalu zatem so se na dnu brezna pridružili še ostali člani ekipe. S skupnimi močmi smo odstranili še nekaj kamenja. Del skupine je nato nadaljeval še s spustom v brezno, ki pride za ožino. Po približno 40 metrih se brezno konča, nadaljuje pa se s podorom, ki ga bo treba še razširiti.

Opomba: Na tej akciji se je prišlo do ožine na –218 metrih.

2.–10. avgust 2008 (tabor Kanin, štiri akcije): na taboru se je prekopalo ožino na globini 218 metrov (Rok Stopar pravi,

Pred vhodom v Dinosaurs leta 2008. Foto: Bojana Fajdiga

da sta to med drugimi delala **Lanko in Franček**). Oprenilo se je naslednje brezno T-Rex, ki je do te točke največje brezno v jami. Konča se na –300 metrih s podornim stožcem. Na taboru sta jamo merila Marina in Gregor Pintar. Na dnu sta menda gledala v okno, kjer smo leta 2021 našli nadaljevanje, vendar nista imela več vrvi, čutila sta tudi prepih. Naslednjic so bili ti deli že razopremljeni. Izvedlo se je tudi foto akcija.

5. avgust 2008 (tabor Kanin), udeleženci: **Franci Gabrovšek, Matej Dular, Matija Perne, Tomaž Pogačnik - Pigi, Bojana Fajdiga**. Foto akcija in pregledovanje dna za nadaljevanja. Ni znano, ali je bila to zadnja akcija v jamo na tem taboru.

Avgust 2008: Rok Stopar je takoj po DZRJL taboru v jamo peljal ekipo ukrajinskih jamarjev, ki so bili takrat na Kaninu. Iskali so nadaljevanje na dnu, vendar ga niso našli.

Konec avgusta 2008 se je Rok Stopar spustil v jamo sam in razopremil brezno T-Rex. Meritve je prinesel na ferajn.

2010: Razopremljanje
Ni znano, ali je med razopremljanjem T-Rexa in 2010 bila v Brezno spečega dinosavra izvedena še kakšna akcija.

1. avgust 2010 (Brezno spečega dinosavra), udeleženci: **Marina Pintar, Franci Gabrovšek, Tomaž Šuštar - Ikarus**. Razopremljanje *Dinosavra. Uspeh – Dinozaver razopremljen!*

2011–2020: Intermezzo
Z razopremljanjem so raziskave v Brezno spečega dinosavra zamrle. Yeti pravi, da je bil presenečen, da se je jamo razopremilo.

Brezno je nato ostalo nekje na obronkih zavesti jamarjev, ki delajo na Kaninu. Zapisnika ni bilo, meritve so obstajale, vendar so bile bolj ali manj pozabljene. Vsake toliko se je kdo spomnil, da je na Kaninu ena 300–400 metrov globoka jama, ki ni registrirana. Dinozaver je torej zaspal. Prebudil smo ga šele lani ... |

Zgoraj: Pigi v eni od prekopenih ožin v zgornjih delih jame. Spodaj levo: Brezno T-Rex. Spodaj desno: Podorna dvorana na dnu jame na –300 metrih. Foto: Bojana Fajdiga

Matic Di Batista

PET AKCIJ, –1081 METROV

Prvič sem za Brezno spečega dinosavra (BSD) slišal davnega leta 2009, ko sem prvič prisopihal na poletni tabor (no, morda je bilo že kdaj prej na ferajnu, ampak sliši se bolje tako). Mladega nadobudnega jamarja straši že samo ime, potem pa še zgodba (jamarskega) sošolca Krajnca, kako so bivakirali sredi mokrih mrzlih trav nekje na podih, podori, globoka brezna ... No, v tistem času v jamo nisem šel, oziroma se je prej razopremila. Vem pa, da se je že takrat govorilo o močnem prepihu.

Zgodba o BSD je potem postala kot herpes: jame smo se zavedli vsakih nekaj mesecev ali let, ponavadi na poletnem taboru, ko je odpornost padla zaradi takšnih ali drugačnih razlogov. Vedno se je omenilo močan prepih in dejstvo, da ni oddana, kar je pustilo pekoč priokus. Z leti se je izgubila še rdeča nit, ki je povezovala meritve po različnih predalih, in ostal je le še krik Krajnca vsake toliko na poletnem taboru, da bi bilo jamo potrebno ponovno izmerit. Ali pa morda pozimi, češ kaj rinemo v druge jame, naj gremo Dinosaavra izmerit.

Čas je mineval in dino-herpesa se je nalezal tudi Jure, pa čeprav ni bil niti blizu jame. Vsaj zadnji dve leti je tudi on obujal in delil bolečino bojda 300 metrov globoke jame z močnim prepihom. Pa ni pomagalo. Raje smo našli skoraj 500 metrov globoko jamo tik ob taboru, da lahko vmes med raziskavami človek skoči na kosilo pod skupno tendu in/ali

odigra partijo šaha, kot je to postalo popularno v zadnjih letih.

Tako smo tlačili odgovornost, da bo potrebno enkrat vse do grebena, pa v jamo, kjer morda niti ne bomo nič novega našli. Povrh vsega bomo morali pa še prek strašnih podorov in skozi krušljiva brezna. Ampak vsega lepega je enkrat konec in tako se je tudi nam vsem ljuba LJ-29 bolj kot ne zaključila in letos v prvem tednu tabora smo začeli z razopremljanjem. In ker »Ko ima hudič mlade ...« se poleg zaprtih nadaljevanj v perspektivnih jamah skisa tudi vreme.

Na tabor 2021 smo se odpravili polni energije in veseli, da se spet lahko družimo in uživamo v svobodi izven domače dnevne sobe. Plani so bili ogromni: LJ-29, P4, en kup novih jam ... No, ena se je kot rečeno zaprla, v drugo pa nismo šli, saj je bilo snega pretekle zime preveč in še konstantno je po njem padal dež. Nekaj novih jam nam je sicer uspelo nabrati, vendar je bil še vedno (vsaj pri nekaterih) prisoten grenak priokus, da bi lahko naredili več.

In spet se pojavi glas bolečine, da v katastru pa manjka ena globoka. No, izgovorov tokrat res ni bilo in dva dneva pred koncem tabora smo se štirje opogumili in odpravili opremit to misteriozno jamo. Pred tem so ekipe locirale vhod in tja spravile en del opreme. Razdelili smo se v dve ekipi: Dave in jaz sva opremljala, Špela in Vid pa merila.

Jama v resnici sploh ni bila tako zelo grozna. Sicer manjša brezna, z izjemo zadnjih dveh, morda treh, te hitro pripelejo na globino 300 metrov, v veliko podorno dvorano. Vmes je en prehod v podoru, ki sicer izgleda precej sumljiv, a je verjetno dovolj trden (prosto po Stariju: Standardi so pa očitno res zrasi v zadnjih letih). Nekaj je tudi mest, kjer je stena precej krušljiva, a z vsako akcijo manj ... Predvsem pa je res ogromno prepiha.

Zaplet: v zadnji dvorani smo našli vrv, ki so jo očitno prvopristopniki pozabili. Vrv vodi v del dvorane, ki se precej spusti, a dno je tam popolnoma zasuto. Eno okno je sicer kakih 15 metrov višje, a bi potrebovali vrv. Povsem drugačna zgodba pa je na severni strani dvorane: tam se dno zopet spusti za kakih 15 metrov in nato še v zasuto brezence, kakih pet metrov. Nad brezencem pa presenečenje. Kar sprva (in s slabo lučjo) izgleda kot poševna stena kamina, se izkaže kot pobočje do prostora na drugi strani. Z močnimi lučmi smo takoj videli, da je prostor precej velik. To odkritje nas je tako šokiralo, da smo šli najprej 50 metrov višje po vrveh in vrgli kamen v vzporedno brezno, da preverimo, če je to ta črnina, ki jo osvetljujemo. Izkazalo se je, da gre za nov prostor. Ker o čem podobnem zgodba o dinosavru ni govorila, je Dave hitro prosto splezal po strmi steni do police, ki je vodila v ... kriki, veselje ... Jama se tam nadaljuje.

Za polico se res odpre večji prostor z

ogromnim kaminom, morda celo dvema. Naprej vodi vodoraven rov, sicer nekoliko manjših dimenzij, dovolj, da zopet začutimo močan prepih. Tega rova je bilo še kakih sto metrov proti severu, do nove dvoranice na dnu visokega kamina. Pri strani pa nadaljevanje. Poleg tega rov večkrat preči prehode v nižje nivoje, kjer je slutiti vodo. Na tokratni akciji smo imeli ravno dovolj opreme, da smo dosegli dno. Še zadnjo stopnjo smo morali opremiti s koncem, ki so nam ga na dnu pustili prvopristopniki. Tako da je bil čas za vesel povratek na površje.

Glavni problem Dinozavra je njegova lega, saj se nahaja tik pod grebenom, ki vodi na Visoki Kanin. Bolj natančno pod Kaninskim Vršičem. To pa pomeni, da je pot do tabora relativno dolga. Kljub vsem bližnjicam te pošteno utruji. A vseeno smo z veseljem odnesli vest do tabora. Novica je bila dobro sprejeta in že smo sestavljali plane za drugo akcijo, kar naslednji dan.

Tokrat ekipa petih: Špela, Jure, Dave, Matevž Jr. in jaz, napade nove dele. Špela in Matevž sta merila v novih horizontalnih delih, ki se vztrajno nadaljujejo na sever, proti Italiji. Ostali smo začeli z opremljanjem enega od brezenc, ki preseka horizontalne dele. Tu je sledila pravljičica za raziskovanje. Iz enega brezna smo se spuščali v drugo, prek ogromnih kanjonov smo na tisti akciji pristali še sto metrov nižje. Tam nam je zmanjkalo opreme. Za naslednjič smo pustili pa kar dve nadaljevanji – eno v mokrem meandru, polnem vode, in drugega v ogromnem, suhem kanjonu. Zanimivo je bilo, da je kakih 50 metrov višje iz vseh strani v jamo pridrla voda. Te je bilo na zadnji točki že zelo veliko.

Uspeh tabora je bil vsekakor dosežen, saj je verjetnost, da bo jama končno registrirana, sedaj precej večja. Poleg tega je še sto metrov globlja.

Je pa z raziskovanjem takih jam problem, saj se tokrat nismo okužili z dinozavrovim herpesom, ampak z vsem znano virozo, ki povzroča vročično raziskovanje. Posledično smo se že en teden kasneje vrnili in nadaljevali z raziskavami. Lojze, Špela in jaz smo nadaljevali z istim tempom in v jamo zmetali vso opremo, ki smo jo prinesli do jame, in tisto, ki nas je pred jamo čakala od prejšnje akcije. Še en čas smo sledili vodi, nato pa smo se odločili za bolj suho pot. Čeprav je bila tista z vodo prav tako prehodna. Gre pa jama ves čas v podobnem slogu: ne preveč široka brezna, globoka tudi 50 metrov in več, vmes pa kak meander, ki je na mestih ravno dovolj širok, da je še prehodan. Pri izhodu iz jame, ko smo bili še vsi malo vročični od raziskovanja, se je porodila skoraj perverzna misel: do sedaj smo v jami zapravili tri akcije, da smo prišli do globine 500 metrov. Kaj, če poskusimo jamo porinit do jurja v petih?!? Trenutek tišine, nato pa smeh in smo šli na pivo v bivak.

Teden kasneje spet stojim pred vhodom v jamo. Tokrat smo 300 metrov štrika do jame tovorili skupaj z Darjo, Juretom in Perotom. Cilj je bil priti čim globlje in nekje v ozadju je še vedno tista misel s konca prejšnje akcije. O jami sploh ne bi izgubljal preveč besed, saj se nadaljuje precej podobno: Relativno ozka, a globoka brezna in meandri. Le da je bil sedaj en meander že kar precej dolg, zadnje brezno pa je nakazalo, da bo verjetno preseglo sto metrov – Jure je namreč obvisel kakih 40–50 metrov nad naslednjo polico. Brezno je sicer kar imponantno, saj se vanj zliva voda iz prej omenjenega meandra, in sicer v lepem slapu, ki nato pada kakih 40–50 metrov po zraku. Poimenovali smo ga 151. HEESK - po helikopterski eskadrilji, ki nam je poleti pomagala s transportom opreme. In globina? Tokrat je šlo vse do –750 metrov.

Sedaj je postala stvar že precej osebna, mi ali jama. Kdo bo koga, –1000 ali podor/meander/sifon/...? Ker smo kar naenkrat postali veliki optimisti, sva z Juretom v začetku septembra znosila do vhoda kar zajetno količino štrika. Pot je bila še posebej zanimiva, saj žičnica ni obratovala. Jure pa se je opogumil in peljal svojo Dacio Duster na testno vožnjo. Dosegla sva skoraj zgornjo postajo gondole. S čimer si Dacia Duster sigurno zasluži naziv jamarskega avta 2021. Ravno ko sva dosegla jamo, se je Gora razjezila in naju spodila s prvimi snežinkami. Vse je bilo na mestu, naj se igre začnejo.

11. 9. smo bili pripravljeni na vходу v dveh ekipah: Špela, Ester in David so šli raziskovat suhi kanjon z druge akcije. Darja, Jure, Pero in jaz pa na najnižjo točko. Globinski ekipi je bilo dodeljenih 420 metrov vrvi in ogromno pritrdišč. Bolj kot ne v tišini in zelo tekoče (saj smo jamo vsi že dobro poznali) smo se prekotatili do brezna HEESK. Napetost je naraščala in hkrati tudi globina – HEESK je skupaj z eno polico presegel globino 200 metrov. Nato pa SPET ozek meander. Po prvem ogledu sem se že prestrašil, da je to to, pa je Jure le našel prehod v spodnji nivo, ki gre v precej neuglednih dimenzijah naprej. Spet brezno, spet meander. Jaz opremljam, Jure nabira metre, saj je vmes skakal do merilne ekipe (Darje in Perota) po opremo, ki jo je dinozaver lačno goltal. Ko sem začel opremljati z zadnjimi stotimi metri vrvi, so me merilci dohiteli. Ko sem se spuščal proti dnu zadnjega brezna, pa zaslišim nad seboj krike veselja, saj jim je telefon povedal, da smo po meritvah sodeč presegli –1000 metrov. Izplen: na koncu smo zmerili do globine 1040 metrov. Sledil je spet ozek meander in nihče ni imel energije, da bi pomolil nos vanj. Tako smo polni nevednosti zapustili dno in se podali na dooolgo pot proti površju.

Ne vem, če zares kaj šteje, pa vseeno je bilo lepo videti, da smo s skupnimi močmi tako hitro dosegli tako globino. Že če začnemo s prvopristopniki, ki so v zgornjih delih vložili verjetno veliko dela in razširili prehode, da smo se sedaj le sprehodili čez. Ekipa so nosile opremo do jame. Skrbele na bivaku, da je raziskovalce pričakal topel obrok, in vse spodbude članstva so pripomogle k temu lepemu rezultatu. V resnici ni bilo samo pet akcij, bilo jih je še precej več. O petih govori ta članek.

Po drugi akciji. Foto: Jure Bevc

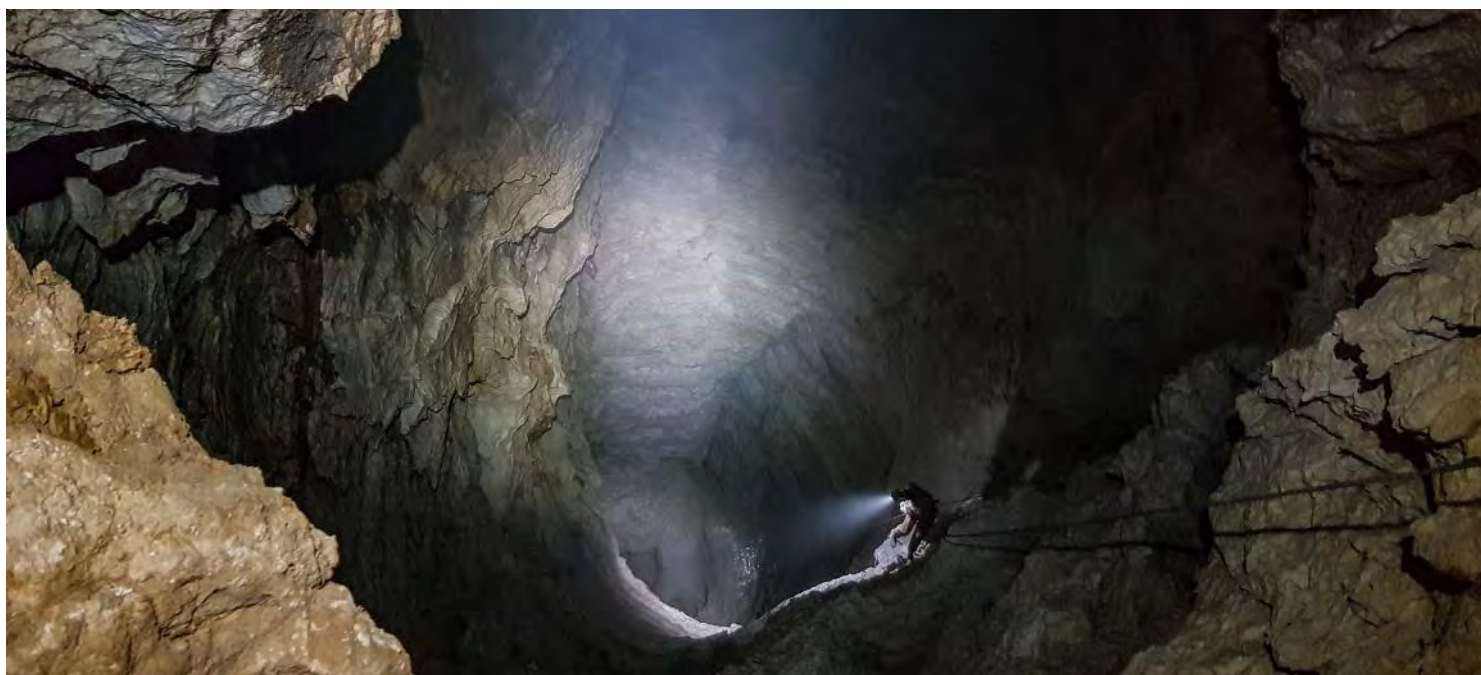
Jama ni dolgo čakala na nov obisk. Kot se za 2021 spodobi, nam je dež zopet prekrizal velike plane za jesenske praznike. Celotedenska akcija je bila skrčena na prvi vikend. Korona in druge obveznosti so zdesetkale ekipe in na koncu se nas je šest le odpravilo v BSD. Tokrat je zaradi reorganizacij ekip Pero gentlemano odstopil mesto Matevžu in tako smo s Špelo, ki je zaradi kalvarije s čeljustjo spustila prejšnje akcije, spet napadli dno. Tinkara, Matt in Pero pa so nadaljevali v »suhem« kanjonu.

Po meandru, ki si ga zadnjič nismo upali pogledati, se jama sicer spet nekoliko odpre v nekaj stopenj. A žal se potem neprodušno zapre v zablatenem in zalitem dnu. Precej nespektakularno, nekako v stilu teh delov. Odločili smo se, da se čim bolj otovorimo, in z muko smo prenesli večino opreme nekje do 500 metrov globine v upanju, da je bila druga ekipa uspešnejša. In je bila. Suhi kanjon je kar naenkrat postal precej moker. Se pa voda zliva v velika brezna in na koncu so obstali na polici, kjer se za prehodom vidi ogromen, črn prostor. Veliko upanje ostaja.

Kot sem že na listo napisal: Blitzkrieg v dinozavra se je končal. Čas je za umik in napad na novi fronti. Jama je sedaj globoka 1082 in dolga 2183 metrov. Nadaljevanje je! Vsaj po pripovedovanju je meni osebno celo bolj všeč kot pa deli, po katerih smo prišli do jurja. Če se bo nadaljevalo v podobnem slogu, morda najdemo novo pot proti dolini. Vsekakor pa nas čaka še veliko lepih raziskovalnih trenutkov v prebujenem dinozavru. |

Zgoraj: Fossilni rovi v novih delih na –300 metrih. Foto: Špela Borko. Sredina: Precej neugledna luža na –1082, v kateri pa živi (verjetno) še neopisana vrsta postranic. Spodaj: 220 metrov globoko brezno 151. HEESK. Foto: Matic Di Batista

Peter Mašič

LJ-29 2021 ALI KAKO SMO POKOPALI KADETnico

Od zadnje akcije septembra 2021 do naslednjega kaninskega tabora 2022 je minilo skoraj eno leto, ko nismo bili v tej jami in smo sanjali, kako bomo skozi podor z močnim preprihom na plitvejšem dnu v južnem kraku prišli globoko v kaninski masiv.

Končno je prišel poletni tabor in 28. julij 2021. Ko smo imeli vso opremo na gori in je bilo dobro vreme, se nas je pet odpravilo v plitvejšo dno jame na -350 z namenom najti pot skozi podor. Ko smo vstopili v podorni rov, ki se je na vsakem koraku krušil, smo spoznali, da se potencialno nadaljevanje, najdeno eno leto prej, sploh nikjer ne nadaljuje. Matic je nato še splezal proti kaminu nad breznom v podoru, ki ni šel nikamor, brezno pa smo raziskali nekaj dni pozneje. Odločili smo se, da v tem podoru ne bo mogoče narediti nič. Izstopili smo ven iz podora na dno brezna in zagledali razpoko pet metrov stran, ki bi morda lahko šla naprej. Ker smo imeli dovolj časa, smo jo začeli širiti. Po širjenju na poti ven se mi prav nikamor ni mudilo in sem zelo počasi žimarel, nato sem na -100 metrih zaslišal Jureta, da prihaja nevihta. Čez nekaj sekund sem zaslišal odmevanje grmenja skozi skale ter silovito pospešil. Na vrhu vhodnega brezna na -20 je že

začel teči slap in čez nekaj minut sva z Juretom tekla v tabor, medtem ko se je močno bliskalo. S širjenjem smo Diba, Špela in jaz nadaljevali še naslednji dan, z zelo slabim širilnim sredstvom smo razpoko dovolj razširili, da sem se zbasal do ovinka, za katerim je jama samo še ožja.

2. avgusta smo Lanko, Diba in jaz šli v meander v stranskem breznu (vzporedno brezno Big šahtiča) na -250, kjer smo na koncu meandra razširili vstop v brezno, ki se je po desetih metrih globine ustavilo na poševnem dnu, totalno zapolnjenim z šodrom. Nato smo neuspešno iskali nadaljevanje v kaminu na drugi strani dna in ker smo spet imeli preveč časa, smo na višjem delu poševnega dna kopali šoder in blato iz neke majhne luknje. Skopali smo toliko, da sem se zbasal do nevidnega prostora in videl, da se samo že bolj zoži, sklenili smo umik in razopremili meander ter stransko brezno.

Dva dneva pozneje so na daljšo akcijo z okoli 300 metri vrvi šli Diba, Dave, Špela in Matevž. Najprej so se odpravili v severni krak na globlje dno, kjer sta Dave in Matic splezala do kamina, ki se nadaljuje brezupno v podor, Špela in Matevž pa sta medtem kopala v šoder. Nato so razopremili vse do križišča obeh krakov jame, Špela in Matevž sta šla ven, Diba in Dave pa v južni krak na dno še enkrat v podor. V podoru sta opremila brezno, ki se po desetih metrih globine ni nadaljevalo, odšla nazaj ven, brez da bi zmerila podor ter med potjo ven razopremila do križišča krakov jame.

Naslednji dan smo šli ven tovorit štrike Lanko, Matevž in jaz. Spustili smo se do križišča krakov, kjer smo si natovorili štrike s prejšnjih akcij. Lanko in Matevž sta žimarila ven, jaz pa sem zadaj razopremil. Na vrhu brezna Big šahtič naju je zapustil Lanko, ki je pogumno vzel največjo prasico in še eno manjšo prasico ter je iz -160 nesel vsaj 240 metrov štrika! Z Matevžem sva nato šla še v okno v brezno Šahtič in naprej od okna prišla v brezno, ki se je povežalo v že znane dele v dvoranco nad stranskim breznom. Po merjenju sva šla ven, vmes pa sva razopremila do vrha brezna Šahtič.

Na zadnji akciji v LJ-29 so bili Matevž, Tim in Garmin. Z velikim upanjem so opremili še zadnje potencialno nadaljevanje, brezno na -80. Naprej so prišli do brezna, ki se poveže v že znano največjo dvorano te jame, nato pa so do vhoda razopremili.

Iz zelo velikih obetov smo na koncu zmerili le 93 metrov poligona, ostalo pa je še vsaj 50 metrov neizmerjenega podora. Skupno je jama dolga 1190 in globoka 415 metrov. Preprih v jami deluje kot, da kroži, na dnu južnega kraka vleče v podor in šoder, na dnu severnega kraka pa piha ven iz podora. Zgodba največje LJ jame se je torej zaključila, ta čas pa se je začel drugi del zgodbe v Breznu spečega Dinosaurja, kjer smo lahko porabili ves štrik in uživali v pravih globinah Kanina. Morda pa bo tehnologija omogočila preboj v LJ-29, tako kot se je to zgodilo v Dinosaurju. |

Levo: Inovativne tehnike plezanja. Desno: Kljub temu, da se je jama zaprla, je avtor članka vesel kot radio. Foto: Špela Borko, Jure Bevc

Tomaž Krajnc

VSKE ZGODBE JE ENKRAT KONEC (PREGLED RAZISKAV V BREZNU TREH SRC)

V oktobru 2021 se je zbrala ekipa Matičarjev, ki so razopremili Brezno treh src od globine 550 metrov do površja. Izvlek zadnjega kosa vrvi iz jame je primeren trenutek, da lahko potegnemo črto pod raziskavami v Breznu treh src.

Vse skupaj se je začelo v letu 2009, ko so se jamarji v sestavi Štrukelj, Šuštar, Vengar odločili na Snežniku najti globoko jamo, ki jo bodo posvetili 100-letnici društva v prihajajočem letu 2010. V prvi fazi od avgusta do oktobra 2009 so v desetih akcijah rekogniscirali teren na južnih pobočjih Snežnika. Pri tem so registrirali okoli 12 novih jam; Žabonov kevderc, Recesijsko brezno, Brezno pozabljenega kompasa itd.

17. 10. 2009 je Ikarus našel vhod v Brezno treh src. Vhod v jamo se nahaja na nadmorski višini 1260 metrov, dobrih 400 metrov od slovensko-hrvaške meje, na jamarsko dobro znanem območju jugovzhodno od vrha Cifre. 31. 10. 2009 je bila na tretji raziskovalni akciji jama izmerjena do globine 175 metrov. S tem je bilo raziskav v letu 2009 konec.

Prva akcija v letu 2010 (19. 6.) je bila posvečena širjenju ožine na globini 181 metrov. Od junija do avgusta 2010 je sledilo še šest raziskovalnih akcij. Konec avgusta je bila dosežena globina 571 metrov, kjer se nahaja pasaža z imenom Cepetalnica.

Brezno treh src do globine 330 metrov sestavljajo tri zaporedna brezna, od katerih ima najgloblje globino 130 metrov, povezuje pa jih kratek meander. Nato do globine 571 metrov sledijo kratka brezna povprečne globine 20 metrov.

Cepetalnico sta 22. 8. 2010 za silo razširila Ikarus in Jerko. Za Cepetalnico jama močno spremeni svoj karakter, namesto vadoznih brezen se pojavljajo blatna do pet metrov globoka freatična brezna z ozkimi epifreatičnimi kanali.

Po razširitvi Cepetalnice so v letu 2010 sledile še štiri raziskovalne akcije. Tako se je na predzadnji akciji v letu 2010 izmerilo jamo do konca ozkega meandra pod Cepetalnico, dosežena je bila globina 601 meter. Na tej akciji se je pripetila

manjša nesreča, ko sva s sojamarjem zaradi meritev žimarila po istem štriku, ki ni imel vmesnega pritrdišča. Pri tem mi je jamar ob obremenitvi vrvi s spodnje strani spodnesel vertikalno, tako sem pristal v ostrih skalah. Bolela je predvsem noga, z dna jame sem se še nekako uspel izvleči, na površju pa sem komaj še hodil. Ob odstranitvi škornja sem opazil, da imam v nartu vtisnjen nekaj milimetrov velik košček skale. Stvar smo uspeli sanirati na terenu, bolečina pa mi ni dopuščala hoje še nekaj dni.

2. 10. 2010 je sledila še zadnja akcija v letu 2010. Tedaj smo opremili in izmerili prvo od treh zloglasnih prepek na dnu jame. Zaradi zvonastega prehoda iz meandra v nekajmetrsko brezno smo stvar poimenovali Padalnica, na dnu katere se odpira nekaj metrov široka kamrica. Z izmero jame do konca Padalnice smo zabetonirali dolžino jame za naslednje desetletje, dolžina je znašala 715, globina pa 606 metrov.

V letu 2011 je glavna raziskava na Snežniku bila posvečena sosednjemu breznu Sijočih zvezd. Tako se je glede na zbrane podatke v letu 2011 na dnu Brezno treh src izvedla le ena akcija. Namen akcije je bilo rekognisciranje meandra, ki se odpira na dnu kamre za Padalnico. Pametni možje so v napad poslali Cento, ki je med vsemi zbranimi na tej akciji imela najmanjši reakcijski pre-

sek. Ugotovila je, da ima naslednji meander, ki smo ga zaradi dobre akustike kasneje poimenovali Sluhovod, dolžino slabih deset metrov, konča se z manjšo razširitvijo, kateri sledi neprehodna ožina. Prvotna dimenzija Sluhovoda je omogočala prehod le, če si se z ožino zlil v horizontalni položaj. Na tej akciji so s sabo imeli tudi orodja za širjenje, a se zaradi nizke morale niso zares lotili dela. Nazaj grede so v stopnjo za lažji prehod preko Padalnice zabili še eno klamfo.

O raziskovalnih akcijah v B3S v letu 2012 ni podatkov. V tem letu je članstvo začelo gravitirati na Pokljuko. Raziskovanje na Snežniku v letu 2012 je bilo bolj borno, se je pa šlo v jamo kaj požimarit za kondicijo.

Naslednji evidentirani raziskovalni akciji segata v september 2013. Na prvi vikend akciji, ki je bila ena bolj obiskanih, se je z več ekipami začelo napadati ožino za Sluhovodom. Ožino smo poširili za slabih pet metrov in ji zaradi slabih delovnih razmer nadeli ime Lobotomija. Iz te akcije imamo celo podatek o porabljenih akumulatorjih, bilo naj bi jih deset. Druga vikend akcija je sledila konec septembra, taktika je bil podobna, v več valovih napadati ožino. Na tej akciji je ožina popustila, sledila je šestmeterska stopnja. Na dnu je prehod v naslednjo štiri metre globoko stopnjo preprečevala kratka ožina, ki pa je tudi odšla na tej akciji. Od

Prvopristopniki v Brezno treh src. Foto: Arhiv DZRJL

*Zgoraj: Ena od obdelanih pasaž v Breznu treh src. Foto: Arhiv DZRJL
Desno: Eden od poširjenih meandrov blizu raziskanega konca jame. Foto: Arhiv DZRJL*

tam naprej vodi ozek blaten meander, na dnu spran, višje pa z židkim blatom. Na tej akciji je Anže meandru jemal nedolžnost, a je po nekaj metrih tlačjenja ocenil, da zadeva ne misli jenjati in da bo potrebno praskati naprej. Skratka, nekaj napol prehodnega in ogabno blatnega, čemur ni videti konca. Omenjeni deli so že nedvomno v aktivni poplavni coni, v blatu pa še toliko bolj. Edino, kar nas je tedaj gnalo naprej, je bila dosežena globina in močan prepah.

V letu 2014 večjih raziskovalnih akcij na dnu jame ni bilo, se pa je v višjih delih jame preopremilo par stopenj. Sočasno z akcijami v B3S se je v letu 2014 razopremilo Brezno sijočih zvezd (dolžina 377 metrov, globina 270 metrov).

V letu 2015 se je zaradi prepek na dnu spremenil koncept praskanja, sklenili smo, da je treba razširiti dostopne poti do dna jame. V jamo se je zvelklo bencinarco, najprej je padla Cepetalnica, naslednja v planu je bila Padalnica, a kaj ko je jermen na bencinarci po 50 luknjah ostal brez zobnikov. Na naslednji akciji se je spet razmišljalo zeleno in se usmerilo nazaj na elektriko, takrat se je naredilo odstavno nišo v Sluhovodu. Za dokončanje del v Sluhovodu je bila potrebna še ena akcija v letu 2016.

10. 9. 2017 se je začelo v večjem obsegu izvajati širitve v Filter meandru na dnu B3S, ki smo jih ljubkovalno poimenovali tudi Govno. Skratka, dan zmage. Z razširitvijo meandra, imenovanega Sluhovod, je jama postala prehodna tudi za ljudi večjih gabaritov. Druga akcija v 2017 je potekala konec septembra. Plan dela je bil širjenje sten in blata na dnu Govna do ovinka. Akterji akcije so razmere na dnu opisali nekako takole. Do deset centime-

trske plasti mokrega blata, luža, nad katero se plaziš tik pred deloviščem, in temna skala vzbujajo občutke, ki jih dobiš ob gledanju fotografij strelskih jarkov, dopolnjene z oglušujočim grmenjem tretjega člana. Akustika rovov je fascinantna, baje so stene vibrirale kar nekaj stopenj nad deloviščem. Ovinek v Govnu je na tej akciji padel, za njem pa se nahaja še več preozkega meandra. Na tej akciji smo prvič merili dele jame pod globino 606 metrov.

Prva akcija v letu 2018 je klavno propadla zaradi pozabljenega adapterja za mašino. Zanimivo, kako nam uspe po toliko izvedenih akcijah še vedno pozabiti ključno opremo. Vseeno se je šlo na dno v črevesje Snežnika, kjer smo se zarili v blatno, mokro in ozko nadaljevanje. Naprej se je slutilo nekaj širšega. Druga akcija na dno Snežnika v letu 2018 je bila nekoliko bolj uspešna, tretji član je delal ali ne, odvisno od tega, kako lepo si se z njim prej pogovarjal. Na tej akciji smo se uspeli prekopati do nečesa, kar so poimenovali blatni čep. Ta naj bi zamašil meander, a obenem ponujal možnost nadaljevanja skozi luknjo, kamor zgine tudi prepah, ki ga v nobenem primeru ne manjka.

Na začetku raziskovalne akcije v letu 2019 je prišlo do manjše poškodbe rame, prva ekipa v jami je zato po hitrem postopku odšla ven. Delo sta nase prevzeli drugi dve ekipi, po kar nekaj metrih širjenja je bila dosežena točka, kjer smo lahko videli, da se meander nadaljuje v precej podobno obupnem slogu in na koncu ostro zavije. Kljub precej močnemu prepihu smo na tem mestu preko jame naredili križ. Jamo se je v letu 2019 tako razopremilo do Cepetalnice na globini 571 metrov.

Leto 2020 je zaznamovala korona, ki ni omogočala oblikovanja večje skupine jamarjev, ki so potrebni za delo v tako zahtevni jami na takšni globini. Tako se je naslednjo akcijo izvedlo šele jeseni 2021, ko se je jamo razopremila do površja. Vhodni štrik je bil od starosti že prav lepo zelen. Ocenjujem, da smo v jami pregledali večino potencialno perspektivnih nadaljevanj, morebiti je v breznu Supernova ostalo spregledano kakšno okno, ki bo moralo počakati naslednje generacije jamarjev.

Za češnjico na torti se je v začetku leta 2022 izdelal tudi posodobljen načrt Brezna na treh src in B zapisnik. Nova dolžina Brezna treh src znaša 763 metrov, končna globina jame znaša 621 metrov, kar ustreza koti 640 m n. v. Brezno treh src je s svojo globino najgloblje brezno na Snežniku, obenem pa tudi v južni Sloveniji. Najbližje od B3S globlje brezno se nahaja v Trnovskem gozdu.

Škoda, ker v jami nismo vodili statistike porabljenih ur, pokurjenih Ah in ostale robe, številke bi bile zagotovo impresivne. Ocenjena dolžina poširjenih meandrov in ožin na globini nekaj čez 600 metrov je zagotovo daljša od 30 metrov. Ni slabo, a ob enem smo vsi veseli, da ni treba na novo tlako v tanko črevo snežniškega blata.

Literatura
Korespondenčna lista DZRJL

A. Štrukelj: Raziskovanje: Brezno treh src na Snežniku ali nekatera srca se nikoli ne postarajo. Glas podzemlja, 2011, DZRJL.

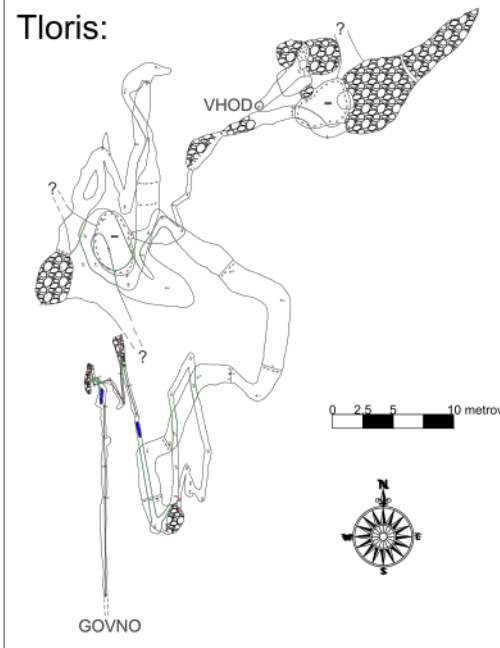
Tomaž Krajnc, Mitja Prelovšek: Jesen na Snežniku je lepa. Glas podzemlja, 2014, DZRJL. |

BREZNO TREH SRC

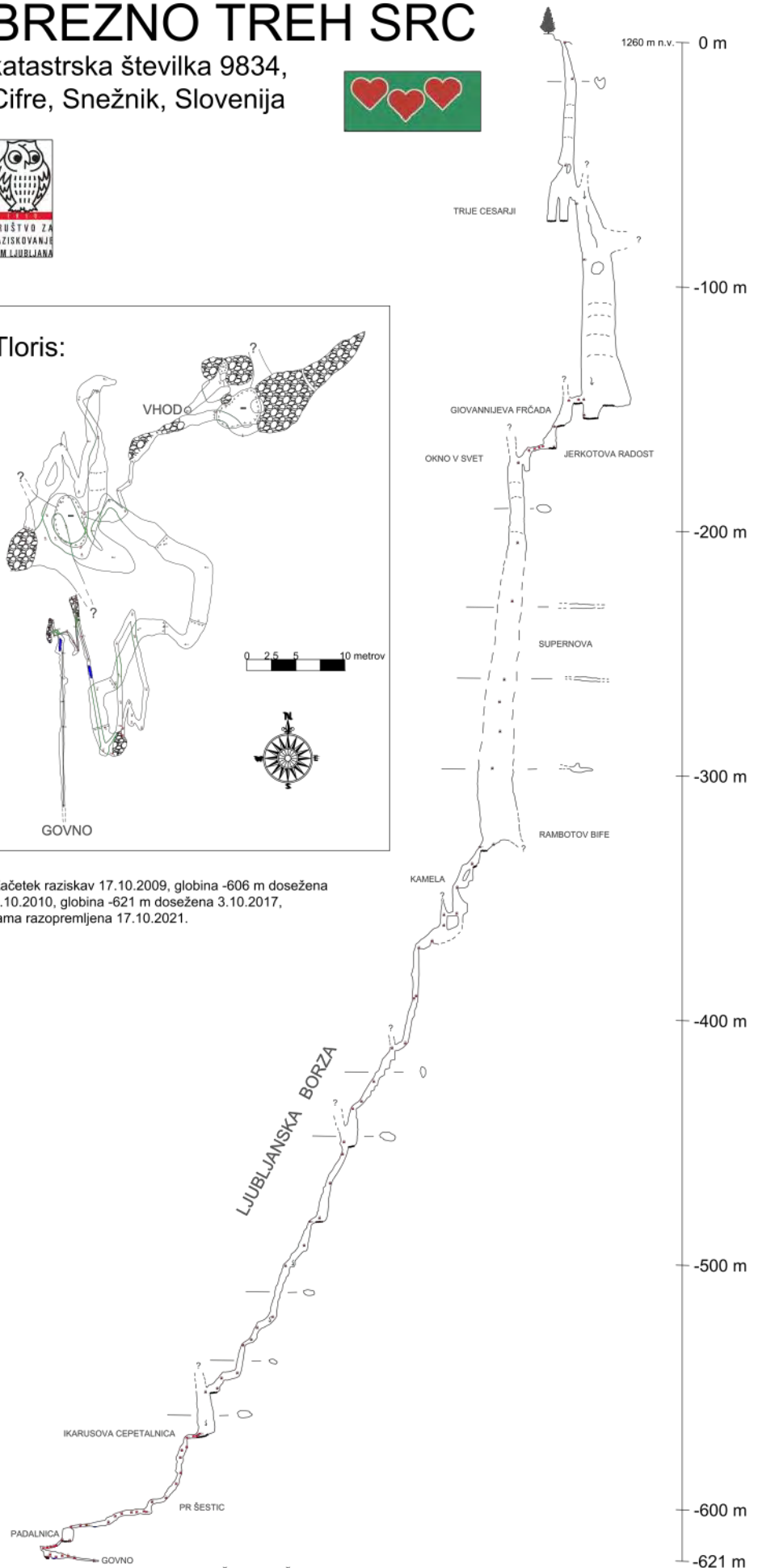
katastrska številka 9834,
Cifre, Snežnik, Slovenija

Tloris:

Začetek raziskav 17.10.2009, globina -606 m dosežena
2.10.2010, globina -621 m dosežena 3.10.2017,
jama razopremljena 17.10.2021.

Brezno treh src. Merili: Člani.
Avtorji: Gregor Pintar, Aleksander
Štrukelj, Janez Vengar, Tomaž
Krajnc. 2021

Merili: Šuštar T., Štrukelj, A., Pintar G., Pintar M., Krajnc T., Vengar J., et al.
Risali: Pintar G., Štrukelj A., Vengar J., Krajnc T.

Nika Pišek Szillich

SKEDNENA JAMA MALO DRUGAČE

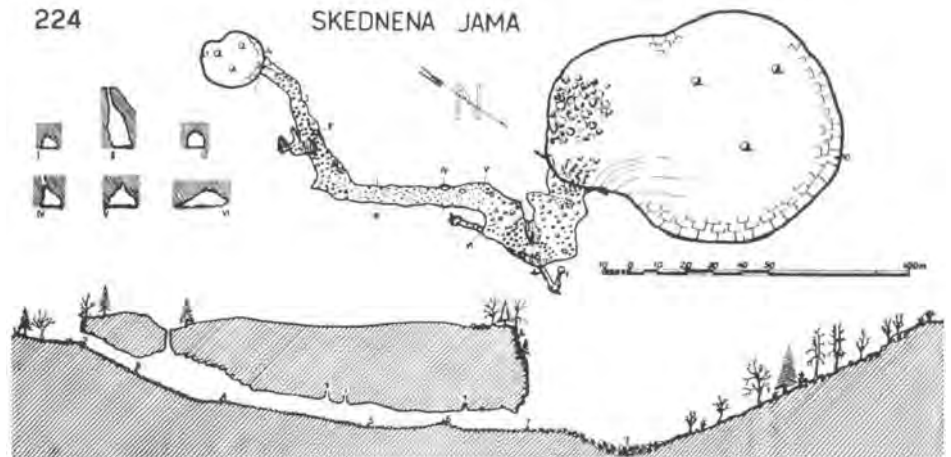
Nedolgo nazaj sem se kot gimnazijka vpisala na jamarsko šolo, in kljub končani srednji in vpisu na faks sem pri mnogih zapisana kot Gimnazijka. A vseeno je od jamarske šole minilo dovolj časa, da je prišel čas za mojo diplomu in edino prav se mi je zdelo, da je na temo jam. Moj mentor dr. Marko Vrabec mi je predlagal Skedneno jamo, ker so v njej bile predhodno narejene geodetske meritve in se mu je zdela prava izbira zame.

Zdaj pa od začetka ... Če kdo takoj ne prepozna Skednene jame, gre za dobrih tristo metrov dolgo vodoravno jamo oziroma »skozenjc« s tretjim vhodom v obliki brezna. Nahaja se na severnem robu Planinskega polja, v bližini Članske vasi.

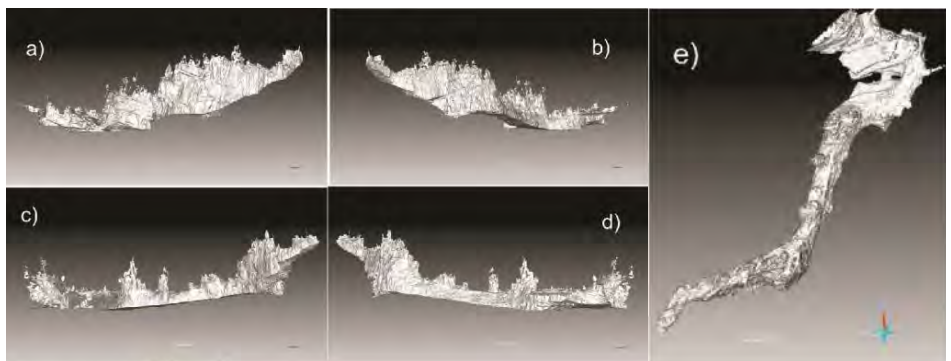
V diplomi sem uporabljala 3D model jame, ki ga je naredil moj somentor dr. Klemen Kregar iz oblaka točk, zajetega s terestričnim laserskim skeniranjem (Leica BLK360). Model mi je omogočal gledanje različnih geoloških struktur s centimetrsko natančnostjo. Ta model je prikazan na sliki 2 iz različnih zornih kotov. Slika 1 prikazuje klasičen načrt jame, za vse, ki si boste z njim lažje predstavljali, kaj prikazuje model. Za obdelavo podatkov sem uporabila program Paradigm SKUA-GOCAD. V jami sem iskala strukturne elemente, kot so razpoke, lezike in prelomi. Prav tako sem locirala tudi kamine in začetne horizonte. Kot slednje sem upoštevale stranske rove in kamrice, ki so nastali ob lezikah. Te strukture sem najprej digitalizirala, da sem jih lahko kasneje uporabila.

Na sliki 3 je prikazan postopek digitalizacije lezike. Najprej sem jo z manjšimi poligoni označila na modelu. Čez te poligone sem nato raztegnila ploskev, ki se jim čim bolj približa, v zadnjem koraku pa sem izbrala točke, čez katere mora ploskev potekati, in s tem dobila interpolirano površino, ki se kar najbolje ujema z dejanskim stanjem.

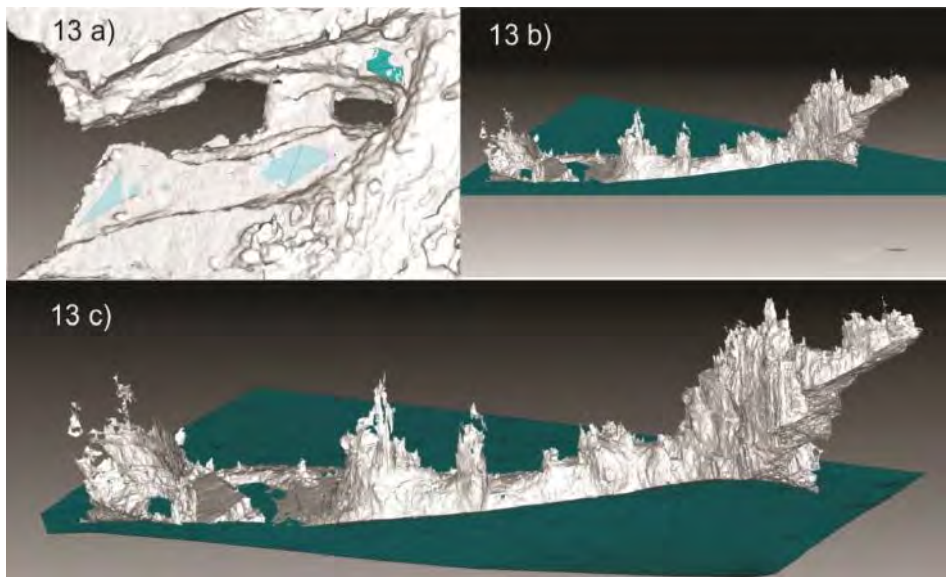
Na sliki 4 so digitalizirane izrazitejše razpoke dveh sistemov razpok. Zelene ploskve na sliki 4 predstavljajo prevladujoč sistem razpok v jami, ki sem jim sledila čez celo jamo in so v smeri NNE-SSW. Te razpoke prav tako potekajo čez kamine, kar sem dodatno preverila tudi na terenu. Z rdečima številčkama pa sta označeni lokaciji, kjer so sta bili posneti

Slika 1

Slika 2

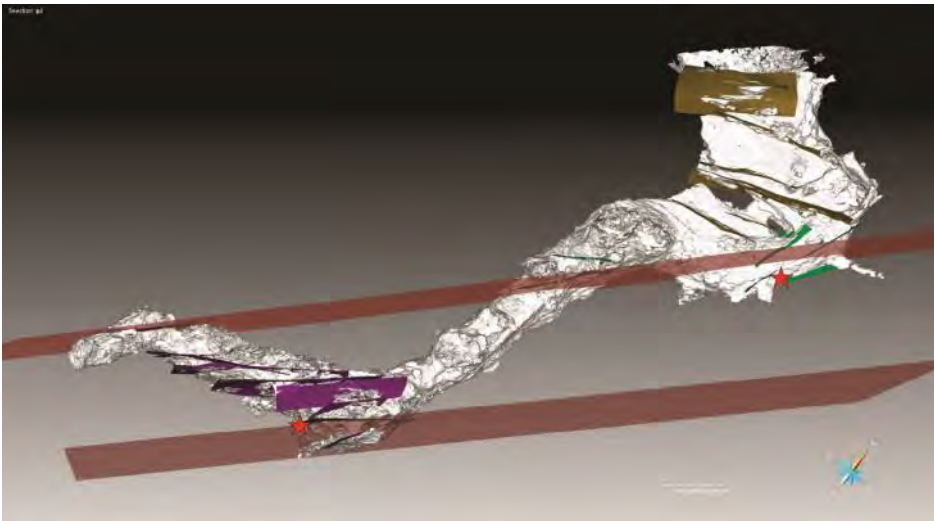

Slika 3

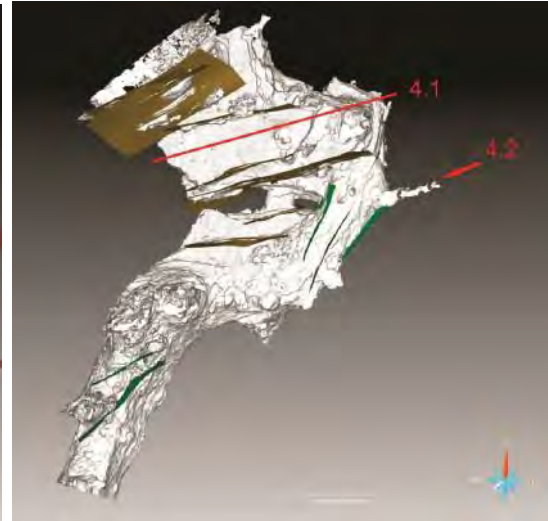
tudi terenski fotografiji. Predvidevam, da te razpoke pašejo v razpoklinsko cono preloma, ki poteka jugovzhodno od jame.

Eden izmed ciljev je bil tudi primerjava rezultatov terenskega dela z rezultati z modela. Tako sem ugotovila, da splošno predstavo o geološki zgradbi neke jame

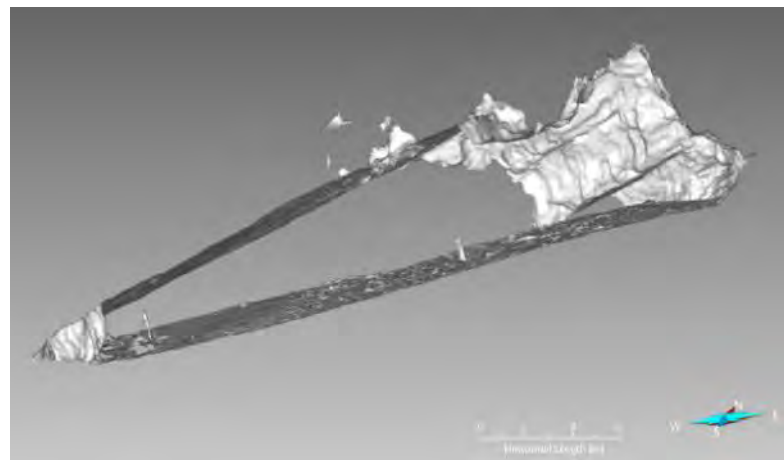
lahko dobim z domačega kavča, a je za pravilno interpretacijo še vedno potrebno tudi terensko delo. »Igranje« s 3D modelom neke preproste jame je bilo sicer zabavno, a verjamem, da bo pri raziskovanju globokih jam ta tehnologija še malo počakala. |

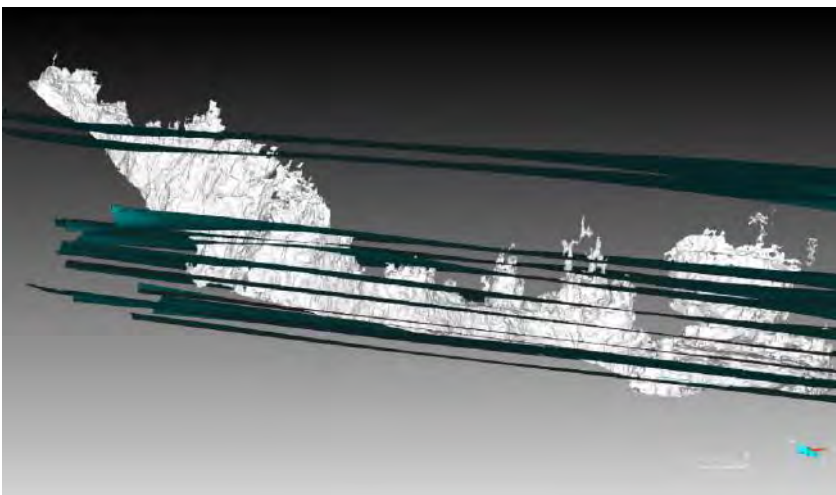
Slika 4

Slika 5

Slika 6

Slika 7

Slika 8

Slika 1. Načrt Skednene jame. Avtor: Ivan Gams. 1963

Slika 2. 3D ploskovni model model z različnih zornih kotov. Pogled a) s severa, b) z juga, c) z zahoda, d) z vzhoda, e) tloris.

Slika 3. 13 a) digitalizirani poligoni, 13 b) ravna ploskev, ki se najbolj približa vsem poligonom, c) interpolirana ploskev, ki se ujema z izbranimi točkami na poligonih.

Slika 4. Na modelu so označeni trije sistemi razpok, z rdečima ploskvama pa je omejena razpoklinska cona preloma. Z zvezdama sta označeni lokaciji fotografij.

Slika 5. Avtorica članka v Skedneni jami. Foto: Marko Vrabec

Slika 6. Severni del jame z dvema sistemoma razpok in označenima lokacijama fotografij.

Slika 7. Na sliki so digitalizirane lezike, ki sem jim sledila čez celo jamo in za katere sem pri nadaljnjih analizah predpostavila, da so vzporedne, kar se tudi ujema z meritvami vpadov na terenu.

Slika 8. Točka 4.2 na sliki 5 predstavlja začetni horizont, ki je v tem primeru nekaj metrov dolg stranski rov. Foto: Marko Vrabec

Ester Premate

RAZISKOVANJE PODZEMNEGA ŽIVALSTVA POREČJA TREBIŠNJICE

Septembra 2019 smo v Skupini za speleobiologijo na Oddelku za biologijo v sodelovanju s Centrom za krš i speleologijo iz Sarajeva pričeli z izvajanjem projekta SubBIOCODE, oziroma na dolgo »Developing new tools for rapid assessment of subterranean biodiversity in Bosnia and Herzegovina«, ki ga financira mednarodna fundacija CEPF (Critical Ecosystem Partnership Fund). V sklopu projekta poteka veliko različnih aktivnosti, ki so večinoma usmerjene v pridobivanje novih podatkov o razširjenosti podzemnih živali na območju porečja Trebišnjice in v varovanje teh vrst in njihovih habitatov. Čeprav časovno relativno kratek del projekta, je bilo terensko delo v Bosni in Hercegovini v lanskem letu zelo pomembno in osnova za nadaljnje aktivnosti. O naši prvi ekspediciji na projektno območje ste lahko poslušali že na lanskem aprilskem društvenem predavanju, tokrat pa smo terenske dogodivščine še ubesedili.

Uvod ali zakaj ravno podzemlje porečja Trebišnjice?

Brez krajšega uvoda o ozadju projekta in razlogih, zakaj je raziskovanje podzemnega živalstva na tem območju tako pomembno, ne gre. Porečje Trebišnjice je po številu podzemnih vrst del izjemno pestrega območja Dinaridov. Le-to zaje-

ma južni del Bosne in Hercegovine in Hrvaške ter severni del Črne Gore in ga velikokrat označujemo kot »vročo točko« podzemne vrstne pestrosti. Že do sedaj je bilo na kraških poljih in hribovjih, ki spadajo v porečje Trebišnjice, zabeleženih veliko podzemnih vrst, a še vedno ob praktično vsakem obisku in raziskovanju jam tam odkrivamo nove in nove vrste. Poleg tega je podzemlje porečja Trebišnjice dom nekaterim v svetovnem merilu edinstvenim podzemnim živalim, na primer človeški ribici, jamski školjki kongeriji in jamskemu cevkarju marifugiji. Do zdaj ste najbrž že dobili vtis, da gre za pomembno območje, ki je še daleč od temeljito raziskanega in se ga kot takega ohranja in učinkovito varuje. Žal pa temu ni čisto tako. Vse več človeških posegov v okolje negativno vpliva na podzemlje, še posebej na podzemne vodne habitate.

Grožnje, ki jim je podvrženo podzemlje porečja Trebišnjice, zajemajo intenzivno kmetijstvo, neprimerno ravnanje z odpadki in nevarnimi snovmi in hude posege v rečne režime, vključno z gradnjo hidroelektrarn. Obenem je tudi zavedanje med ljudmi o življenju pod njihovimi nogami zelo slabo. Trebišnjica se je iz več kot 90 kilometrov dolge reke ponikalnice spremenila v 60 kilometrov dolgo betonsko korito in niz akumulacij. Ob

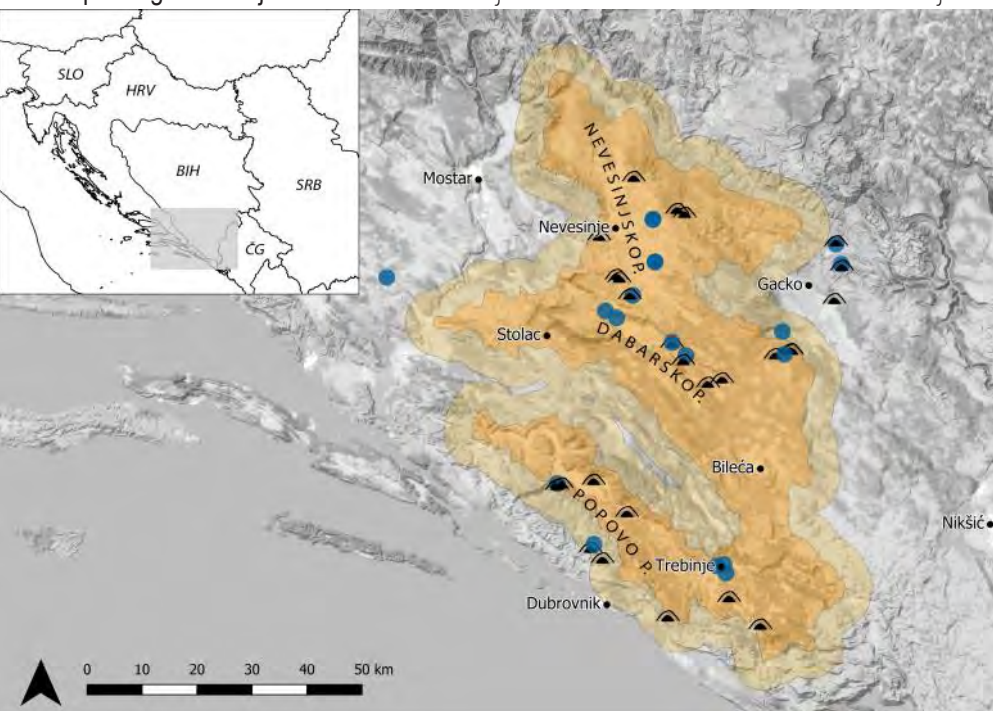
gradnji korita in hidroelektrarn so zasuli več kot 500 ponorov na kraških poljih. Kako uničujoče so bile posledice teh posegov na podzemne vodne habitate, si lahko le predstavljamo. Vendar se pri posegih iz prejšnjega stoletja težave ne končajo. Apetiti investitorjev segajo še višje: do gradnje novega niza treh elektrarn v zaledju Trebišnjice, pri čemer so z gradnjo prve, HE Dabar, ravno dobro pričeli ob našem prvem obisku območja.

Pesimističen in zaskrbljujoč uvod, bi lahko rekli. Vendar je prav, da se zavedamo namena naših terenov in navsezadnje vzgibov za financiranje projektov, kot je SubBIOCODE. Vsekakor imajo takšni tereni in celotni projekti tudi mnogo pozitivnih plati, na katere se osredotočamo v nadaljevanju prispevka. Raziskovanje skritih koticov naših čudovitih Dinaridov je seveda zanimivo, lepo, zabavno in nemalokrat nagradujoče, a terene v Hercegovini vseeno vseskozi spremlja tisti črviček skrbi v ozadju.

Zimski del: začetek prvega medkoronskega terena na Balkanu

Terenskega dela, ki je bilo prvotno na sporedu sredi marca 2020, smo se zelo veselili. Vsaj nekateri smo to območje poznali bolj kot ne s terenskih izletov v Črno Goro, ko smo se tu zgolj ustavljali, spet drugi so bili že bolj domači vsaj s podzemljem Popovega polja. Naše pozitivno vznemirjenje pred terenom je prekinila epidemija. Tri dni pred načrtovanim odhodom smo namreč morali teren odpovedati in niti slučajno nismo mislili, da bomo lahko na pot šli šele čez dobro leto. Minilo je torej kar nekaj mesecev iznajdljivega dela na projektu, ki je sicer nujno zahteval vzorčenje tamkajšnjih jam, predno smo si rekli: zdaj je pa res skrajni čas, da gremo!

Postavimo datume, zberemo informacije o prehodih meje. Lažje reči, kot pridobiti. PCR test tu, za vstop v BiH, pa za nazaj ... No, bomo že. V načrtu imamo najprej Vjetrenico in jame na Popovem polju, potem pa premik severneje, na območja, ki jih še ne poznamo. Nekaj dni pred odhodom nas »razveseli« Nikša, direktor JP Vjetrenica, s fotko vesoljnega potopa Popovega polja. Naš kolektivni miselni tok je šel nekako takole: jah, je le marec,

Slika 1: Zemljevid projektnega območja z označenimi obiskanimi lokalitetami: simbol jame predstavlja obiskane jame, modri krogi pa vzorčene izvire.

Slika 2: Ogleđovanje načrta Vjetrenice z Nikšo in za nas takrat težko pričakovana kava v lokalu. Slika 3: Zimska pravljica na Nevesinjskom polju.

visoke vode so pričakovane. Ampak čakaj malo, mi gremo dol prednostno vzorčit vodno favno?! Ok, spokajte neoprene. Maske in dihalke tudi. Že, ampak tega nimamo vsi. Čoln mogoče? Nimamo prostora. Nič, dol moramo, vse smo že zmenjeni, valda ne bomo zdaj spet predstavljali terena zaradi malo vode in slabe vremenske napovedi. Ko bi le vedeli ...

Z avtom in kombijem smo se odpravili na že tolikokrat prevoženo pot do Trebinja, ki pa se je tokrat vseeno zdela drugačna. Bili smo namreč še v lockdownu, pa še štartali smo tako zgodaj, da smo se po Sloveniji vozili še v času policijske ure. Na mejah nikogar, na avtocestah nikogar, na počivališčih nikogar. V kombiju nas je bilo šest in policajem smo, namesto običajnih šestih osebnih, izročili še lep kupček papirjev – izvide PCR testiranja in naše potne naloge. Na prvem počivališču za mejo smo se dobili z Majo, Teom in Danajo in z jutranjo kavo to go nazdravili prvi mali zmagi, prvemu uspešnemu prehodu meje. Še ena, po navadi bolj »zabavna« od te, nas je še čakala. Na srečo je Špela kot voznica kombija bosanskega policajca dovolj očarala, da nam z vprašanjem »a di vam je kar-net?« (carinski dokument, ki ga je načeloma treba izpolniti za začasen uvoz določenega blaga v državo, op. p.) niti ni hotel resno težiti. Je le hudič, če na meji cel dan nimaš nikogar, izkoristiš pač vsako možnost za malo klepetanja.

Naša prva postojanka je bila Vjetrenica. Jama, ki se po številu podzemnih živali uvršča med najpestrejše jame na svetu, sicer deloma tudi turistično urejena. Z že prej omenjenim Nikšo smo se dobili v Ravnem, na samem severu Popovega polja, in spili kavo. To zadnje bi bil povsem nepomemben podatek, če ne bi nas osem kavo v lokalu pilo prvič po skoraj pol leta! Sklenili smo, da se moramo po

celodnevni vožnji malo pretegnit. V Vjetrenico smo torej šli že kar isti večer. Tako smo teren pričeli z eno večernonočno akcijo, saj Vjetrenica ni majhna. A na našo srečo (ker je bilo že sredi noči) oziroma žalost (ker bi si želeli videti več) smo lahko pregledali le krajši del, napredovanje pa nam je po pričakovanih onemogočil visok vodostaj. Eni bolj mokri kot drugi smo ven pokukali ravno okrog polnoči, spili zaslužno pivo in popadali po tleh muzeja v Zavali, kjer smo prespali. Naslednji dan smo nadaljevali s tereni na Popovem polju in se premaknili proti Trebinju, ki je bilo naše izhodišče še cel teden. Vodne razmere v Vjetrenici so bile zgolj nežen namig, kako bodo izgledali naslednji dnevi. S Špelo sva namreč že ob obisku naslednje jame nase vlačili neoprene in se mestoma potunkali do vratu. Ekipo v drugi jami je sicer izkusila malo manj mokrote, a so spet zaradi vodostaja lahko pregledali le en del jame.

Od našega prihoda v Trebinje pa vse do

zadnjega dneva smo na teren hodili v dveh skupinah. Ker je podatkov o podzemnem živalstvu Popovega polja že precej, smo sklenili, da se raje usmerimo proti severu, nam razmeroma nepoznanem področju. Ekipo Kombi smo pretežno sestavljali Špela, Teo, Hans, Beki in jaz v različnih kombinacijah, ekipo Škoda pa pretežno Maja, Beki, Hans ter Anja Pekolj in Anja Kos (obe članici JKŽ) v različnih kombinacijah. Za nekaj dni se jim je pridružil še Jasminko Mulaomerovič iz Centra za krš i speleologiju.

Zimski del: Dolgi dostopi, sneg in voda V naslednjih dneh smo se ob dvigu na hribe severno od Trebinja, nad Dabarskim poljem, zapeljali v pravo zimsko pravljico. Kar naenkrat je bilo na že tako slabih cestah nekaj centimetrov snega. Kombi je herojsko preстал spopadanje z luknjastim, zasneženim makadamom, voznica in potniki tudi, a seveda le do neke mere. Za prvo jamo smo si izbrali Vranjačo, jamo na Nevesinjskom polju,

Slika 4: Vhod v jamo Obod je ... nekje 20 metrov pod gladino ob zgornjem robu jezera.

Slika 5: Zadnji del dostopa do jame Vrelska. Ker nismo imeli ne koordinat, ne fotografije vhoda, ne podatkov o dostopu, smo o jami vprašali kolega Jasminka. Ta se nam je nasmejal, da manjka pol hriba, vhod se vidi na par kilometrov. Ko smo prišli do tja, smo videli, kaj je mislil. Šli smo čez zgornji vhod (na sliki), ki zahteva par minut plezanja. Slika 6: Skupinski selfi med zadnjim terenskim dnevom v marcu, pred jamo Vranjača na Nevesinjskom polju. V smeri urinega kazalca, začenši s sivo čelado: Teo, Hans, Maja, Anja P., Beki, Ester, Anja K. in Špela.

in se ji glede na obstoječe karte skušali karseda približati z juga. Zdelo se nam je, da smo prišli še kar blizu, več bi s kombijem težko. Med posedanjem in kolebanjem med tem ali smo že pripravljeni se spopasti z mrazom ali bi se še malo gredli in čakali, smo ulovili signal GPS. Šest kilometrov zračne razdalje do vhoda. Šest kilometrov, pa raje vsaj 20 % več gaženja po snegu. Polni zanosa (to sploh ni sarkastično), da gremo raziskovat novo območje, smo se oblekli in obuli ter sprejeli zelo racionalno odločitev (to pa je sarkastično), da zagrizemo v sneg in obiščemo jamo. Po poldrugem kilometru smo vrgli puško v koruzo. No, bolj ruzake v sneg. Na manjšem polju, kjer smo to storili, smo na robu zaslutili ponor. Sprejeli smo še drugo »racionalno« odločitev dneva upoštevajoč količino vode, se oblekli in šli pogledat. S Teotom sva se po prvi stopnji(c) obrnila. Ta je bila namreč v danih razmerah ne le sigasta kopa, temveč deroči slap, ki se je končal z jezerom.

Obrnili smo se in sklenili, da gremo pogledat razmere v jamah Sušica in Obod, ki sta bili dve od ciljnih jam za vzorčenje tekom projekta. Pomahali smo snegu in se z ne previsokimi pričakovanji odpeljali do roba Dabarskega polja. Pri Sušici smo že oblečeni v neoprene, z maskami in dihalkami na glavi, lahko le splašili vse golobe na vhodu, pri Obodu pa smo lahko občudovali sinje modro jezero, kjer bi nekje na njegovem dnu, kakšnih 20 metrov nižje, moral biti vhod v jamo. Smo pa naredili nekaj instagramabilnih fotk z jezerom v ozadju, če ne drugega.

Tudi nadaljevanje terena ni minilo brez snega. Na poti proti planoti Dramešina,

kjer smo želeli obiskati jamo, smo kombiju pomagali z verigami. Pridobili smo točno dva klanca in še vedno ostali z dolgim dostopom. Ne sicer s šest kilometri zračne, a vseeno. Celo videli smo naš cilj! Megalomanski vhod v jamo Vrelska sredi sten planote smo gledali skoraj vsouro in pol hoje do njega. Vtis čudovitega vhoda z malo manj čudovito situacijo padanja kamenja in ledenih sveč je spet nekoliko pokvarila voda. V zgornjem vhodu smo namreč takoj naleteli na sifon. Nekateri smo se v njem skopali, drugi so polovili živali, tretji so nezaupljivo zrlj proti letečim svečam in počakali spodaj.

Snega in vode smo imeli že čez glavo in res smo si v prihodnjih dneh želeli jam. Saj lutati po terenu zna biti čisto lepo, a ne več dni zapored. Odločili smo se, da gremo na lov za soncem in suhimi jamami na območje Grebcev, vasi v hribih med Dubrovnikom in Trebinjem. Res nas je pričakala povsem drugačna situacija: toplo vreme, brez oblaka, jame pa precej suhe. Posledično smo imeli dobro priložnost za vzorčenje kopenske favne. Jame na Grebcih so namreč še posebej znane po pestrosti podzemnih vrst hroščev. Dan kasneje smo zopet probali srečo v jamah med Bilečo in Gackim v bližini Korit in bili pri tem uspešni – obiskali smo tri jame, vključno z najglobljo jamo tega terena, Jamo u Tijaninom dolu. Končno smo lahko odkljukali vsaj nekaj jam z našega spiska želja, čeprav prav dosti podzemnega življenja v njih nismo našli.

Tudi druga ekipa je imela podobne težave našim. Iskali so misteriozne jame, se na vhodih v znane jame obračali pred

sifoni in dneve reševali z vzorčenji izvirrov. Na terenu se jim je za en dan pridružil tudi jamar Nikola iz Trebinjskega jamarskega društva Zelena brda in jih peljal na nekaj njemu poznanih in zanimivih lokacij. Kljub terenskim težavam smo bili z vidika projekta uspešni, in če ne drugega, imeli raziskovalni teren za naslednjo ekspedicijo ter navezovali stike z lokalci, ki bodo glede na naše izkušnje zagotovo prišli prav tudi v prihodnje.

Za zadnji dan smo se odločili, da po PCR testiranju v Mostarju skupaj še enkrat napademo Vranjačo, tokrat s severne strani, iz smeri Nevesinja. Ta dostop se je izkazal za precej boljšega kot v prvem poskusu, saj smo jamo dosegli v približno 20 minutah. Boljšega zaključka marčevskih terenov bi si težko želeli. Vranjača je bila namreč zanimiva in prostorna jama, predvsem pa ni bila potopljena. Sledila je še zadnja nočitev v Trebinju, jutranje kave in krompiruše v naši najljubši trebinjski kavarni in pekarni in vožnja domov. Po tednu življenja brez kakšnih zares opaznih protikoronskih ukrepov smo se ob prestopu bosansko-hrvaške meje žal spet vrnili nazaj v epidemično realnost.

Jesenski del: Ponovni poskus vzorčenja marčevskih jam in raziskovanje Nevesinjskega polja

Po zimski odpravi je bilo jasno, da si tekom projekta na območje želimo še vsaj enkrat. Za spremembo v toplejšem delu leta in predvsem ob nižjem vodostaju. Septembra smo se začeli vračati z dopustov in načrtovati teren v oktobru. Nam (Teu, Beki, Anji K., Anji P., Hansu in meni) se je tokrat pridružil še Branko Jalžić, hrvaški speleobiolog in jamar.

Situacija s korono je bila tokrat znosnejša, a so nam jo v ekipi zagodile okužbe. Tako sta tik pred zdajci, večer pred odhodom, obe Anji morali odpovedati udeležbo.

Jesenski del smo spet začeli na Popovem polju in z obiskom Plitice, kjer smo lahko nadaljevali dlje od zimskega »sifona«. Zvečer smo se v Zavali družili z madžarskimi biologi in potapljači, ki so bili takrat prav tako na ekspediciji, in Brianom Lewarnom, gospodom, ki precejšen del svojega časa namenja raziskovanju človeške ribice v regiji v okviru svojega projekta »The Proteus Project«. Za Vjetrenico smo si tokrat vzeli celoten naslednji dan, spakirali še čoln in zaradi ugodnega vodostaja raziskali precej večji del jame kot zadnjič. Zelo uspešni smo bili tudi pri lovu jamskih živali. Teu je uspelo najti majhne hrošče iz rodu *Nauticiella*, ki živijo na jamskem higropetrikumu, vrste iz Vjetrenice pa že dolgo ni nihče nabral. Poleg hroščkov so nas razveselile še druge najdbe živali, ki jih marca nismo opazili.

Nadaljevali smo proti jugu, do Graba, kjer smo šli v Vodeno jamo v Braveniku. Tudi tu je bil cilj najti *Nauticielle*. Drugo vrsto, a s podobnim slovesom, kot ga je imela Vjetreniška – očitno izredno izmuzljiva. Nekje sredi jame je med plezanjem po sigasti stopnji Branko zaklical »Imam je!« in tako je bila tudi ta misija uspešna. Jamo smo ven grede tudi ponovno izmerili, a žal še nismo imeli časa za nov načrt. Prespali smo na planoti, dva dni čudovitega sonca pa sta se tekom noči prevesila v vetrovno in deževno vreme, ki nas je spremljalo do konca terena. Čeprav smo spali pod streho, sta se Hans in Branko zbujala v lužah in iskala primernejše kose betona. Držali smo pesti, da smo kljub poslabšanju vremena

še ujeli zadnji vlak za jesensko vzorčenje vodnih jam. Beki se je vmes nalezla Brankovega odziva na manj prijetne situacije ali dogodke in rek »kak je, tak je« nas je tako ob ožemanju mokrih stvari in razočaranju ob manj uspešnem vzorčenju vztrajno spremljal cel teden.

Naslednji dan smo namenili izletu skupaj z Madžari v precej nezanimivo jamo. Vzdušje smo popravili s ponovnim obiskom Vrelske. Tokrat smo se z avti pripeljali do vasi pod Dramešino in, tako kot za Vjetrenico, s seboj vzeli čoln. Spet smo občudovali vhod, par jezer premagali s čolni in po res lepih sigastih kopah v jami zagrizeno iskali živali. Nič. Po mehki mivki smo se več kot 50 višinskih metrov spustili do dveh sifonov in ju pregledali. Nič. Šli do zadnje blatne dvorane, tudi tu nič. Malo poklapani smo se vrnili v dolino. Po parih dneh nadvse uspešnega vzorčenja smo pri tej ostali bolj kot ne praznih rok. Dol smo prišli v mraku, si ob kapljanju z neba postavili tendo, pod njo skuhalo, napisali dnevnik, pogledali fotke in ponoči s tende odlivali vodo. Čeprav se ne sliši nič kaj udobno, je bil zame to eden izmed lepših terenskih dni tekom projekta.

Nadaljevali smo na Dabarsko polje in po pol dneva prestavljanja s kave na pivo in s piva na kavo zaradi nalivov sklenili, da to ni ravno produktivno početje, in raje izbrskali svoje pelerine. Razdelili smo se na dve ekipi, Beki in Hans sta šla proti Ljelješnici, preostali trije pa v Obodo, opremljeni s štriki in neopreni. Hkrati smo upali, da nas avta ne pustita na cedilu in obstaneta v že dodobra namočenih blatnih cestah čez polje. Z enim še pravočasnim umikom s ceste nam je uspelo. Madžari so nam glede Oboda dali nekaj napotkov, pozabili pa na klu-

čen podatek – da je do nadaljevanja jame kake 3–4 metre visok betoniran zid, za katerega bi v idealnih razmerah izkoristil lestev. Mi je seveda nismo imeli, stene do vrha zidu pa drseče in neuporabne. Malo smo poskušali z metanjem vrvi na slepo čez zid, a na koncu drugače kot z ravbarsko in Teovo močjo ni šlo. V Obodu smo našli še zadnje, tretje misteriozno bitje tega terena: tokrat ne hrošča, pač pa raka iz rodu jamskih ježkov (*Monolitra matjasici*).

Po jamah na Dabarskem polju nas je čakalo še Nevesinjsko. Odločili smo se, da zaradi klavrne vremenske napovedi naslednje noči preživimo na toplem in tako je Nevesinje postalo naše izhodišče. Z vidika projekta so bili ti terenski dnevi pomembni, saj kaj dosti podatkov s tega območja še nismo imeli. Obiskali smo dva ponora, Biograd in Rikačo, in ju zapustili nenavdušeni. Pri Biogradu smo se usteli s potrebno opremo, ki je nismo imeli dovolj, Rikača se je pa kmalu zaprla z zabasanim blatom v meandru. Zadnji dan na območju Nevesinja smo posvetili bolj »suhim« jamam. Obiskali smo skrajna turistično, poznano jamo Novakušo, pa Oprašnico in spet Šnjetico, ki jo je druga ekipa vzorčila že pozimi. V Novakuši smo nabrali nekaj vrst jamskih hroščev, enako v Šnjetici, iz Oprašnice pa smo se vrnili mešanih občutkov. Podobno kot Vrelska je bila jama zanimiva, zagotovo vredna obiska, z biološkega vidika pa povsem revna.

Jesenski teren smo zaključili z »diplomatskimi« obveznostmi v Banja Luki. Na poti po lokalnih cestah do Sanskega mosta, kjer smo želeli nabrati še nekaj vzorcev za druge tekoče projekte, sva z Beki poskrbeli za prvi selfi s snegom v zimski sezoni 2021–2022. Med

Slika 7: Čudovit jesenski razgled na Popovo polje.

Slika 8: Jutranje tihožitje po deževni noči – Teo umiva zobe, na grmu pa se sušijo ponesreči zmočene stvari.

se dobili še s predstavnikoma Inštituta za varstvo kulturne, zgodovinske in naravne dediščine Republike Srbije in jima predstavili naše projekte.

Zaključek

Za zaključek bi nas lahko pohvalila s številkami o tem, koliko lokalitet smo obiskali, koliko živali smo našli in podobno. A ne bom, ker se

vožnjo smo občudovali neverjetne količine zelja, ki je bilo povsod na prodaj ob cesti, ali pa so ga ljudje ravno pobirali (v nalivu, se razume). Razpoloženje je bilo že čisto zimsko. Po zadnjem obisku jame sta se nam pridružili Anja P. in Maja, z Beki sva se vrnili v Slovenijo, ostali pa so

mi zdi, da je bolj pomembno zavedanje, da se po terenih delo šele zares začne. Že med tereni smo dolgo v noč vzorce sortirali, etiketirali, fotkali žive živali, pisali dnevnik, objave na Facebooku in tako naprej. Ob vrnitvi v Ljubljano je mnogo vzorcev doživelo ekstrakcijo DNA in pre-

tvorbo v informativna zaporedja štirih črk. No, naslednji, še bolj pomemben in precej dolgotrajnejši del kot obdelava vzorcev je ureditev zbirke podatkov, komuniciranje naših ugotovitev v obliki raznih objav in prenos znanja v regijo – le s tem bomo nekoč, upajmo, dosegli zadovoljivo raven zavedanja o pomembnosti podzemnega življenja in njegovega varovanja. V sklopu projekta je nastala tudi javna zbirka podatkov iz projektne območja, ki je dostopna na <https://db.subbiocode.net/home>. Vsi, ki bi si želeli prebrati še kaj več (ali pa pogledati še kakšno fotko), pa lahko to najdete na spletni strani <https://subbiocode.net/>.

Na vrhu strani: Slika 9: Čoln, naš najboljši prijatelj. Vhod v ponor Biograd na Nevesinjskom polju je pravzaprav zaporedje parih jezerc, kjer rabiš čoln že, da prideš do »pravega« začetka jame.

Zgoraj: Nekaj najbolj tipičnih predstavnikov podzemnih vodnih živali porečja Trebišnjice. V smeri urinega kazalca, začenši levo zgoraj: *Congeria kusceri* (jamska školjka) in *Marifugia cavatica* (jamski cevkar), *Monolistra hercegovinensis* (jamski ježek), *Troglocaris* sp. (jamska kozica) in *Niphargus balcanicus* (slepa postranica). Foto: Teo Delić.

Avtorica zemljevida in fotografij 2-9: Ester Premate

Katarina Kosič Ficco

PALEONTOLOŠKO ODKRITJE V APALAŠKEM GOROVJU VIRGINIE

Odkritje

Sledim Sari Fleetwood skozi tesen, ozek, blaten in moker prehod, ko zakliče: »Nekdo nam je napisal sporočilo: ‚Bodite previdni, okostje v prehodu‘« prebere.

V jami poimenovani Burja smo prebili 18 blatnih in mokrih ur tlačenja skozi ozke rove. Dve ekipi sta se odločili, da jama zapustita pred nama. Prva sta bila Tommy Clekner in Joe Myre, takoj za njima pa še Andrea in Mike Futrell. S Saro sva jim sledili kmalu za tem, med tem, ko sta Philip Schuchardt in Mike Ficco zaključevala z meritvami.

»Verjetno so opazili okostje netopirja ali kaj podobnega in želijo, da smo previdni,« rečem, rahlo nastrojena, saj se ravno ukvarjam s spolzkim in ozkim vzponom in nisem nikakor naklonjena k ohranjanju par netopirjevih koščic. Nadaljujeva s plazečo odisejajo in pojavlja se vedno več sporočil, vsak z večjim klicajem na koncu. Začnem razmišljati, da mora le biti nekaj večjega kot netopir, ko Sara nenadoma zavzdihne: »Oh, to je pa veliko!« To pritegne mojo pozornost in pazljivo ji sledim skozi luknjo v stropu, ki se odpre v tleh manjše dvorane, v kateri smo ob vhodu v jama, na desni steni, občudovali nekaj majhnih kapnikov. Končno pogledam skozi luknjo in ugotovim, zakaj toliko opozoril. Tik pred mojim nosom mirno leži, zamrznjeno v času, veliko mačje okostje. Popolnoma nedotaknjeno, tako dobro ohranjeno, da lahko vidiš vsak del telesa, vključno s tacami, katere je muca zvila, tik preden se je podala v večni spanec. Prizor je tako veličasten in lep, da mi zastane dih. Kmalu začnem obnavljati naše korake ob vhodu v jama in kar ne morem verjeti, da smo šli mimo te lepote in smo jo popol-

noma zgrešili zato, ker smo posvečali pozornost parim manjšim kapnikom. »Na srečo nihče ni stopil nanjo« si mislim in nadaljujem svojo pot proti izhodu.

Leta 2016 sva z Mikom na enem naših pohodov našla jama, ki sva jo zaradi neizmerne prepaha poimenovala Burja. Tretji obisk jame je ovekovečil odkritje okostja in začetek naših prizadevanj za razplet zgodbe o neidentificirani mački. Ljubkovalno smo jo poimenovali Petra, v čast kolegici Petri Domajnko ter imenu, ki pomeni kamen. Že ob prvem pogledu je bilo očitno, da gre za neprecenljivo odkritje, katerega je potrebno deliti s svetom.

Ob naslednjem obisku jame smo okostje zaščitili s kamenjem ter trakom za označevanje, ki je kmalu preperel. Poleg tega smo Petro temeljito pofotografirali (Slika 3), nato pa je Joe Myre na podlagi fotografij oblikoval 3D model okostja. Wil Orndorff me je kmalu po našem odkritju seznanil s paleontologom Alexom Hastingsom. Mlad, nadobuden in motiviran paleontolog se je takoj zagrel za odkritje ter se želel nemudoma zapoditi v jama. Želja po izkopavanju se je še povečala, ko si je ogledal 3D model okostja. Navdušenje je bilo zadostno, da je bil pripravljen iti skozi izredno intenziven tečaj jamarske tehnike. Prvo srečanje z Alexom je namreč tudi pomenilo njegovo

prvo srečanje z jamskim svetom. Burja je izredno tehnična jama in preteklo je celo leto mučnih vikendov, kjer se je Alex seznanjal z umetnostjo vrhne tehnike ter pravilnega premikanja po jamah, preden sva se z Mikom odločila, da ima zadostno znanje in se projekt lahko začne. A življenje je imelo drugačne načrte.

Jama Burja

Preden nadaljujemo s Petrino zgodbo se moramo bolje spoznati z jama Burja. Jama se nahaja v zgornjih delih zakrasnellh kamnin na Cliff Mountain, v apnencih karbonske dobe. Natančneje v tako imenovanem Greenbrier apnencu, ki je del misisipiških apncev. Dostop do jame je precej strm ter vodi preko obsežnih peščenjakovih nanosov, sestavljenih iz skal in kamnov različnih oblik in velikosti, ki so skriti pod gostim rastlinjem. Ti nanosi precej otežujejo dostop do jame.

Jama je trenutno nekoliko več kot kilometer dolga ter pičlih 90 metrov globoka. Kljub temu požre kar 300 metrov vrvi, saj se konstantno spušča ter dviguje ter nam tako preprečuje preboj v spodnje dele apncev, ki imajo večji potencial za razvoj jame. Po večini je jama neizmerno

Levo: Slika 1. Izkopana Petra. Sredina: Slika 2. Tom Malabad z večino transportk na svojem pasu. Desno: Slika 3. Prvi poskus dokumentiranja okostja.

blatna ter karakterizirana z zelo ozkimi prehodi in kratkimi brezni, ki vodijo v precej obsežne dvorane, ter vzponi, ki nas ponovno dvignejo v ozke in zoprne prehode. Okostje se je nahajalo približno 300 metrov v jami in na pičlih 30 metrih globine. Kljub temu je dostop do okostja bil precej tehničen in zahteval dobro poznavanje vrhne tehnike ter upravljanja z blatno opremo ter mokrimi, blatnimi vrvmi. Raziskovanje jame se nadaljuje in upanje o preboju v globine podzemlja ostaja.

Priprave in prvi poskus

Po zaključenem treningu ali bolje rečeno mučenju Alexa Hastingsa smo začeli s pridobivanjem dovoljenj za ekstrakcijo okostja. Jama se namreč nahaja na ozemlju Narodnega gozda (U.S. National Forest Service). Poleg tega so vsa paleontološka izkopavanja v Virginiji podrejena nadzoru oddelka za ohranjanje naravne dediščine in rekreacijo v Virginiji (Virginia Department of Conservation and Recreation). Tik pred pridobitvijo dovoljenja nama je Alex sporočil, da se seli v Minnesota. Novica je bila precejšen udarec, saj Alex ni imel zadostnega jamarskega znanja, da bi ga lahko odpejljali v jamo brez stalnega treninga. Minnesota sicer ima jame, vendar so te primarno horizontalne, tako da jamarji nimajo zadostnega znanja vrhne tehnike. Sreča nam je bila naklonjena, saj smo kmalu izvedeli, da se je Alex preselil par kilometrov stran od Joa Myra, ki zelo dobro obvlada vrhno tehniko in poleg tega pozna jamo. Tako smo nadaljevali s pridobitvijo dovoljenj ter finančne podpore, katero smo prejeli s strani Cave Conservancy of the Virginias in oddelka za ohranjanje naravne dediščine in rekrea-

cijo v Virginiji. Končno smo imeli vse kar smo potrebovali za zaključek projekta, Alex in Joe sta že imela letalsko karto in pričakovanje je bilo neizmerno. Vendar očitno še ni bil čas za Petro, da zopet vidi površje, saj se je začela Korona, zaradi katere smo morali izkopavanje kar dvakrat prestaviti.

Izkopavanje

Oktobra 2021 se je projekt končno začel. Kljub temu, da smo pred tem okostje velikokrat obiskali, si ga nismo drznili dotakniti, saj nismo znali oceniti, kako kompaktne so ohranjene kosti. Zato je Alex pripravil več opcij za pakiranje; največ v kolikor bi kosti bile krhke, toaletni papir in papirnate brisače ter mehurčke in razne embalažne pene za zaščito kosti pri prenašanju ter škatle različnih velikosti. V jamo smo znosili 18 transportk napolnjenih z izredno lahkim, a zelo obsežnim tovorom (Slika 2).

V jamo smo vstopili v petek in v parih urah dosegli okostje. Alexovo navdušenje je bilo neizmerno, saj tudi kot izkušen paleontolog nima veliko priložnosti izkopavanja popolnoma ohranjenega okostja. Ob vходу v Petrino dvorano je okostje zelo težko opaziti zaradi plasti blata, ki ga prekriva. To nam je ponovno lepo dokazal snemalec, Dave Socky, ki je ob poskusu prehoda na drugi konec dvorane stopil direktno čez lobanjo brez, da bi jo sploh opazil, in kljub kamniti ogradi okoli okostja. Z Alexom sva za sekundo prenehala dihati in si oddahnili, ko prestop ni povzročil nobene škode. Komaj, ko se je Dave namestil tako, da je bil tik nad luknjo, skozi katero sva s Saro prvič zagledali okostje, je začel vzklikati in vzklike stopnjevati z zavedanjem, kaj je skoraj uničil. Ta dogodek je lepo pokazal kako neopazno je okostje bilo iz določene perspektive (Slika 4).

Po prestanem šoku smo začeli s pripravami delovnih površin – te je bilo potrebno zaščititi pred blatom – nato pa začeli z izkopavanjem. Alex je hitro ugotovil, da

Levo: Slika 4. Kje je Petra? Okostje je lepo vidno iz perspektive fotografiranja, a skoraj neopazno iz perspektive Alexa Hastingsa, ki vstopa v dvorano. Desno: Slika 5. Alex Hasting in Zenah Orndorff pri izkopavanju.

so kosti dejansko zelo čvrste, predvsem zaradi intenzivne kalcifikacije površine v okolici okostja. To je olajšalo izkopavanje in kmalu sva se z Zeno Orndorff opogumili in mu priskočili na pomoč. Izkopavanje smo izvajali z zobozdravstvenimi instrumenti in z manjšo lomilko (Slika 5).

Prvi dan smo uspeli okostje popolnoma izkopati iz blata, z izjemo 20 centimetrskega poapnenjenega roba, ki je bil popolnoma prilepljen na okostje (Slika 1). Kalcifikacija je olajšala izkopavanje, vendar otežila pakiranje kosti, saj smo zdaj imeli celotno okostje popolnoma izkopano, ni pa ga bilo mogoče razdeliti na dele brez namernega lomljenja. Po zavrnitvi ideje, da bi lahko poklicali jamarsko reševalno ter jim sporočili, da morajo rešiti truplo iz jame, smo določili Joa za glavnega lomilca kosti. Kmalu smo ugotovili, da trenutne škatle za pakiranje ne bodo dovolj velike, večje škatle pa bodo prevelike za transportke. Tako smo, kljub skrbnim načrtom, morali poiskati alternativo. Odločili smo se, da bosta Mike Ficco in Tom Malabad naslednji dan kupila ležalne podloge, ki bodo dovolj debele, da zaščitijo okostje. Po zapakiranem zobu in par manjših koščicah smo se odločili, da zaključimo za tisti dan in se odpravili na površje. Iz jame smo prišli okoli enih zjutraj, do koč, ki smo jo najeli, pa okoli treh.

V soboto smo se zbudili precej izdelani, a pripravljeni na naslednji podvig. V jami smo bili okoli enajstih in začeli s pakiranjem. Ekipa se je hitro oblikovala v skupine. Lauren Satterfield, Dave Socky in jaz smo pakirali lobanjo ter preostale dele v toaletni papir, ki je služil kot blažilnik udarcev, nato smo jih ovili v mehurčke za pakiranje in jih predali Tomu in Miku, ki sta takrat že prispela na lokacijo in sta kosti zavijala v ležalke ter jih pakirala v transportke.

Alex je usmerjal Joa ter mu narekoval, kje naj okostje razlomi. Po parih udarcih je okostje bilo razdeljeno na manjše dele, katere je Alex popisal ter nam jih predal. Med procesiranjem smo odkrili dodatne koščice, prilepljene na glavne dele, in najbolj zanimivo odkritje: popolnoma kalcificirano notranjost kosti in tako

popolnoma ohranjene trabekule v kosti (Slika 7). Te so Alexu nakazale, da je okostje vsaj 10 000 let staro. Preostali člani ekipe, Wil in Zenah Orndorff ter Mike in Andrea Futrell, so opremili brezna s škripci in vlečnimi sistemi, ki so kasneje neizmerno olajšali prenos kosti iz jame.

Po parih urah smo odkrili, da lahko z nekoliko truda projekt v jami zaključimo še isti dan. Tako smo s polno paro pakirali ter spravljali odvečni material in pripravljali transportke za prenos iz jame. Futrellova sta začela s prenosom transportk, vendar smo ob zaključku vseeno imeli še 13 transportk. Še zadnji pogled na preteklo in zdaj prazno ležišče Petre in odpravili smo se proti izhodu. Škripci so omogočili hiter in varen prenos transport skozi brezna, medtem ko smo skozi ozke prehode vzpostavili človeško verigo ter si transportke podajali. Izhodno brezno je tokrat velikemu številu članov povzročalo velike težave, saj je vrv bila neizmerno blatna, poleg tega smo vsi imeli podvojene količine blata na naši opremi in prižemah, ki nikakor niso prijemale. Kljub naporom smo vsi izstopili iz jame ob treh zjutraj. Vsak je pobral toliko opreme, kolikor je lahko nosil v hrib, preostanek pa smo pustili ob vhodu za ekipo, ki se je po preostalo opremo vrnila drugi dan. Nazaj v koči smo po hitrem obroku vsi izmučeni popadali v postelje in se podali v svet sanj.

Nedeljsko jutro nas je pozdravilo z dež-

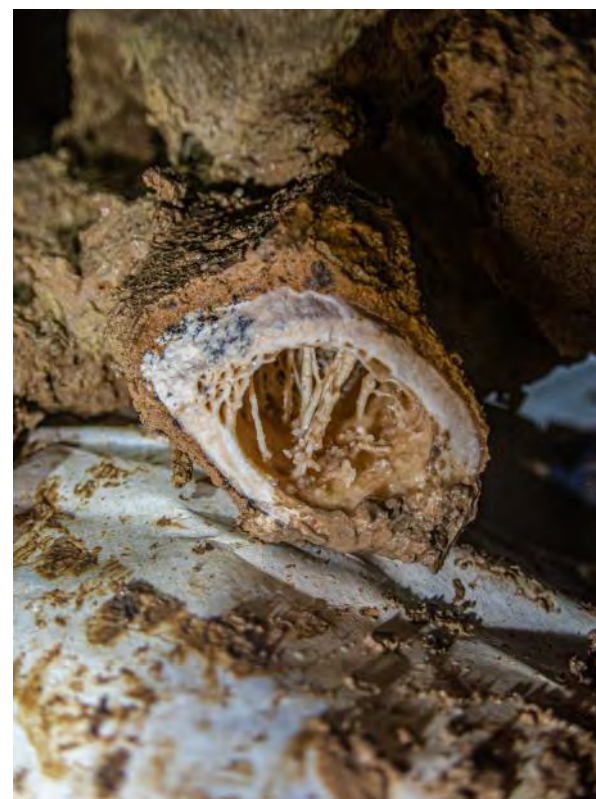
jem. Alex, Joe, Lauren, Mike in Andrea Futrell, Mike Ficco in jaz smo se odpravili do jame ter pobrali preostalo opremo. Na poti nazaj sem predlagala ogled znamenitosti parka, v katerem smo nočili, tako imenovanega Natural Tunnel. Gre za večji jamski prehod, katerega so uporabili za povezavo železnice. Ekipo je bila za in Alex je odkril, da imamo zastoj vozovnice za sedežnico, ki je vodila do tunela. Čeprav smo se počutili nekoliko smešno sedeti na sedežnici, ki nas je peljala le nekaj sto metrov stran, so nam naša stegna bila neizmerno hvaležna. Turističnemu izletu je sledilo celodnevno praznovanje uspešno zaključene akcije.

V ponedeljek smo Mike, Alex in jaz nadaljevali pot do Martinsvilla, kjer smo okostje predali kuratorjem naravoslovnega muzeja Virginije. Intenzivna kalcifikacija okostja otežuje procesiranje kosti, tako da zaenkrat natančna identifikacija ostaja skrivnost. Po opazovanjih Alexa gre po vsej verjetnosti za ameriškega geparda, starega vsaj 10 000 let. Čeprav zadnja opazovanja nakazujejo, da bi znala Petra biti iz pozne ledeno dobe, torej več kot 15 000 let stara. Okostje bo po procesiranju in raziskavah, ki vključujejo tudi datiranje zoba, razstavljeno v Naravoslovnem muzeju v Virginiji.

Zaključek

Velika večina gre skozi življenje brez zavedanja, kako nepomembni in majhni smo v sklopu zemlje in celotnega vesolja. Odkritje okostja, ki je vsaj 10 000 let staro, ti spremeni doživetje tega sveta in življenja. Pogled na bitje, tisoče let varno ohranjeno v blatnem objemu, te obda z nasprotujočimi občutki majhnosti in minljivosti, istočasno pa veličine in neskončnosti. Še lepše pa je, da se zgodba nadaljuje. Samo čas in raziskave nam bodo pokazale, ali gre dejansko za ameriškega geparda ter koliko je okostje dejansko staro. Sčasoma bomo uspeli sestaviti vsaj del zgodovine in ugotoviti zgodbo, ki se skriva za Petrinim večnim spancem. |

Avtorica fotografij: Katarina Kosič Ficco

Zgoraj: Slika 6. Delovišče številka 1, blazinjenje s toaletnim papirjem. Desno: Slika 7. Zaradi poapnenjenja popolnoma ohranjene trabekule v kosti. Pogled, ki spremeni doživetje sedanosti in časa. Levo: Slika 8. Celotna ekipa. Od leve proti desni: Zenah Orndorff, Dave Socky, Tom Malabad, Mike Futrell, Joe Myre, Andrea Futrell, Alex Hastings. Na sredini Katarina Kosič Ficco in Wil Orndorff, v ospredju Lauren Satterfield in Mike Ficco.

Špela Borko

PRVOMAJSKI (NE)TABOR 2.0

V precej dezorganizirani konstelaciji smo kljub koroni, ukrepom, dežju in podobnim tegobam izpolnili minimalno normo prvomajca. V petek po službi in šoli smo proti Bohinju odbrzeli Pero, Matevž, Diba, Vid in Špela. V Bitnjah smo zlezli smer ali dve in se ob mraku zapodili proti Poljani. Matevž je tokrat smučič nosil na hrbtu skoraj slabo uro, ampak se mu je obrestovalo (in tudi ostalim). V soboto smo v rano zoro zagazili Rajži naproti. Vmes smo na sosednjem kuclju opazili sovražni bataljon — v bojne barve okrancljane smučarje — a smo jih z divjimi kriki in blatno opremo pregnali v beg. Ko je ura odbila poldne in se je sneg končno začel konkretno taliti, smo vstopili v jamo. Pohiteli smo po rahlo namočenih brezni in bili v eni uri že na sedlu na jugovzhodnem delu Rajže. Po zapletu z določanjem merilne predpone in delitvijo dveh kladiv med dve ekipi smo se le toliko zresnili, da smo zmogli oblikovati mojstrski načrt. Pero in Diba napadeta okno v brezno s prepihom, Vid, Matevž in jaz pa se podamo v Škufi & Dibi freatiko. Čakala nas je bojda precej neobetavna stopnjica, a odprtih nadaljevanj pač ne puščamo.

Opremili smo stopnjo, neuspešno iskali zadnjo merilno točko, si prepustili iskanje za prihodnost in se podali v brezno. Deset metrov nižje nas je pričakal podorčič. Ob veliki luski smo zdrsnili pod podor in nadaljevali par metrov po kao-fosilnem-rovu do kamina. Vid je neuspešno poskusil preplezati kamin in skoraj smo vrgli puško v oves. Potem pa nam je oko pritegnila deset centimetrov široka odprtina pri tleh, bogato zakarfolana, iz katere je precej pihalo. Ker smo ekipo sestavljali čistilci mikrobatistov, zanesenjaški trdoglavci in bodoči profesionalni rovokopači, smo zagrizli v grušč, pomešan z ogromnimi skalami. Vsake toliko je sledil vzklík, ko je začelo pihati iz nove špranje in nihče ni niti pomislil, da bi lahko bilo materiala za več kot kakšen kubik. En meter nižje se je špranja spremenila v ožino, ožina pa se je odprla v črn nič. Skobacali smo se skozi in zdirjali po precej klišejsem rovu. 130 metrov rova v tako ravni črti, da nas je druga ekipa obtožila ponarejanja meritev. Na koncu je sledil precej utesnjen labirint podrtega in zasiganega skalovja. Po mnogih mukah smo potrdili, da se na

drugi strani rov nadaljuje, nato pa zaključili raziskave. Nazaj grede smo odkritje izmerili in na skici označili kakšnih šest neraziskanih stranskih odcepov. Navezovalne točke še zmeraj nismo našli, popravek meritev čaka prvotna avtorja točke. Ko smo na površju sestavili meritve, smo ugotovili, da gre rov proti severozahodu, le par metrov stran in malce pod rovi, ki sta jih v Grvnu raziskovala Dejv in Diba. Sledilo je zanimivo vprašanje: ali je rov kaj manj perspektiven, zdaj, ko vemo, da gre proti Grvnu? Sklenili smo, da so perspektive še vedno najvišje, sploh v luči mnogoterih odcepov in cilja desetih kilometrov.

Brez dogovarjanja nam je uspel skorajda sočasen prihod na sedlo. Ekipa Pero in Diba sta bila, za razliko od »fosilne ekipe« namočena do gat in čez. Raziskala sta vse slapove pod Poljano, a žal so se vsi zaprli v špranjah. Prečila sta do okna s prepihom in ugotovila, da gre prepih v kamin. Vseeno sta raziskala brezno pod oknom in vse odcepke. Poglobila sta Rajžo na 343 metrov (če to članstvu sploh še kaj šteje, odkar je

Levo: Močna!!! Zgoraj: Jure v dihalniku. Foto: Špela Borko
Sosednja stran: sivina na vrhu in razgledi malo nižje. Foto: Matic Di Batista

povezana z Grvnom) in razopremila vse do sedla. Po še malo bolj namočenih brezni smo odplavali zvezdni noči naproti.

V nedeljo sta se nam pridružila Beki in Jure, Vid pa nas je zapustil. Ker sta malenkost zamujala, so mladince in precednik šli naprej, jaz pa sem stražila stan. Šli so do Glena, kjer so izmerili štiri nove jame. Z Juretom sva par ur kasneje šla do Sistema dolov, kjer nisva izmerila nobene nove jame. V ponedeljek nam je vreme prekrizalo načrte — zbudili smo se v sneženo jutro. Vseeno smo napadli še en preozek dihalnik, naredili iz njega dovolj širok dihalnik in ga raziskali do ožine s prepihom, za katero se jama nadaljuje. Beki in Jure sta vmes izginila za vogal in nazaj prinesla šopek novih dihalnikov. Matevž je odsmučal opremo nazaj na stan, ostali pa smo zagazili v razmočeno žlabudro, ki se je po vikendu visokih temperatur ugrezala do kolen.

Sledilo je nekaj deževnih dni in šele prvega maja se je vreme dovolj popravi-

lo, da smo lahko pokukali na plan. Šli smo Matevž, Pero, Tim, Jure, Diba in jaz. Tokrat nad Suho, iskat nove jame, preden nam pobere belo zastirko prek ruševja. Ker je Jure pozabil vrh, smo na izhodišču odvrgli mašino in se vdali v striktno površinsko akcijo. Disto sem kljub temu vzela s sabo, saj imajo ti konci tudi kakšno vodoravnico ... Diba je po začetnem pešačenju ugotovil, da ima smučke nastavljene na velikost Vidovih pancarjev. Ker sem s ključi od avta v strahu, da me bodo spet čakali, odhitela naprej, se je zaplet potencial. Dodatno je pridalo dejstvo, da v avtu nimava ustreznega torx nastavka. Problem je rešil mimoidoči smučar s polnim kombijem orodja. Končno smo se povzpeli proti Špiku, ko je par metrov pod vrhom Diba ugotovil, da se mu je tudi sprednja vez razrahljala do nepopravljivosti. Jure je vmes kontempliral o vsej pozabljeni obvezni opremi (dereze). Smučke so šle na ruzak, Matevž je popametoval nekaj o spremembi časov, češ da dezorganizacija ne rezultira več v uspešni akciji in razdelili smo se v dve ekipi. Z rahlo

tresočim bosopetim Juretom sva se spustila v konto med Špikom in Suhorskim Kosmatcem, ostali pa so se dvignili proti Rodici.

Par ur kasneje smo se našli okoli koč na Glenu. Seštevek: 14 novih neizmerjenih jam (zagotovo vsaj deset metrov globine) in še deset dihalnikov, kjer nismo mogli potrditi, ali je spodaj zares jama. Kapitalka se nahaja tik pod Okroglico, tisti velik dihalnik na grebenu, v kateremu je prav zares brezno. Da ne izgubljam besed o šopku brezen, ki jih je našel Matevž, edini preostali smučar. Skoraj se je še on pridružil pešadiji, tik pred zaključkom dneva mu je uspelo odlomiti del zadnje vezi (pametnejši popusti). S trakom na ježke je zadevo za silo popravil in vseeno uspešno oddrsal do doline. Pri avtu je začel dež. Oglasili smo se še pri Mirku in pri Pristavcu. Prvi nas je bil vesel, drugi nam je postregel s picami. |

Člani, uredila Jure Bevc in Špela Borko

KANINSKA POVODENJ 2021

Četrtek, 22. 7. 2021, po ferajnu

Diba in Špela voziva konstrukcijo dolžine tri metre, teže kao 300. Plus par 100. Na Jesenicah se dobiva z BaCiYuki kombijem – stari strici rabijo malico, kofe in scat. Aladin vozi Perota in 'rahlo' okajenega Anžeta. Dobimo se na A. Anže bruha v Kalu-Koritnici. BaCiYukijeve smrekce so precej fine. *Špela*

Petek, 23. 7. 2021

V petek zjutraj se začne drama. Diba zamuja na sestanek, helič prehitava, imamo 2x več robe kot najavljeno. Čeljusti zevajo ob pogledu na konstrukcijo in ob informaciji o DZRJL uri. Poskusni polet, par ur čakanja in pilot odloči, da poskusimo s konstrukcijo. 300 kg + osem dedcev se spremeni v eno tono in neuspešen pristanek. Diba vmes skače od sestanka na diplomacijo in nazaj. Po petih urah vse nazaj v kombi in h Kunčiju v Plužno. Začnejo zvoniti telefoni – drama z zvezdnimi rinkami (kok smo mi kul) in nato shitstorm: poskus prepreke 'črne gradnje'. Diba zasluži zvezdico za potrpežljivost. BCY medtem skešira 60 evričev na B-ju, da se zapelje na Kanin in peš do Baze. V Bazi pustijo kup čudnih kosov opreme. Zvečer sledi pivo/dva/tri v

Črni ovci. Špela

Zvečer smo se jim pridružili Beki, Luka, Nataša, Nika, Jure in (po uri za spanje) Flis. Obiskali smo Anžeta M. in mu naredili posel.

Sobota, 24. 7. 2021

Enih 30 se nas je zbralo v Kaninskih legendah z namenom vzorčenja vode za sledilni poskus. Jamarske legende/karakterji, kot so Roberto, Mršek, Stopar, Palčič, Jerica in en kup Italijanov, en kup Matičarjev in še ene par ostalih. Organizacija je bila na vrhuncu. Ker Italijani niso imeli s seboj dovolj opreme, smo se nekako razdelili na dve skupini. Ena smo (Co. & Jure) iskali izvire okrog Boke (Bočič, Žvika, Sušec), ostali pa so šli montirat cevi z luknjami (Matic jim pravi držalci za oglje). Po kosilu so nekateri skočili na Kanin.

Nedelja, 25. 7. 2021

Odnegli smo še rundo robe na tabor, za vsak slučaj če helikopter ne bi letel. Beki in Špela sva ostali na taboru.

Ponedeljek, 26. 7. 2021

Slovenska vojska je danes uspela prepejljati več ton opreme na kaninske tabore. Kot zadnji je na vrsto prišel tudi naš kup. Vse je gor, poleg tega sta gor tudi Špela in Beki. Ostali v dolini pijemo pivo in gledamo grde oblake. Vsa čast Slovenski vojski, da je čakala na vremensko okno, čeprav je izgledalo precej brezupno. Hvala Anžetu, da je spet pripomogel, da smo spravili zadeve gor. Hvala Tudi Juretu in Eti Kunaver, da sta nas gostila in nam ponudila začasno

skladišče za eno tono robe. Respekt ekipi Flis, Jure, Pero, Luka, Beki in Špela, Aladin, BaciYukiji, s katero smo to tono večkrat premetali. Pa še Anže Marinko, ki si rihta biznis tu v Bovcu. Sedaj gremo lahko pa končno v jame. *Matic*

Ekipa na hribu lahko poroča, da je Anže odlično opravil delo. Ko je helikopter med raztovarjanjem soda malce poskočil ob sunku vetra je bilo kar dramatično.

Po tem ko sva že n-tič premetali vse škatle sva nato z Beki preživelci precej divjo nevihto. Vmes sva reševali tendo, ki je pokrivala robo, skoraj je postala balon in midve pilotki. Sledila je podpredniška rezidenca, ki bi tudi dobila krila, ce je ne bi zalila voda. Zdaj kuhava juho, potem bova?

Ps: ne gremo s hriba dokler ne naredimo več metrov kot lani!

Pps: iz kupa robe diši po sladkem. Marelice? *Špela*

Torek, 27. 7. 2021

Preživelci smo najhujšo nevihto, kar je pomnimo na Kaninu. Bilo je strašno in srh vzbujajoče. Izgubili smo en šotor, sicer pa zaenkrat izgleda, da smo OK. Mogoče pa pride nova runda. *Jure*

Včeraj je Kanin pokazal pravi obraz. Zjutraj smo postavili tendo tik pred prvim dežjem. Popoldanska deževna siesta, nato se je zjasnilo in martinčkanje je trajalo do večera. Ko je začelo malce pihljati ... Preselili smo se pod tendo, nakar je, tik pred večerjo, iz nič prišel

Levo: Sanjska ekipa YuBaCil. Zgoraj: DZRJL helikopterska enota. Foto: Jaka Flis

Pranje na poti na tabor. Foto: Domagoj Korais

Za dežjem ni bilo sonca. Bila pa je tenda. Foto: Jaka Flis

vihar. Nismo imeli časa reči keks, ko nam je že metalo skale s tende in dvigalo tendo visoko v zrak. Vseh šest se nas je obesilo nanjo, a na trenutke smo bili kot mravlje v vrtincu vode. Matic in Jure sta stekla v naliv in z vmesnimi premori skušala obtežiti tendo. Le deloma uspešno, saj ju je vmes metalo po tleh. Dve uri smo se borili z viharjem, ko je končno ponehalo do te mere, da smo lahko spustili tendo. Precedniški šotor je razcefralo na trakove, Lukatov šotor je skoraj sledil, a sta ga fanta zadnji trenutek rešila. Tenda ima lukenj kot švicarski sir. Sledila je klavrna večerja z občasnimi prščem skozi luknje na tendi, nato sva se brezdomca preselila v Matevžev satelit, ki je skrit v dolinici čudežno preživel, čeravno malce pretepen. Danes pobiramo posodo iz škrapelj, sušimo imovino in ližemo rane. Tenda se enega dežja ne bo preživela. Špela

Sreda, 28. 7. 2021

Zjutraj smo vstali in opazovali posledice viharja, popravili tendo in čistili to, kar je veter razdejal. D in Š sta v telefonski govorilnici iskala novi dom. Ob ene 13h smo se Jure, Luka, Diba, Špela in Pero odpravili v jamo LJ-29. Meni se je pokvaril desonder in na dnu smo šli v najgrši podor, ki je totalno nestabilen in ko je Matic mislil, da bomo kopali, se je vse zaprlo. Ko sem bil v podoru, je bil prepil tako močan, da sem zavohal Špelino sranje v šahtu sekundo za tem, ko se je usrala. Potem sta dol prišla Luka in Jure. Lotili smo se mini meandra, ki se bo odprl, uspešnih je bilo polovica tretjih članov. Potem smo odžemarili ven in zunaj naju je z Juretom pričakala nevihta, pred tem se je že začel delati slap vode v vhodnem šahtu, zunaj so treskale strele in bilo je NORO! V taboru so bili zelo prestrašeni. Gor sta prišla Klemen

in Ariana, jutri gremo v LJ-29 naprej širit meander. Roglič je zmagal kronometer. => Pero

Četrtek, 29. 7. 2021

Beki, Luka in Jure smo šli pod Babanca iskat jame. Izmerili smo dve, ena gre naprej. Še ena je zihet deset metrov, ampak je zaenkrat treba širit.

LJ-29: Diba, Pero, Špela. Po dveh dolgih dneh širjenja meandra nismo prišli dlje kot do nove ožine, za katero ni slutiti razširitve. Opustili projekt.

Petek, 30. 7. 2021

Na tabor sta prišla Ikarus in Vida. Ostali smo šli popoldne v Bc na babe (in pod tuš). Na poti smo srečali Garmina in v nalivu so na tabor prišli BaCiYukiji z družinami. V dolini so počasi prikapljali še ostali. Ker je deževalo, smo tabor zalivali bolj komorno, na A postaji.

Sobota, 31. 7. 2021

Na tabor smo šli že nadvse zgodaj. Ker se je zgodilo, da je Diba pozabil očala na Slatniku, je šel nazaj v Bc, medtem ko so ostali štartali v epski naliv v hrib. Po krajšem vedrenju je ekipa prišla do tabora, tam so bila dela nove tende že v polnem teku. Bogovi so nam bili naklonjeni in kljub temu, da so vsi svedri klonili močni železni konstrukciji, so do večera stali vsi stebri in na njih nova tenda. Izmučeni trio Yubacil je ponosno odprl pivo po 12 urah šihta. Ostali smo se strinjali, da izgleda nova konstrukcija precej bolje kot prejšnja. Večer smo preživeli ob opravljanju, obujanju spominov, učenju arheologije in kovanju načrtov za precej klavrn teden pred nami (vsaj glede na vremensko napoved).

Nedelja, 1. 8. 2021, testiranje

V duhu s časom smo se odločili, da bomo imeli testiranje tudi na Kaninu. Le da smo mi pod ekstremnimi pogoji stestirali novo tendo. Po prvih treh nalivih smo identificirali vse pomanjkljivosti in jih odpravili. Sedaj kartamo, igramo šah, spimo in drkamo.

Ščije ...

Piha ...

Zebe me ...

Lanko med strelami postavlja HELIDROM Matica Di Batiste.

Dvom je le še en – ali res ne rabimo strel voda???

Ponedeljek, 2. 8. 2021

YuBaCil se odpravljajo v dolino. Vreme zaenkrat drži, je pa tako mrzlo, da zmrzuje tudi nutella. Ima pa letošnje vreme eno pozitivno plat: vode ne manjka. Komur je dolgčas, lahko pomiva posodo cel dan.

Ekipa TA-1-1: Flis, Klemen, Tinkara?
Ekipa TA-1-2: Domagoj, Darja, Tim (foto). Sanja se nam ne kaj so počeli. Glede na to da je Flis po prihodu iz jame še štiri dni na škrapljah pral blatno opremo, se mi zdi, da jama ni privlačna.

Ekipa Paradni grič aka. Matevži: Beki, Matevž, Luka, Matevž

Ekipa Čurka 1: Špela, Uki, Jure

Ekipa Čurka 1: Jure je raziskal točko S1 = LJ-56 in »jama mogoče« = LJ-57. Potem je moral jest. Jaz sem se spustila v eno škrapljo, ki ni vredna registracije. Ekipa Čurka 2 je prevzela S2 = LJ-58. Jaz pa sem oddelala S3 = LJ-59, to je

velika udornica s snegom, pod snegom pa dvoranica. Nato smo šli Uki, Luka, Beki, Matevž Jr. in jaz na Luno. Beki je našla LJ-60 – obetala je več kot je dala. Ko sva jo izmerili, je prišel Dejv. Nato je sledila megla in iskanje poti mimo skretov. *Špela*

Ob 14:30 prišel nazaj na tabor. Straži ga Dave, ki sem ga sicer zbudil. Zaenkrat je ekipa Čurka 1 našla dve novi jami (LJ-57 in LJ-56). Pridružila se nam je tudi ekipa Brez Pulsov (Paradni grič), ki je obupala nad širjenjem. *Jure*

Ekipa Čurka 2: Krajnc.

Ekipa LJ-29, Diba, Pero, Lanko (po ogledu osvežene napovedi): na suho [?] dno odcepa, ki se začne pri Pasti, smo šli malo poširit meander in it naprej. Širjenje je bilo uspeh. Lep meander je imel dve krajši stopnji, da dnu druge je bil poden (1,5 × 4), zašodran s 5+ kubiki materiala (drobljenec granulacije 1-5). Tam smo še nekaj splezali po neki porušeni sceni in začeli kopat, kjer se je zdelo, da bi lahko pihalo. Po skopanem kubiku ali dveh smo dvignili roke in šli ven. Spotoma smo razopremili jamo do Pasti. Opremo smo večinoma zvelikli ven.

Torek, 3. 8. 2021

Ekipa 1: Garmin in Tim: iskanje točk pri taboru

Ekipa 2: Darja, Domagoj: opremljanje jame ob Belem čelu in iskanje

Dan se je začel s petminutnim soncem. Baciji-Juki so aktivni že od samega začetka dneva – verjetno so gledali tudi košarkarsko tekmo ob treh (zmagali smo!)

Zunaj pa se ekipe počasi kotalijo proti zastavljenim ciljem. Upamo na uspeh.

Ekipa 3 (stari grehi): Tjaša, Matevž, Klemen, Luka, Flis: Šli smo v smeri Velba in Češke jame, kjer je imel Klemen na lagerju par jam. Preden smo prišli do njih, smo našli še eno. Globina enajst metrov. Nadaljevali smo do koordinat. Tam je bila jama, kjer smo namerili 30 metrov globine. Zraven je bila še ena jama, kjer je bilo treba širit. Po širjenju smo ugotovili, da se jama zapre. Namerili smo trinajst metrov. *Flis*

Ekipa 4: Opremljanje VG-2 nad Renejem, del ekipe išče Brezno spečega dinosavra. Ekipa Diplo-macija (Beki, Eva, Tinkara, Lanko, Pero, Uki, Jure) smo šli najprej do VG-2 (nad Renejem). Pero, Tinkara in Jure smo šli not. Jama je zelo lepa, 20 let nazaj so jo lepo opremili in na dnu se lepo zapre. Na -40 je ožina s prepikom (1 – 2 metka). Smo razopremili. Medtem so Lanko, Beki, Eva in Uki uspešno locirala Brezno spečega dinosavra. Hkrati so tudi našli krkaško sramoto (jama, ki so jo prekrili s tendo in zdaj vse razpada). Ponovno smo se zbrali pred vhodom v VG-2. In odpekotali proti JZS bivaku. Na poti smo videli Božota, Jerico in Tinco, ki so ravno na podoben način odpekotali od JZS bivaka proti Skalarju. So se zaradi nas obrnili, Božo je odprl oštarijo in smo spili pivo, dva. In smo šli še do Novomeščanov. Tam je bil samo Remih, ki si je zvil gleženj. Spili smo pivo, dva. Ravno smo se odpravili, pa sta iz Podgurke pripujsala še Klemen in Zdravko. Rekli smo besedo, dve, se zmenili za skupno akcijo in odpujsali. Ko smo prišli sem, smo ravno še ujeli tri Poljake na diplomatskem obisku in so spili pivo, dva. Zdaj čakamo večerjo.

Ekipa LJ-29: Matic, Špela, Dave, Matevž. Šli smo, da bi našli nadaljevanje na dnu. S Špelo sva zmrzovala, ostala dva sta plezala v kamin, ki se je zaključil s podorom nad glavo. Iz tam je tudi pihalo. Razopremili smo in Dave in Diba sta šla pogledat še okno na dnu drugega šahta, s Špelo pa sva zato vzela ves preostali štrik in ga nesla ven. Druga ekipa ni našla nič, jutri gremo razopremljat naprej. *Matevž*

Sreda, 4. 8. 2021

Ekipa Eva, Pero, Matevž, Lanko, Jure smo šli namesto spat po kosilu iskat jame pod Babancem. Našli smo jih kar nekaj. Točka 248 je za registrirat. 245 za pogledat s štrikom (tik nad taborom). 251 za širit, kamen se odbija. Kapitalka dneva je Jama pod balvanom. Kamen pada vsaj 30 metrov. Bomo šli pogledat s štrikom ob priliki.

Dibi, Špela, Tinkara, območje Kraljišča. Šli do cveta dihalnikov. Pregarjali so nas kozorogi. Nato je Tinkara pobegnila pred dežjem, ki ga na koncu ni bilo. Midva sva šla do dihalnikov in našla par obetajočih točk. *Špela*

Še vedno dežuje. Prišli so Vid, Aja, Ester. Ponoči pride oranžni alarm.

Četrtek, 5. 8. 2021

1:36: Lanko prdnil. Ocenili smo, da je s tem dejanjem prekašal vse ostale.

Ekipa Ester, Eva, Tinkara, Beki, Jure smo šli pogledat točko 245 s štrikom (ni jama), točko 248 (LJ-66, 42 m/29 m), potem pa še do točke 255 (LJ-67 in LJ-68). Ko se je Ester vzpenjala iz LJ-68, nas je ujel dež in smo pobegnili nazaj proti taboru. Vmes smo tudi komunicirali z ekipo Dave, Klemen, Vid, ki so delali jamo v steni Babanca. Občasno je tako

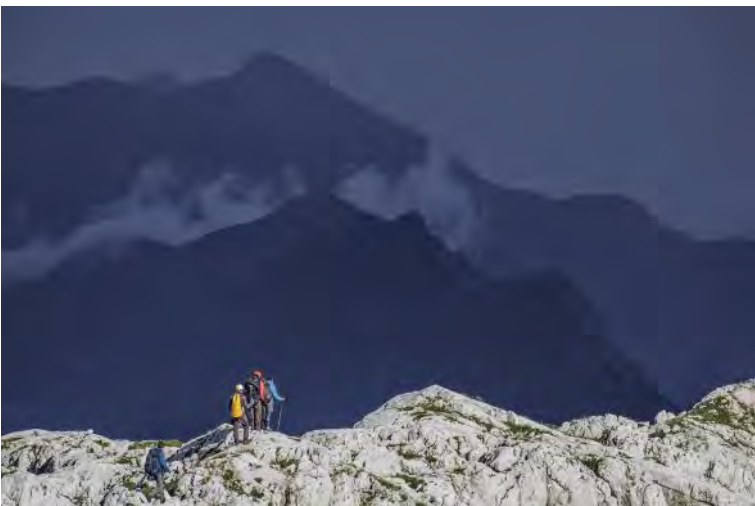

Ekipa Kave. Foto: Domagoj Korais

Obsesija 2021. Foto: Domagoj Korais

V smeri urinega kazalca: Deževne radosti. Ekipa Čaj. Borba z nevihto. Mordor. Foto: Matic Di Batista, Jaka Flis, Špela Borko

počilo, da se je stresel cel Kanin. Jame ne grejo naprej.

Špranja v desnem delu Babanca se izkaže za jamo. Dave, Vid in Klemen smo poskremblali do vhoda in odkrili na vhodu L-23. Ni registrirana. Izmerimo 20 metrov, potem se z Vidom vrneva iz baze, preplašiva vse svizce s tretjim članom in po cca. petih metrih meandra odnehava. Piha, bi pa nadaljevanje zahtevalo precej napora. *Dave*

Ekipa L-23 ali Babanska pizda: Zgodaj zjutraj smo se odpravili proti Velikemu Babancu. Pot je bila strma, ampak ni povzročala večjih težav, jama ima prepah in se začne s fosilnim rovom, pod katerim je ozek meander. Jama smo izmerili in se nato vrnili do tabora, kjer sta Dave in Vid vzela opremo za širjenje. Ožino sta premagala, vendar sta kmalu naletela na novo. Jama še čaka na nadaljnje širjenje. *Klemen*

Ekipa LJ-29: Pero, Matevž, Lanko. Plan je bil pobrati štrike pri Oknu in jih prineset ven, zraven pa še razopremit čim več in sproti pogledat še par oken. Ven smo spravili nekaj 350 metrov. Lanko je prinesel ven dve transportki s skupaj 240 metri štrika (za v anale!). Pogledano

okno je reku bi ... Akcija je bila USPEH!

Ekipa KAVA-6: Flis, Luka, Darja, Domagoj, Tim. Danes smo se odpravili proti KAVI-6. Pot do tja je bila relativno dolga, je pa med potjo sijalo sonce. Jama smo nekaj časa iskali in jo našli ter ujeli ravno zadnjo četrtino košarkarske tekme, ki smo jo izgubili za eno točko. Jama je opremil Domagoj, prvi štrik je od prvega pritrdišča prišel ravno do drugega. Tam je bil sneg in začeli so se šahti, kjer je izdatno kapljalo in bi prav prišel dežnik. Jama smo izmerili od začetka do konca drugega štrika. Na koncu je ob steni zadnja vizura označena s piramido. Jama gre naprej, a je za širiti. Ko sem razopremil, je ravno začelo deževati in smo se skrili v bližnjo vodoravno jamo. Po dežju smo po soncu odšli nazaj proti taboru.

Jame zelo blizu težko dostopnega fuzbalplaca (ali LJ-66 do 68): Danes sem se z Juretom, Ester, Beki in Evo odpravila na meritev ščurk. Izmerili smo tri jame. Pred jamo LJ-68 nas je gredo sonce, a nas je od tam pregnal dež in nas kar dobro namočil.

Petek, 6. 8. 2021

Dan se je začel aktivno z zbiranjem

opreme in pakiranjem nahrbtnikov. Ekipa dinozavri so že štartali proti jami z veliko štrika, upamo na velike uspehe. Ostali pa se še malo pripravljajo, mogoče še pade kakšna kava.

Vid, Dave, Matic, Špela + zajček Lanko (podporna ekipa): Brezno spečega dinozavra. Opremil in izmerili do starega dna in našli OKNO. Lanko nam je do jame odnesel kilometre štrika.

Beki, Tinkara, Pero + Aja (podporna ekipa): VG-2 širjenje in iskanje povezave v Reneja. Ekipa Smrk smrk je odšla v jamo VG-2 in kot že ime skupine pove, smo celo odpravo smrkali. Beki je v položaju za jogo (ki še ni poimenovan) širila jamo. Odprla se je v petmetrski šaht in v manjši proctor. Pero se je nato zrinil v izjemno ozko ožino in nekaj metrov pod nama metal kamne v šaht pod seboj. Kamni so peli lepo pesem, ki obljublja vsaj 30 metrov nadaljevanja.

Tim, Matevž, Garmin: LJ-29. Razopremili jamo do konca. Potrdili, da se vprašaj na -70 poveže v veliko dvorano. Mladinca na vhodu potočila solzo ali dve in se svečano poslovila od LJ-29.

Ester, Jure in Eva: iskanje jam okoli

Levo: Gradnja Helidroma MDB. Desno: Nobena ni preozka! Foto: Domagoj Korais

Babanca. Ekipa pod Babancem smo naredili tri jame: LJ-69, 70 in 71. LJ-71 je jama pod balvanom, ki smo jo našli par dni nazaj. Na žalost se zapre.

Flis, Domagoj, Luka, Klemen, Darja: KAVA-6: širjenje in ČAJ-1: opremljanje in merjenje. Ekipa KAVA smo pomerili KAVO-6, ki se zaključí pri okoli -60 metrih. Na koncu je ozek prehod v šaht, ki se nadaljuje v zelo majhni luknji naprej. Piha enako kot zgoraj, ne preveč. Po akciji smo pogledali še malo naokoli in našli še KAVO-8. Vhod izgleda najbolj neprilaven, vse se kruši, vendar smo ostali brez štrikov in bomo še nadaljevali z raziskavami. Ko smo prišli do tabora, so za nami prišli tudi Poljaki, ki so nam popestrili večer. Bilo je zabavno. Obiskala nas je delegacija šestih Poljakov pod strogo komando, da morajo biti do večerje nazaj. Zato so v pol ure spili celega jegra, potem še malo ostalih dobrot in se, ko je že bila tema, polovično opremljeni s čelkami odkotalili nazaj do svojega tabora. Mi smo jih pri tem glasno sprem-

ljali iz telefonske govorilnice.

Ekipa LJ-53 in LJ-63: Garmin, Tim. Popoldne sva Garmin in jaz izmerila brezno LJ-53 ob poti blizu tabora. Brezno je ozko, na koncu pa se razširi v manjši prostor. Po tem sva izmerila še LJ-63. Jama ima več vhodov, med merjenjem so mimo šli Poljaki proti našemu taboru, zato sva malo pohitela. Zanimiva jama.

Sobota, 7. 8. 2021

Dinozavrovo prebujenje: Diba, Dave, Matevž, Jure, Špela + namestnik zajčka Vid. Ker Dave ne ve, da se jame zaprejo, če neseš vanje preveč štrika, nas je prepričal, da vzamemo tristo metrov. Jamo smo poglobili malenkost preko štiristo metrov in jo podaljšali za okoli petsto. Za oknom smo naleteli na preplet horizontalnih rosov. Glavno nadaljevanje pa je v ogromnih kanjonih z veliko vode.

Nedelja, 8. 8. 2021

V nedeljo je Cile s pol familije prišel nadzirat spravljanje nove konstrukcije.

Mimogrede, a veste da ima nova tenda faking strešna okna?! Luksuz. Sicer smo jih en deževni dan prelepili s cajtnj papirjem, ker smo gledali plezanje na olimpijskih in nam je bleščalo v zaslon Lankotove tablice. Naslednje leto pričakujemo rolete. Aha, pa dež in veter tudi zdrži. Edina kritika je nedokončan nadstrešek gospodarstva — v štango nad umivalnico se je vsak vsaj trikrat kresnil s čelom, tako da po novem kaninskega matičarja prepoznaš po ploskem čelu z odtisom profila. Drugače pa spoštovanje dizajnerjem in postavljačem konstrukcije, dela je bilo res ogromno, produkt pa je vsaj prvo leto odlično služil namenu.

Udeleženci

Jaka Flis, Peter Mašič, Jure Bevc, Behare Rexhepi, Luka Lajovic, Špela Borko, Matic Di Batista, Klemen Kramar, Ariana Godicelj, Tomaž Šuštar, Vida Šuštar, Tomaž Krajnc, Jure Krajšek, Svit Krajšek, Rafko Urankar, Ela Urankar, Ana Urankar, Samo Urankar, Nina Urankar, Vanja Pečar, Kristofer Pečar, Uroš Kunaver, Dorotea Verša Paić, Lanko Marušič, Bina Marušič, Abtura Mminovič Nuranov (Žodor), Vič Jeslavovič Kalinin (Ilija). Darja Kolar, Domagoj Korais, Tim Berginc, Tinkara Kepic, Matevž Hreščak, Andrej Drevenšek, Matevž Marinko, David Debeljak, Taras Večerin, Luka Večerin, Eva Kocjan, Tjaša Vezovnik, Aja Zamolo, Vid Naglič, Ester Premate, Marjan Baričič, Andrej Gosar, Mateja Gosar, David Škufca, Jože Žibret (47 komadov). |

Sreča slači fante. Foto: Špela Borko

KOMENTARJI K DELOVANJU DRUŠTVA

Teo Delić

NAGRADA VILJEMA PUTICKA ZA LETO 2020

Dinamika minulega leta, narekovana s številkami okuženih s koronavirusom, je močno prizadela tudi dogajanja v jamarški srenji. Zaradi omejitev medobčinskega gibanja in policijske ure je bilo število ekskurzij ponekod zdesetkano, predavanja pa so se premestila na spletne platforme. Prav zaradi koronavirusa smo podelitev nagrade Viljema Puticka, nagrade za največji prispevek slovenskemu jamarstvu v preteklem letu, bili primorani premestiti v epidemiološko bolj ugodne čase. Namesto marca smo dogodek organizirali v sredini junija, predavalnico Oddelka za biologijo smo nadomestili z vrtom Oddelka za gozdarstvo BF, zaradi česa smo jim še posebej hvaležni.

Na razpis so prispele tri prijave, in sicer:

Jamarski klub Borovnica/Društvo za raziskovanje jam Luka Čeč Postojna/Jamarsko društvo Danilo Remškar Ajdovščina – združena prijava treh klubov je vsebovala novosti, vezane na raziskave v Predjamskem sistemu (kat. št. 734), v katerem so v letu 2020 raziskali in dokumentirali nekaj manj kot tri kilometre novoodkritih rogov. S tem so celoten sistem podaljšali na slabih 17 kilometrov. Posebej je treba poudariti raziskovanje v rovu, posvečenemu tragično preminulemu Marjanu Vilharju, katerega dolžina znaša dva kilometra.

Jamarski klub Borovnica — Pod vodstvom Mitje Mrška in s pomočjo, med drugimi, članov našega društva, so Borovničani pokazali, da se vztrajno delo še kako izplača. Letos so raziskali in namerili novih 600 metrov jame. Z novimi meritvami je brezno Hudi Vršič (kat. št. 6050) prešlo sedem kilometrov dolžine, sam Rombonski sistem, ki poleg omenjenega brezna vsebuje še Črnlesko brezno (kat. št. 6040), J4 (sinonima Abbiso pa'e volpe ter Kruh in Lisica, kat. št. 6052), Korovo (kat. št. 2643) in Gulliverja (kat. št. 8124), pa je dosegel polmaratonsko dolžino.

Skupina potapljačev, ki je oddala prijavo v imenu Jamarskega društva Rakek, nam je odstrla pogled na raziskovanju dolgo znane jame Suhadolca (kat. št. 280). Jama je bila prvič raziskana v poznih 60-ih letih, a le do prvega jezera, od vhoda oddaljenega le nekaj sto metrov. V desetletjih so se raziskovalci z napredkom tehnike prebijali vse globlje v potopljeno drobovje Javornikov in se leta 2004 ustavili na 1000 metrih dolžine. Po skoraj dveh desetletjih je skupina potapljačev znova raziskala ter, z uporabo novih merilnih tehnik, dokumentirala jamo v skupni dolžini dveh kilometrov in tako ustvarila najdaljši sifon v Sloveniji.

Četudi ne vodimo natančne statistike, se z leti ustvarja vtis, da se dolžina jam, ki

se potegujejo za nagrado, povečuje. Nekatere od prijavljenih, kot so na primer Hudi Vršič ali Sistem Migovec, so bile tudi večkrat prijavljene na razpis, ali večkratni prejemniki nagrade. Spet druge so enkratna odkritja na omejenem področju, ali pa močno odstopajo po načinu raziskovanja. Prav zato je petčlanska komisija po dolgem in na trenutke mukotrpnem premisleku nagrado podelila JD Rakek, saj so v raziskovanju Suhadolca prepoznali izjemnost tako truda in doseženih rezultatov, kot tudi predstavljene dokumentacije.

Prejemnik nagrade, JD Rakek, je tako ob laskavem naslovu prejel tudi kipec Viljema Puticka (keramični izdelek Nataše Prestor) ter denarno nagrado v vrednosti 1000 EUR, ki jo že vrsto let sponzorira podjetje Treking Šport d.o.o.

Komisijo za podelitev nagrade je poleg že znanih obrazov (Miha Rukše – JKNM, Bojan Otoničar – IZRK, Uroš Herlec – NTF ter Franci Gabrovšek – IZRK/DZRJL), prvič oblikovala tudi raziskovalka, in sicer Jana Čarga – JSPDT. |

Predaja nagrade zmagovalcu. Foto: Matic Di Batista

Nagradni kipec. Foto: Matic Di Batista

Jure Bevc

NOVOREGISTRIRANE JAME IN KATASTRSKO**GRADIVO, PREJETO ZA LETO 2020**

Material je za leto 2020 prispevalo kar 28 članov, ki so v kataster oddali zavidljivih 324 dokumentov. 26 članov je tudi registriralo kakšno novo jamo. V knjigo ekskurzij je bilo vpisanih 265 ekskurzij. Ekskurzije smo med raznimi (proti)koronskimi omejitvami vpisovali tudi elektronsko.

Glede na izmerjene metre je bilo leto rekordno. Namerili smo kar 10.534 metrov dolžine in 3.728 metrov globine. IZRK je na podlagi naših podatkov registriral 121 novih jam. Vse oddano katastrsko gradivo je prineslo 3.832,3 točke. Nad sto točk so prinesla gradiva o Grvnu (317,4), LJ-29 (239,8), Rajži (149,8) in Prašnem dolu (137,7). Nad 50 točk so prejele še dokumentacije o LJ-13, Špajzi, P4, Volarnici in Zbregi.

Glavni gnjavator - Slava mlj. Foto: Jaka Flis

Prvopristopniške jame DZRJL v letu 2021**Katastrska številka / ime jame / zapisnikar(-ji)**

14076 / Mardi / Vogrič Marko

14077 / K 42 (Kanin) / Bevc Jure

14078 / K 42a (Kanin) / Škufca David

14079 / K 43 (Kanin) / Flis Jaka

14080 / K 44a (Kanin) / Vidic Bor

14081 / K 50 (Kanin) / Krajnc Tomaž

14082 / KA 2 (Kanin) / Krajnc Tomaž

14083 / KA 3 (Kanin) / Krajnc Tomaž

14084 / KA 4 (Kanin) / Krajnc Tomaž

14085 / KA 5 (Kanin) / Krajnc Tomaž

14086 / KA 6 (Kanin) / Krajnc Tomaž

14087 / KA 7 (Kanin) / Krajnc Tomaž

14088 / KA 8 (Kanin) / Krajnc Tomaž

14089 / KA 9 (Kanin) / Krajnc Tomaž

14090 / KA 10 (Kanin) / Krajnc Tomaž

14091 / KAVA 1 / Kramar Klemen

14092 / KAVA 2 / Kramar Klemen

14093 / KAVA 3 / Kramar Klemen

14094 / KAVA 5 / Kramar Klemen

14095 / L 7 (Kanin) / Vidic Bor

14096 / LJ 13 (Kanin) / Pišek Szillich Nika, Krajnc Tomaž

14097 / LJ 17 (Kanin) / Kunaver Uroš

14098 / LJ 23 (Kanin) / Premate Ester

14099 / LJ 24 (Kanin) / Perne Matija

14100 / LJ 29 (Kanin) / Mašič Peter

14101 / LJ 30 (Kanin) / Mašič Peter

14102 / LJ 31 (Kanin) / Hreščak Matevž

14103 / LJ 32 (Kanin) / Delić Teo

14104 / LJ 33 (Kanin) / Delić Teo

14105 / LJ 34 (Kanin) / Premate Ester

14106 / LJ 35 (Kanin) / Škufca David

14107 / LJ 36 (Kanin) / Pišek Szillich Nika

14108 / LJ 37 (Kanin) / Naglič Vid

14109 / LJ 38 (Kanin) / Flis Jaka

14110 / LJ 39 (Kanin) / Flis Jaka

14111 / LJ 40 (Kanin) / Bevc Jure

14112 / LJ 41 (Kanin) / Premate Ester

14113 / LJ 42 (Kanin) / Škufca David

14114 / LJ 43 (Kanin) / Škufca David

14115 / LJ 44 (Kanin) / Škufca David

14116 / LJ 45 (Kanin) / Borko Špela

14117 / LJ 46 (Kanin) / Berginc Tim

14118 / LJ 47 (Kanin) / Berginc Tim

14119 / LJ 48 (Kanin) / Kunaver Uroš

14120 / LJ 49 (Kanin) / Berginc Tim

14121 / TA 3 (Kanin) / Krajnc Tomaž

14122 / TA 4 (Kanin) / Krajnc Tomaž

14123 / Kamin v vojaški kaverni na Podkrasu / Krajnc Tomaž

14124 / Skozenjc pri Podsmrečnici / Krajnc Tomaž

14125 / Štirna pod Grolovo goro / Krajnc Tomaž

14126 / Brezno pri krej / Krajnc Tomaž

14127 / Brezno zahodno od Debele glave / Krajnc Tomaž

14128 / Stari grehi / Hreščak Matevž

14129 / Jama pri treh studencih / Hreščak Matevž

14130 / Majcenska jama / Hreščak Matevž

14131 / Šaule / Mašič Peter

14132 / Jama nad Liscem / Mašič Peter

14133 / Smrekarjev studenec / Mašič Peter

14134 / Jezernik / Marinko Matevž

14135 / Jama brez zraka / Marinko Matevž

14136 / Golo Brdo 2 / Marinko Matevž

14137 / Golo Brdo 3 / Marinko Matevž

14138 / Bareta / Marinko Matevž

14139 / Nuez (VE1) / Naglič Vid

14140 / Arano / Naglič Vid

14141 / Štričk / Premate Ester

14142 / Dead body / Naglič Vid

14143 / Šina / Berginc Tim

14144 / Fernk / Berginc Tim

14145 / Požiralnik pri Košnjakih / 2021 / DZRJ Ljubljana, IZRK ZRC SAZU / Prelovšek Mitja

14146 / Jama ob vlečnici / Grecc Rok

14147 / Kofce 2 / Grecc Rok

14148 / Snežna jama pod Krasjim vrhom / Grecc Rok

14149 / Brezno pod Babno Goro / Grecc Rok

14150 / Gotovc / Grecc Rok

14151 / Smodi / Grecc Rok

14152 / Bezen na Rusovem travniku / Grecc Rok

14153 / Jama pra pra none Ančke / Grecc Rok

14154 / Svična jama / Grecc Rok

14155 / Široka mravlja / Grecc Rok

14156 / Drča pod Suhorskim Kosmatcem / Borko Špela

14157 / Šoht Triglavskega ledenika / Borko Špela

- 14158 / Rajža / Borko Špela
 14159 / Ta gorka pod Gradovcem / Borko Špela
 14160 / Zajčja jama vzhodno od Okroglega / Pišek Szillich Nika
 14161 / Šinki / Veselko Maks
 14162 / Umotvor / Veselko Maks
 14163 / Brezno na Štorskem hribu / Bevc Jure
 14164 / Jama 1 pod Spodnjimi Brdi / Bevc Jure
 14165 / Jama 2 pod Spodnjimi Brdi / Bevc Jure
 14166 / Jama na Beču / Bevc Jure
 14167 / Jama nad Evangelijsko cerkvijo Kranj / Bevc Jure
 14168 / Jama pod Stiško vasjo / Bevc Jure
 14169 / Sprotja / Bevc Jure
 14170 / Vodnjak pod Okrogležem / Bevc Jure
 14171 / Zbrega / Bevc Jure
 14172 / Žehtar / Bevc Jure
 14173 / Žehtnjak / Bevc Jure
 14174 / Brezno pri konti pod Okrogležem / Pišek Szillich Nika
 14175 / Jama stiropornega snega / Borko Špela, Pišek Szillich Nika
 14176 / Jama pod vrhom Velikega Raskovca / Flis Jaka
 14177 / Prednk / Flis Jaka
 14178 / Jama na kmetiji Travnih vrh / Delić Teo
 14179 / Njuna jama / Delić Teo
 14180 / Kurje zjalo / Delić Teo
 14181 / Bertah / Di Batista Matic
 14182 / Duvelj / Di Batista Matic
 14183 / Na frej / Di Batista Matic
 14184 / Šviglja / Vezovnik Tjaša
 14185 / Jama nad Kamrico / Vezovnik Tjaša
 14186 / Ledenica pod Okrogležem / Kolar Darja
 14187 / Prva nižinska / Zamolo Aja
 14188 / Čudrc / Blatnik Alojzij
 14189 / Štenge v Špajzo / Borko Špela
 14190 / Pungrat jama / Borko Špela
 14191 / Jama pod Partizanskim vrhom / Borko Špela
 14192 / Trnaviška siga / Borko Špela
 14193 / Brezno kapitalnega jelena / Pišek Szillich Nika
 14194 / Udornica ob Vrtiglavici / Vidic Bor
 14195 / Volarnica / Blatnik Alojzij
 14196 / Podsmrečnica pod Debeljakom / Krajnc Tomaž

Darja Kolar

PREDAVANJA IN DRUGI IZOBRAŽEVALNI DOGODKI V LETU 2021

Tudi v letu 2021 smo organizirali redna predavanja, običajno prvi torek v mesecu. Izvedli smo jih sedem, tako v živo kot preko spleta. Predavanja so bila s področij speleologije, biologije, varstva okolja in drugih jamarskih dejavnosti.

Poleg tega smo 21. 11. 2021 organizirali tradicionalno jesensko izpopolnjevanje, tokrat v jami Dimnice. O nevarnosti v jamah in ukrepanju v primeru nesreče s praktičnim prikazom osnovnih manevrov premikanja ponesrečenca nam je znanje predajal zdravnik in jamarski reševalec Rok Stopar.

19. 12. 2021 smo izvedli interno delavnico na temo zimskega usposabljanja na Zelenici pod vodstvom gorskih vodnikov, kjer je bila osrednja tema osnovna zimska oprema in tehnika, ustavljanje s cepinom z derezami ali brez in reševanje v različnih scenarijih snežnih plazov.

REDNA TORKOVA PREDAVANJA

Raziskovanje jame Nedam, Marina Grandić (Speleološki odsjek Velebit, Zagreb), 12. 1. 2021, spletno predavanje

Po dveh odpravah in nekaj raziskovalnih akcijah med junijem 2019 in avgustom 2020, je Hrvaška bogatejša za še eno tisočmetrco. S trenutno globino 1226

metrov in skupno dolžino rogov 2873 metrov jama Nedam zaseda tretje globinsko mesto med hrvaškimi jamami. Poleti 2020 so raziskovalci odkrili in pozneje tudi premagali sifon na globini 1192 metrov, za katerim so našli suho horizontalno nadaljevanje. Globinski potencial še vedno ni dosežen, zato bodo tudi nadaljnja raziskovanja gotovo postregla z novimi, zanimivimi najdbami.

Čezlužni kras Virginije, Katarina Kosič

Ficco, 9. 2. 2021, spletno predavanje
 Za razliko od klasičnega in visokogorskega krasa Slovenije je virginijski kras pokrit z debelimi plastmi prsti ter kamnitih nanosov. Le-ti jamarjem povzročajo kar precej preglavic, saj otežujejo razbiranje pokrajine, določanje kontakta med kraškimi in nekraškimi kamninami in posledično odkrivanje jam. Poleg tega so milijoni let poskrbeli za preobrazbo pokrajine, zapuščeni izviri se nahajajo na pobočjih, prežeta cona pa je velikokrat osnovni del jame. Seveda se je voda že zdavnaj umaknila. Nekaj pa le ostaja

konstanta: vztrajnost jamarjev se, kot kaže, med celinami ne razlikuje. Tako ima Virginija približno 2500 dokumentiranih jam, odkrivanje novih pa se veselo nadaljuje. Predstavitve nas je popeljala v podzemni svet Virginije ter predstavila nova in stara odkritja nadobudnih jamarjev.

Ogroženost in varstvo podzemne favne v Sloveniji, Teo Delić, 9. 3. 2021, spletno predavanje

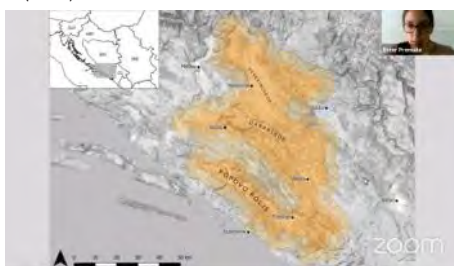
Raziskovanje podzemnih živali ima prav posebno mesto v zgodovini jamarstva v Sloveniji. Prav na našem ozemlju so se raziskovalci, ob odkritjih prvih jamskih živali, močerila in drobnovratnika, začeli zavedati, da življenje obstaja tudi v sicer negostoljubnem podzemlju. Na našem ozemlju se je začela speleobiologija - veda o biologiji podzemnih habitatov in organizmov. Do danes je v bilo v Sloveniji odkritih in znanstveno opisanih več sto podzemnih vrst. A tu še ni konca, saj nove vrste odkrivamo na letni ravni. Toda ni vse tako rožnato, kot se zdi na

prvi pogled. Tako podzemne živali kot tudi njihova življenjska okolja niso neodvisni od našega delovanja na površju – ljudje s svojimi dejavnostmi pogosto izpostavljamo podzemne živali različnim negativnim vplivom, ki lahko tudi ogrozijo njihov obstoj. Zaradi izjemnega pomena raznolikosti podzemnih živali, po bogastvu katerih je Slovenija celo v samem svetovnem vrhu, smo mesečno predavanje posvetili tematikam ogroženosti in varstva našega podzemlja.

Novi izzivi na znanem območju: primer reke Trebišnjice, Bosna in Hercegovina, Ester Premate, 6. 4. 2021, spletno predavanje

Septembra 2019 so v Skupini za speleobiologijo (Oddelek za biologijo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani) začeli z izvajanjem projekta SubBIOCODE na območju porečja reke Trebišnjice v jugovzhodni Bosni in Hercegovini. Glavni namen projekta je v največji možni meri dokumentirati izjemno, a hkrati zelo ogroženo podzemno živalstvo tega območja – ter prispevati k njegovemu varstvu in ohranitvi. Porečje Trebišnjice je z vidika podzemne biodiverzitete eno najbogatejših območij na svetu, ki pa je danes zelo ogroženo. V projektu so poleg popisa vrst pripravili zbirko podatkov o podzemnem živalstvu območja, identificirali najbogatejše lokalitete, izjemnega pomena pa je tudi ozaveščanje in izobraževanje lokalnega prebivalstva. Financer projekta je Critical Ecosystem Partnership Fund, izvajajo pa ga v sodelovanju s Centrom za krš i speleologijo (BIH).

Pandemija Covid-19 in s tem povezane omejitve so jim preprečile izvedbo terenskega dela v letu 2020, priložnost za izvedbo odprave pa se je pokazala v marcu 2021. V le osmih dneh so raziskali velik del projektnega območja. Nekaj o samem projektu, njegovem ozadju ter

predvsem zanimivostih z zadnjega terena nam je v aprilskem predavanju predstavila Ester Premate.

Onkraj tipičnih kraških pokrajin Slovenije, Maks Petrič (Šaleški jamarski klub Podlasica Topolšica), 4. 5. 2021, spletno predavanje

Šaleški jamarski klub Podlasica Topolšica je že star klub. Lansko leto so praznovali 45. obletnico delovanja, kar je več let, kot jih v povprečju štejejo njihovi člani. So zelo aktiven in močno povezan klub, njihovo raziskovanje pa je osredotočeno na Dobrovlje, Golte, območje Lučkega Dedca v Kamniško-Savinjskih Alpah in Zasavsko hribovje.

Predavanje Odprava Boj-Bulok 2021, v jame na gori Čul-Bair v Uzbekistanu, Mitja Mršek in Primož Jakopin, 12. 10. 2021, spletno predavanje

Če je na svetu 14 vrhov, višjih od 8000 metrov, vsi so v pogorju Himalaja – prvega, Anapurno I, 8091 metrov nad morjem, je leta 1950 osvojila francoska odprava, zadnjega, Šišapangmo, 8013 metrov nad morjem, leta 1964 kitajska odprava – pa imamo le dve jami, globlji od 2000 metrov, obe v gorovju Arabika nad severovzhodno obalo Črnega morja: 2199 metrov globoko Voronjo, ki so jo odkrili leta 1960 (globino 2000 metrov je leta 2004 preseгла ukrajinska odprava) in 2212 metrov globoko Verëvkino, odkrito leta 1968, kjer je globino 2000 metrov leta 2017 preseгла ruska odprava.

Predavatelja sta predstavila potek in rezultate odprave, ki sta se je udeležila in katere namen je bil povezati dve jami na gori Čul-Bair, na jugozahodnem obronku pogorja Tjan-Šan, ki se vije od Kitajske do Uzbekistana: jamo Boj-Bulok, globoko 1415 metrov in z vhodom 2647 metrov nad morjem, v kanjonu na pobočju gore, ter jamo Višnjevskega, globoko

1131 metrov, z vhodom na nadmorski višini 3522 metrov, tik pod robom grebena. Morebitna povezava, najbližji točki obeh jam sta bili po koncu zadnje prejšnje odprave leta 2019 narazen 200 metrov vodoravno in 50 navpično, bi pomenila tretjo dvatisočmetrco na svetu, z globino 2033 metrov.

Postopek izdelave 3D modela jame, Stanislav Glažar, 7. 12. 2021, Biološko središče, Ljubljana

Stanislav Glažar je predstavil možen potek dela za izdelavo 3D modela podzemne jame. Ta vključuje merjenje jam z DistoX napravo v povezavi s Topodroidom, uvoz merilnih podatkov v Therion, uporabo programa DB Browser for SQLite za koordinate merilnih točk in pripravo podatkov iz Topodroida (.csv in .cave) za obdelavo v pmls4matlab. Na koncu je predstavil tudi uporabo Cloudcompare orodja za pretvorbo koordinat ter Paraviewa za združitev jame in površja.

PREDSTAVITVE NA KONFERENCAH IN SREČANJH

How deep can we go? Špela Borko. 9. 9. 2021. Infosek konferenca, Nova Gorica. OurSpace Appliances
Špela je predstavila motive in vzgibe, ki nas ženejo v globoka visokogorska brezna.

PREDSTAVITVE DEJAVNOSTI DRUŠTVA, VABLJENA PREDAVANJA

Pot skozi goro. Špela Borko. 16. 11. 2021. Spletno predavanje za Prirodoslovno društvo Slovenije

Poljudno predavanje o jamarstvu, s poudarkom na visokogorskih raziskavah DŽR JL.

Društvo je organiziralo tudi podelitev Nagrade Viljema Puticka, ki je bila v letu 2021 podeljena malce kasneje kot običajno:

15. 6. 2021 Podelitev Putickove nagrade 2020, Oddelek za gozdarstvo, BF, UL, Ljubljana

Vsem, ki so nam omogočili, da smo lahko izvedli omenjena predavanja in druge dogodke, se lepo zahvaljujemo, še posebej pa Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, ki gosti naša redna torkova predavanja.

ČLANKI, INTERVJUJI, MEDIJI

Jamarstvo ni le šport, ampak je tudi raziskovalna dejavnost, Peter Mašič, Matevž Marinko in Jure Bevc, 31. 3. 2021, Aleš Ogrin, RadioPrvi

Na površje se vrnem bolj spočita, Špela Borko, 5. 4. 2021, Meta Ornik, V imenu narave, RTV Slovenija

Kako v Sloveniji stopiti tja, kamor še ni stopila človeška noga, Špela Borko, 21. 5. 2021, spletni blog OurSpace Appliances

Podzemlje – skrito bogastvo gora, Špela Borko, maj 2021, Misli o parku ob 40. letnici TNP, TNP

Jamarsko raziskovanje Kanina, Matic Di Batista, Špela Borko, Klemen Mihalič in dr. Jurij Kunaver, 12. 8. 2021, Alenka Terlep, RadioPrvi
Od vrha Kanina skozi podzemni labirint

do Soče? Matic Di Batista, Špela Borko, Klemen Mihalič in dr. Jurij Kunaver, 19. 8. 2021, Radio Koper
Z dežjem jame rastejo, Špela Borko, 3. 9. 2021, spletni blog OurSpace Appliances.
Jamar Jure Bevc razkriva, kako se počuti ob odkrivanju koticov, kjer človek še ni bil, Jure Bevc, 11. 10. 2021, Nika Vajnhandler, LjubljanaInfo
Spust v globoki kaninski brezni, Matic Di Batista in Klemen Mihalič, 22. 10. 2021, Radio Ognjišče

Iz Jeriševe jame izvlekli 500-kilogramski razpadajoči avtomobil, Jure Bevc, 25. 10. 2021, Maja Korošec, 24ur.com
Seks, droge in pomanjkanje higijene: kako je biti 16 dni nepretrgoma v jami. Jure Bevc, 20. 11. 2021, Iztok Hočevar, Siol.net

Najverjetneje smo kakšen prispevek spregledali – o tem lahko vedno obvestite tajnika ali komisarja za izobraževanje, ki bosta pozabljeno vestno vnesla v društveni arhiv.

Ester Premate

ČISTILNA AKCIJA JERIŠEVE JAME

Ob začetku pisanja tega prispevka sem kar nekaj minut premlevala možnosti naslova. Čistilna mega-akcija? Naj- (poljubno vstavi: -večja, -zahtevnejša, -daljša ...) čistilna akcija DZRJL? Kako smo podzemlje matičnega Krasa razbremenili sedmih ton odpadkov? To je bilo le nekaj možnosti, ki so se pojavile v mojih mislih, a sem se na koncu odločila, da bo enostaven naslov še najbolj primeren. S tem ne delam krivice kakšnim drugim akcijam, na katerih nas mlajših še ni bilo, hkrati pa si težko predstavljam, da kdo od članov, ki berete Glas podzemlja, v preteklem letu ne bi slišal ali prebral novic o tem, kaj smo si zadali.

Zametki projekta čistilne akcije Jeriševe jame segajo v leto 2019, ko smo na Krasu sicer čistili Golobjo jamo. Ko smo tam zaključili, smo se podali še do Jeriševe jame, kjer smo si ogledali situacijo in že kar opazno očistili pobočje, ki se po kakšnih dobrih 20 metrih prevesi v brezno. Po ogledu dna jame smo si bili enotni, da je zadeva absolutno prezahtevna tako z vidika količine odpadkov kot z vidika potrebne opreme. Le kako bi lahko

kubike in kubike odpadkov spravili ven iz 50 metrov globokega brezna? Minilo je prvo koronsko leto, 2020, ko si o množičnih akcijah niti nismo upali razmišljati. A je želja lokalne skupnosti po tem, da jamo vsaj nekoliko očistimo odpadkov, ostala – mi pa smo tudi premlevali različne možnosti za čistilno akcijo v 2021 na območju, ki ga pokriva Območna enota Zavoda Republike Slovenije za varstvo narave (ZRSVN) Nova Gorica. Po par neuspešnih poskusih dogovorov za druge jame smo zopet pristali nazaj na ideji o Jeriševi. Ok, lokalni prebivalci so zelo zagnani in nudijo podporo, a nam manjka nekaj tisoč evrov za izvedbo takega projekta. Si vseeno upamo?

Odgovor na to vprašanje smo iskali Matevž H., Matic, Božo (predsednik Krajevne skupnosti Kazlje) in jaz. Dva tedna smo klicali eden drugega in vsak svoje kontakte. Ukvarjali smo se predvsem s financami in delovno silo, pa možnimi podjetji, ki bi nam lahko priskočila na pomoč. Proti koncu maja smo že oblikovali načrt: prijavimo se na razpis Občine Sežana, s katerim lahko pridobi-

mo dovolj sredstev, da pokrijemo najmanj stroške odvoza odpadkov. Če bo višina odobrenih sredstev primerna, začnemo z organizacijo. Sredi poletja smo dobili odgovor o odobritvi projekta, vendar z ravno toliko denarja, da bi šlo na knap. Spet smo kakšen teden premlevali vprašanje s konca prejšnjega odstavka. Ko smo dobili Božove novice, da imamo žerjav in žerjavista, smo končno sprejeli odločitev – upamo!

Akcijo smo načrtovali in izvedli v dveh delih. Prvi septembrski konec tedna smo namenili zgolj čiščenju pobočja v jami in zlaganju odpadkov v velike kubične vreče, ki smo jih z vitlom dvignili do dna brezna. Andrej se je izkazal za odličnega operaterja vitla in delovodjo na dnu brezna, ostali pa smo sopihali gor in dol po pobočju. Že ob spustu v jamo se pobočje zdi dolgo, kaj šele, ko kubični vreči pomagaš navzgor. Z Domagojem sva zlaganje bolj ali manj čudnih predmetov in člansko interpretacijo njihove uporabe vestno foto-dokumentirala. Dekleta smo vmes še pripravile malico, fantje pa so se do konca dneva borili z

Levo: Vlečenje vreč po pobočju navzgor kljub pomoči vitla je bilo za fante utrujajoče. Desno: Tihožitje polnih vreč ob zaključku prvega dne čistilne akcije. Matic in Istev za merilo. Foto: Domagoj Korais

Levo: Če je bil Andrej v prvi akciji poveljnik vitla, je bil v drugi poveljnik lova na po zraku leteče vreče in zlaganja na prikolice. Desno: Boys and their toys. Foto: Ester Premate

vrečami. Vreč smo na začetku akcije imeli mnogo (vsaj mislili smo tako), a so bile še isti dan vse do vrha polne. Z nekaj povpraševanja in klici smo jih dobili še za nedeljo. Med tem, ko nas je bilo okrog 20 članov DZRJL pred jamo ali v njej, so vaščani pripravljali dostopno pot do jame. Cesta je bila v obstoječem stanju namreč preozka za dovoz žerjava in obračanje traktorjev s prikolicami. Cel vikend in še vsaj nekaj naslednjih so neumorno motorkali in pripravljali cesto, ki je bila ob našem drugem obisku pošteno razširjena. V nedeljo sta Špela in Darja še na novo izmerili jamo, da smo lahko ob kasnejšem B zapisniku oddali tudi nov načrt jame.

Drugi del akcije je bil še bolj pester. Konec oktobra smo namreč izvedli izvek vreč z dna brezna. Prizor pred jamo je spominjal na otroško igrišče, le, da so bile igrače prave in naravnih velikosti – traktorji, prikolice, žerjav, voki-tokiji ... Nekateri naši člani so komunikacijo z voki-tokiji med dnom brezna in površjem

vzeli tako resno, da se na svoja prava imena niso niti javljali. Vreče smo vlekli ven dve po dve in jih nalagali na traktor-ske prikolice. Vaščani so jih nato odpeljali v središče vasi, kjer je bil postavljen ogromen kontejner. Vreče smo raztovorili, ločili železo in zgodbo ponavljali do konca vreč.

Žerjavist je za češnjico na torti poskrbel na koncu z izvlekom ostankov manjšega avta, ferajnova dekleta pa s pripravo descend-in malice, ki smo jo fantom na dnu spustili s prasico in žerjavom. Čeprav je bila druga akcija velik organizacijski zalogaj, saj smo morali uskladiti vaščane, podjetje, ki je zagotovilo žerjav, jamarje, komunalo Sežana in še kaj drugega, je na koncu zadeva tekla neverjetno gladko. Tekom dneva smo dobili tudi obisk RTV Slovenija, ki so pripravili televizijski prispevek. O akciji ste sicer lahko brali tudi na portalih 24ur.com in ljubljana.info.com. Zaključku akcije in večerji, ki so jo pripravili vaščani, sta sledili dve predavanji. Teo je predaval o pod-

zemnem živalstvu in varovanju podzemnih habitatov, Matic pa o Jeriševi jami, katastru in dokumentaciji jam pri nas. Ob tem smo bili zelo veseli odziva vaščanov, saj jih je na predavanje prišlo več kot trideset.

Celokupen izkupiček akcije je bil več kot 40 vreč odpadkov, ki smo jih dvignili iz jame, kar je preseгло šest ton in pol. Z združevanjem moči z vaščani in lokalnimi podjetji smo preseglili naša pričakovanja glede tega, koliko nam bo zares uspelo očistiti. Kljub uspehu smo enotnega mnenja, da se v 2022 lotimo kakšnega manjšega projekta, saj smo lani čistilnim akcijam namenili res veliko časa. Za podporo pri čiščenju Jeriševe jame se zahvaljujemo ZRSVN OE Nova Gorica, Občini Sežana, podjetjema Aluboma d. o. o. in Klančar žerjavi d. o. o., ter Krajevni in Agrarni skupnosti Kazlje, ki sta bili nedvomno glavni pobudnik in motor projekta.

David Škufca

ČIŠČENJE DIVJEGA ODLAGALIŠČA PRI ZAPOTOKU

Poleg obsežne čistilne akcije Jeriševe jame smo se v Društvu za raziskovanje jam Ljubljana letos odločili tudi za čiščenje divjega odlagališča pri vasi Zapotok. Pobudnik za akcijo je bilo Gobarsko mikološko društvo Ig, podprla pa ga je občina Ig. Tako smo se v soboto, 20. 11. 2021, povzpeli iz meglenega morja ljubljanske kotline in se obsijani s soncem pripeljali mimo Kureščka do našega cilja. Odlagališče se nahaja v vrtači na robu gozda v vasi Zapotok, ob cesti Škrilje-

Rob. Kot smo izvedeli, gre v osnovi za nekdanje uradno odlagališče betonskih odpadkov, ki je kasneje postalo divje odlagališče vseh možnih odpadkov. Zbralo se nas je skupno 22 članic in članov DZRJL. Na še s slano pokritem travniku smo se pred pričetkom akcije okrepčali. Prazna vreča vendarle ne stoji pokonci, kaj šele, da bi očistila odlagališče.

Podprti in opremljeni smo se podali v boj

s smetmi. Še pred prihodom tovornjaka s kontejnerjema smo zbrali zajeten kup odpadkov, ki smo jih družno odveleli do začetka gozdne poti. Večinoma je šlo za večje kosovne odpadke iz kovine, veliko število gum, avtomobilske dele, plastiko in druge odpadke. Ko je voznik tovornjaka prispel z dvema kontejnerjema, je precej okleval, češ da jih ne more odložiti prav h kupu na gozdni cesti, kjer bi se lahko tovornjak ugreznil. Vendar je na koncu le popustil vztrajnemu prepričeva-

nju naših izkušenejših Članov in pripeljal kontejner do kupa, ki smo ga brž preložili, voznik pa je kontejner odpeljal. Tako smo se posvetili bolj natančnemu čiščenju manjših smeti, med katerimi so se znašle manj škodljive (čevlji, steklenice, oblačila itd.) pa tudi bolj problematične (npr. svinčevi akumulatorji, odpadna elektronika, embalaža kemikalij).

Pogosto je bila potrebna tudi pomoč krampa ali motike, da smo uspeli določene kose izkopati iz podlage ali izmed korenin. Tudi drugi kontejner smo napolnili do roba in tako skupno nabrali kakih 15 kubičnih metrov smeti. Vprašanje je, kaj vse se še skriva v deponiji betonskih odpadkov, a lahko rečemo, da je

vrtača vsaj površinsko čista. Po akciji smo se lotili dobrot z žara, ki smo jih zaužili v kratkih rokavah na sončnem travniku. |

Tako mlajše kot tudi malo starejše Članice so bile s potekom čištilne akcije zadovoljne. Foto: Domagoj Korais

Medtem ko so bile nekatere smeti večje in so zahtevale nekaj sloge za premik, je bilo za odstranitev nekaterih odpadkov potrebno le izkopavanje. Foto: Domagoj Korais

Levo: Odvoz prvega kontejnerja. Desno: Poslednji odpadki v drugem kontejnerju. Foto: Primož Presetnik in Domagoj Korais

Kristofer Pečar

IZ BAJSIJEVIH DELAVNIC ...

... človeštvu nepotrebnih in okolju neprijaznih izdelkov je do sedaj prišlo kar nekaj izdelkov, ki jih ferajn s pridom uporablja. Ali pa jih je.

Da naštejemo:

- vrata v sestankovalnico, kataster in gospodarstvo
- omara za katastrsko gradivo
- »pasaža« za razstavo ob 95. obletnici ferajna
- projekcijska plošča v sodelovanju s Ciletom
- avdio sistem: kupljen feršterker in predelane EI Niš zvočne omarice
- video sistem: projektor LCDscope NIRVANA 666
- Bajsitlačnica, ver. 1.0 (nadgradnja na verzijo 2.0 je izvedel Andrej Vrtnar)
- skupni projekt YuBaCil triandema: kaninska tenda

O večini zgoraj naštetih projektov ni kaj dosti za modrovati, projekt LCD projektor pa si zasluži kakšno besedo več. Razen še seveda tenda, ampak o tem bo razpredal idejni vodja Čile. Če se mu bo zazdelo.

Torej, tam okoli leta 2005 je Čile modro ugotovil, da klasično diafotografijo jemlje vrag in da so že skoraj vsi predsedali na digitalce. Tako tudi na ferajnu praktično ni bilo več klasičnih diaproyekcij, za digitalne fotografije pa ne projektorja, le tu pa tam smo si ga nekako uspeli izposoditi. Ferajn pa za takrat pregrešno drag projektor ni imel denarja.

Na nekem izletu, ko so ženi in pamža že poniknili v spanec, sva midva modrovala, kaj napraviti. Čile, poln zamisli, pove, da obstaja dokaj poceni predelava grafoskopov. Razloži mi, da je LCD matrica vsakega monitorja prosojna in lahko deluje enako kot prosojnica, ki se jih nekateri še spominjamo iz svojih šolskih in študentskih dni. Torej, razdreš monitor, položiš matrico na grafoskop in gledaš, kar ti računalnik pač predvaja. Pa še obenem se na ferajnu nekje v enem kotu valja zaprašen grafoskop, monitor bi se pa tudi našel.

V tistem času YouTube še ni obstajal, zato pa je bilo na spletu najti obilico 'sam svoj mojster' blogov od izdelkov, da bog pomagaj, do vrhunskih obrtniških mojstrov. Našel sem tudi podatek, da je

proizvodnja grafoskopov takrat še vedno obstajala in da so bili za Slovenijo uvoznik takratna Iskra Vega. V bistvu so bili uvoznik grafoskopov, ki so jih izdelovali v Nemčiji po Vegini licenci.

Prva stvar, ki sem jo storil, je bila, da sem po oglasu našel dokaj ugoden 15-colski rabljen monitor in ga razdril. Prišel sem do matrice, za katero se je izkazalo, da je za ferajnov obstoječi grafoskop prevelika za kakšen centimeter ali dva. Kasneje sem na spletu zasledil opozorila, da ni vsak monitor primeren za predelavo, saj so nekateri narejeni tako, da je elektronika integrirana na zadnjo stran matrice in se je ne da razstaviti. Ali pa je folija proti bleščanju tako močno nalepljena na matrico, da se je na da odstraniti. Imel sem več sreče kot pameti v obeh točkah.

Kako naprej? Spomnil sem se Iskre Vege, pograbil grafoskop in matrico ter odšel v Stegne. Tam me je sprejel prijazen gospod, ki se je takoj pohvalil, da je bil eden od razvojnih inženirjev grafoskopov v Iskri Vegi in da so Iskrini grafoskopi krasili praktično vse učilnice širnega sveta, saj so bili skoraj edini, nedvomno pa največji, proizvajalec. Pri njem sem poleg bogate zgodovine grafoskopa dobil marsikateri napotek, predvsem pa je ponudil, da kupimo pravšnji grafoskop z velikim popustom. Če se prav spomnim, se je popust gibal okoli 50 odstotkov. Ugotovil sem, da tudi z nakupom novega

grafoskopa in še preostale potrebne opreme (Fresnelova leča — obstajali so proizvajalci, ki so izdelovali fresnelove leče ravno za tovrstne projekte in so bile primerne za LCD matrice, ker obstoječa leča iz grafoskopa ni bila primerna — projekcijska leča in še nekaj drobnarije) krepko ne dosegamo cene novega, po ločljivosti primerljivega projektorja.

Projekt je tekel počasi, a vztrajno. Osnovni dizajn je bil dodelan, a se je skozi izdelavo marsikaj spremenilo, dopolnilo in izboljšalo. V bistvu je od osnovnega grafoskopa ostala škatla in nosilec s projekcijskim ogledalom.

Izdelati je bilo potrebno škatlo za matrico, leče in elektroniko. Nadalje je bilo potrebo predelati nosilec za žarnico oziroma mu izboljšati hladilne elemente. Tudi celoten sistem hlajenja je bilo potrebno predelati tako, da je odvajanje prevelikih količin toplote, ki jo proizvaja žarnica, zadostno, da se matrica ne pregreva. Nastal je projektor, ki je popolnoma v vsem konkuriral komercialnim projektorjem, razen v tem, da je velik, okoren in glasen.

Poimenoval sem ga LCDscope NIRVANA 666, člani pa so ga poimenovali Bajsiskop.

Na občnem zboru društva leta 2007 je bil LCDscope uradno predstavljen in na njem je Marko Simić predstavil 95-letno društveno zgodovino skozi fotografije

Foto: Marko Simić

članov, ki jih je preslikal in digitalno obdelal, veliko tudi s steklenih plošč.

Ker ga je čas povozil, nadomestil pa precej manjši, verjetno tudi kvalitetnejši in predvsem uporabniku prijaznejši projektor, je LCDscope postal priročno odlagališče pirovskih flaš in druge ropotije. Zato sem po nekaj modrovanja, kam bi ga za vedno pospravili, da ne bi kdaj komu padlo na pamet, da je dober le še za med odpadno elektroniko, sklenil, da povprašam v Tehniški muzej Slovenije v Bistri, ali je tovrstna šara zanimiva za njih. Oglasil se je kustos za elektroniko in bil prilično navdušen, saj ima v načrtu tematsko razstavo o svetlobnih telesih. In Bajsiskop bi jim zelo prav prišel za prikaz garažnih izdelkov na podlagi domačega znanja.

Ob tej priliki je na društveni listi nastal zapis:

Zadeva [DZRJL] Bajsiskop ...

Od Kristofer Pečar

Pošiljatelj DZrjl-list

Za Dopisni seznam DZRJL

Datum 13. 12. 2021 17:31

Helou!

Danes je svoj dom počitka našel Bajsiskop Nirvana 666, izdelan leta 2006/7 v Bajsijevih delavnicah človeštvu nepotrebnih in okolju škodljivih izdelkov in predstavljen in predan v uporabo ferajnu na Občevalnem sporu leta 2007.

Kljub svojemu hrupu in nerodnosti je v dobrem desetletju kar uspešno sprojciral terabajte raznih fotk in filmčkov in pri tem zadovoljeval radovedne oči naših članov in članic. Vendar ga je čas povozil in nadomestil ga je manjši in priročnejši vnuk.

Da ne bi na stara leta zasedal prostora in bil vsem na očem kot nekoristni jedec,

smo ga z vso njegovo kramo preselili v dom starejših občanov Tehniški muzej Slovenije v Bistri.

Da pa ne bo samo čakal na svoj bridki konec bo, že nekako v jeseni, deležen nastopanja v tematski razstavi z delovnim naslovom Svetloba.

Peljite svojo deco ali vnuke na ogled razstave in, ko ga opazite, jim povejte, da je to sestavljen en nori član, ki ga imate čez leto sicer zaprtega v kleti, na Veteranski akciji pa ga celo spustite na plano in predstavite novim generacijam, da vidijo kakšni so lahko stranski učinki članjevanja v DZRJL.

V priponki za tiste, ki ste že pozabili o čem je govora.

Fotki sta Markotovi (Simić).

Cao, Ba |

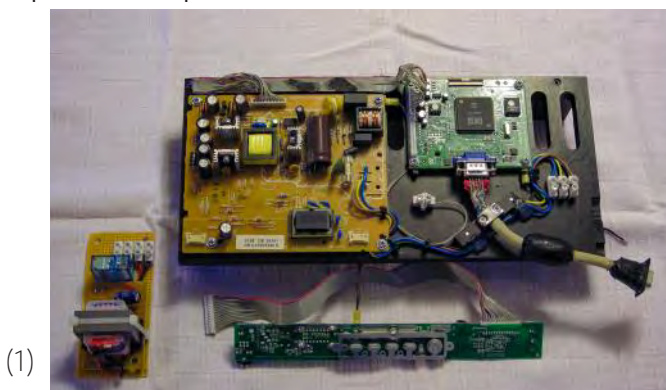
Tehnične podrobnosti

LCDscope NIRVANA 666 je izdelan na podlagi: monitorja Fujitsu-Siemens B15-1 z LCD matrico Philips TFT-LCD 15" 1024 × 728 (levo), grafskopa LIESEGANG OHP 2510 400 W (desno)

Drobovje in ohišje

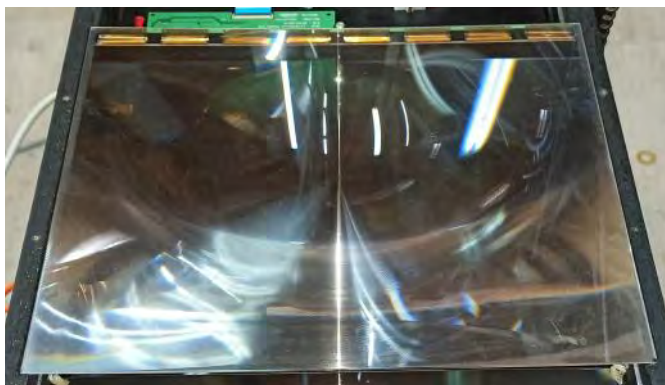
(1) Elektronika monitorja in rele za vklop žarnice ob dvigu projekcijskega zrcala, (2) LCD matrica z odstranjenima folijama proti bleščanju, (3) fresnelova leča, (4) nosilec žarnice s hladilnimi rebri ter »coolmirror« odsevnim zrcalom. Ohišje je narejeno iz vodoodporne vezane plošče debeline devet milimetrov.

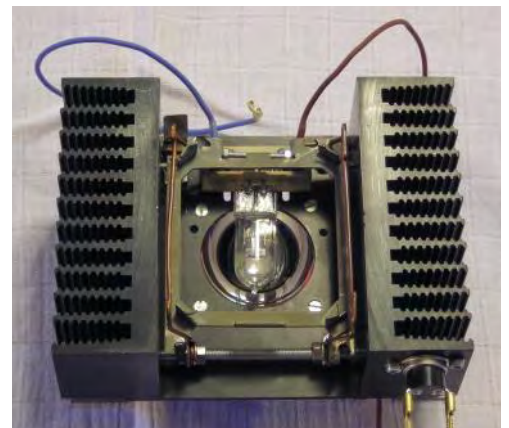
(1)

(2)

(3)

(4)

Uroš Kunaver

KRATKI OPOMNIK ZA IZVEDBO JAMARSKE ŠOLE

Jamarska šola je ena najpomembnejših dejavnosti našega društva, saj nam predstavlja glavni vir novih članov. Hkrati je tudi ena najdaljših in logistično najbolj zapletenih. Kljub temu, da je izvajanje jamarske šole precej utečeno, pa se vsako leto najdejo kakšne pomanjkljivosti. Da bi temu izognili in da ne bi bilo treba vsako leto izumljati tople vode, sem pripravil kratek povzetek opravil, ki jih je potrebno narediti pred in med jamarsko šolo. Ta povzetek opravil je bil sprva namenjen meni kot vodji šole za lažjo izvedbo šole v naslednjem letu, kasneje pa sem ga dopolnil in je tako namenjen tudi bodočim vodjem šole in njihovim pomočnikom. Pogledi na to, kako je potrebno izvesti posamezno akcijo (še posebej obiske jam) so seveda različni – tukaj so predstavljeni moji, ki so se v zadnjih dveh letih pokazali kot precej uspešni.

Nekoliko širša različica tega dokumenta, ki vsebuje tudi vzorce korespondence s tečajniki in inštruktorji¹ ter vsakokratne opomnike, kaj posebnega je potrebno naslednje leto narediti oziroma na kaj misliti (tu so predvsem opomniki za menjavo dotrajanih vrvi in pritrdišč) je na voljo v mojem oblaku in je namenjena tistim, ki se z izobraževanjem neposre-

dno ukvarjajo. Prav tako so na voljo prosojnice, posnetki predavanj in drugo gradivo.

Na koncu tega uvoda bi poudaril še, da vse zapisano ni zraslo na mojem zelniku, ampak sem marsikaj črpal iz e-pošte in predstavitev, ki sem jih »podedoval« od Matije in Matica. V besedilu uporaba moškega slovničnega spola velja tako za člane, tečajnike in inštruktorje, kot tudi za članice, tečajnice in inštruktorice.

Pred šolo

IO določi vodjo JŠ in pomočnika (ali pomočnike) vodje (vodja organizira predavanja, vaje in ekskurzije, pomočnik skrbi za opremo). V letu 2022 smo se odločili, da bodo posamezne obiske jam v drugem delu jamarske šole soorganizirali posamezni izkušeni člani, katerih naloga je predvsem zagotoviti opremo in dovolj inštruktorjev za izvedbo akcije.

Objava šole na Facebooku, spletni strani in drugih omrežjih (razdelitev nalog lepljenja plakatov).

Dva tedna pred začetkom

Dogovarjanje s predavatelji – vrstni red predavanj naj bo po možnosti: najprej oprema (nujno pred prvo vajo), nato Prva

pomoč (čimprej, po možnosti pred drugo vajo), nato Varstvo jam (pred obiskom naslednjih jam); Nastanek krasa in Merjenje jam nista kritična. Kontaktni podatki dosedanjih predavateljev so pri avtorju.

Prva objava potencialnim inštruktorjem o časovnem razporedu vaj in ekskurzij ter izpita (posebej obvestiti vse kategorizirane inštruktorje – tudi tiste manj aktivne).

Organizirati (ali spodbuditi gospodarja) vračilo izposojene opreme.

En teden pred začetkom

Obvestilo/opomnik tečajnikom o začetku JŠ, ki naj vsebuje:

- program šole in časovni raspored predavanj, vaj in ekskurzij ter predvideni čas izpita,
- cena in kaj vključuje,
- način in rok plačila ter informacija, da sta prva ekskurzija in uvodno predavanje brez obveznosti,
- kontaktni podatki vodje šole,
- poziv, naj sporočijo tisti, ki se JŠ ne bodo udeležili.

Po potrebi vabilo zavrženim kandidatom, da se lahko še udeležijo JŠ.

Pred prvo ekskurzijo (najbolje še pred prvim predavanjem, da lahko tečajniki na predavanju še kaj vprašajo)

Obvestilo o prvi ekskurziji in potrebni opremi, ki naj vsebuje:

- kaj nas čaka na ekskurziji (blato, plezanje, plazenje ...),
- obleka, ki se lahko umaže in strga (nekaj besed o delavskih in jamarskih kombinezonih),
- škornji in rokavice ter kje jih dobiti,
- baterije za luči na čeladah,
- obleka za preobleči,
- zborna mesto in čas,
- predviden čas trajanja.

Poziv potencialnim inštruktorjem, da sporočijo, kdo gre zraven.

Klasična scena izpod mostu. Foto: Žan Kačol

¹ Pri poimenovanju nastaja nekaj zmede pri izrazu inštruktor. Na jamarski šoli zaradi enostavnosti v komunikaciji s tečajniki uporabljamo besedo inštruktor za vse stare člane, ki sodelujejo pri izvedbi vaje/ekskurzije, zato bom v tem dokumentu tudi uporabil to besedo na enak način. Dejansko pa so pravi inštruktorji le tisti, ki so ta naziv pridobili v skladu z internim pravilnikom DZRJL – te bom imenoval kategorizirani inštruktorji, kjer bo to potrebno.

Pripraviti opremo za jamo: **čelade**.

Na Uvodnem predavanju (več o tem je v PowerPoint prezentaciji) Sporočiti tečajnikom podatke za plačilo. Opozoriti jih glede fizičnih naporov in morebitnih bolezenskih stanjih.

V prvi jami (Mačkovca)

Zapisati, kdo ima katero čelado.

Pred drugim predavanjem (Oprema) in prvo vajo

Preveriti, kdo je že plačal tečajnino in opozoriti tiste, ki tega še niso storili.

Pripraviti opremo za prvo vajo in eventualno alternativno ekskurzijo:

- oprema za tečajnike,
- oprema za prvo vajo: kratke vrvi, vponke, gurtne,
- oprema za dodatno ekskurzijo (Turkova jama): 30 m vrvi.

Na prvi vaji (pod črnuškim mostom)

Pri vaji naj kot inštruktorji sodelujejo samo člani, ki imajo vsaj pripravniški izpit in dovolj prakse, da bodo lahko tečajnike naučili varne uporabe vrvene tehnike. Ostale prosimo, da vaje ne motijo.

Razdeliti knjige in drugo literaturo.

Nastaviti pasove (centralna vponka (majon) se pri žimarjenju ne sme obračati – v tem primeru zožiti pas).

Nastaviti dolžino stopne zanke in obeh popkovin (paziti, da dolga popkovina ni predolga in da vrv dovolj sega iz vozlov).

Zategniti kratke in dolge popkovine.

Opozorimo tečajnike na:

- zategnjenost matice na centralni vponki,

- zategnjenost matic na vponkah pri desonderju in žimarju ter pravilno orientacijo vponk,
- pravilno zavarovanje prostih trakov na pasu (»danger«),
- pravilno nastavljenost pasu in stopne zanke,
- pravilno zapet pašček čelade.

Razložiti tečajnikom pomen izvajanja medsebojnega preverjanja opreme ter to tudi nadzirati.

V času šole naj bodo tečajniki na vadiščih in v jamah vedno polno opremljeni (desonder na centralni vponki, rokavice ...).

Opozoriti tečajnike na jahanje zanke in dvojno varovanje

Zapisati številke posojene opreme, ki jih izposodimo tečajnikom (naloga pomočnika).

Pred tretjim predavanjem (Varstvo jam ali Nevarnosti v jamah) in drugo vajo (pred Vranjo jamo)

Pripraviti opremo za vajo:

- več kosov vrvi po 30 m,
- en daljši kos 50 m za steno,
- gurtne,
- pritrdišča,
- klopce,
- pribor za vrtanje (vrtalni stroj, sveder, baterija, fiksi, klešče) za popravilo/zamenjavo dotrajanih fiksov,
- vrvce za vadenje vozlov.

Na drugi vaji (pred Vranjo jamo)

Pri vaji naj kot inštruktorji sodelujejo samo člani, ki imajo izpit in dovolj prakse, da bodo lahko tečajnike naučili varne uporabe vrvene tehnike. Ostale prosimo, da vaje ne motijo.

Pred začetkom izvesti kratek sestanek z inštruktorji in prediskutirati eventualne novosti oziroma stvari, ki se rade pozabijo. Inštruktorje opozorimo na izvajanje varnostnih ukrepov (čelade pod steno, preverjanje stanja pasov in zategnjenosti vponk ter organizacijo dela).

Opozoriti inštruktorje, da je potrebno med vajo oziroma v času, ko inštruktorji aktivno sodelujejo pri vaji, posvetiti vso pozornost tečajnikom in njihovi varnosti. Klepet, prehranjevanje in podobno v tem času niso primerni – če inštruktor potrebuje počitek/hrano/pijačo naj si najde zamenjavo (oziroma prosi vodjo akcije, naj organizira zamenjavo).

Organizacija prehrane in družbenega življenja: En od glavnih problemov pri zagotavljanju varnosti je zbranstvo inštruktorjev, bližina/mešanje piknik prostora in obiskovalci. Po nekaj časa se začne okrog ognja debata med inštruktorji, ki trenutno niso v funkciji, člani, ki pečejo, in pa aktivnimi inštruktorji. Različni obiskovalci to situacijo samo slabšajo. Pri tem morajo inštruktorji, ki so trenutno aktivni, posebej paziti, da jih razgovori z ostalimi ne dekoncentrirajo in odvrnejo od skrbi za varnost tečajnikov.

Ena od rešitev tega problema je, da se piknik prostor z ognjiščem premakne stran od vadišča in ustvari jasna ločnica med prostorom za pripravo/druženje (kjer se pripravlja hrano, je, pije, hodi na WC in pripravlja na vajo) in med območjem vaj (pod steno).

Alkohol (še posebej pa žgane pijače) tečajnikom ni dovoljen – tudi inštruktorji bi se morali ravnati enako.

Tečajnike opozoriti (in to tudi preverjati) na izvajanje medsebojnega preverjanja opreme.

Levo: Predsednik med nadzorom. Desno: Trdoglavca pred opremljanjem poligona. Foto: Jaka Flis

Tečajnike opozarjati na medsebojno komunikacijo v steni (fraj), opozarjanje na nevarnost (kamen).

Vsakega tečajnika preveriti pred vstopom na poligon:

- zategnjenost matice na centralni vponki,
- zategnjenost matic na vponkah pri desonderju in žimarju ter pravilna orientacija vponk,
- pravilno zavarovanje prostih trakov na pasu (»danger«),
- pravilna nastavljenost pasu in stopne zanke,
- pravilno zapet pašček čelade.

Preverjanje se lahko izvaja tako, da vsak od inštruktorjev, ki so na začetku poligona (torej spodaj ali na vrhu stene) preveri vsakega tečajnika vsakič, ko gre na poligon.

Alternativno se lahko uvede enotno točko preverjanja (npr. kot na USJD), mimo katere mora vsak tečajnik pred vstopom v območje vaj. Znotraj območja vaj ni več popravljanja, hoje na WC, prehranjevanja ... Za vse to je treba iti ven in potem ponovno čez kontrolo. Slabost tega je poraba dodatnega inštruktorja (ali dveh) in pa prestavitev piknik prostora.

Med spuščanjem tečajnikov jih je potrebno varovati (tako da inštruktor drži glav-

no vrv v rokah in primeru nekontrolirane- ga spusta vrv zategne). Tečajnikom, ki jih je strah spuščanja, lahko tudi pokažemo, kako so varovani in da nikakor ne morejo pasti, tudi če bi spustili vrv.

Nekatere najpogostejše napake in kako jih reševati:

Vpenjanje žimarja tako, da z dolgo popkovino zajamejo štrik: naj primejo žimar in iztegnejo roko na desno stran od vrvi preden ga vpnejo ali naj pogledajo, če vrv od vponke pri žimarju teče lepo vzporedno z glavno vrvjo.

Nevarovanje na vrhu stene (ali kjer koli, kjer je na videz lahek prehod) - opozorimo jih, da če je na voljo vrv, naj bodo vedno pripeti.

Razlikovanje med prečko in vrvjo za žimarit (oz. kdaj vpeti žimar) - če je na vrvi zanka (ohlapna vrv), potem ne gre za prečko, ampak je potrebno vpeti žimar.

Opozorjanje, da naj se tečajniki z levo roko med desondiranjem ne držijo za zgornjo vrv.

Opozorjamo tečajnike na jahanje zanke in dvojno varovanje.

Zapisati številke posojene opreme, ki jih izposodimo tečajnikom (naloga pomočnika).

Pred drugo jamo (Medvedjak)
Pripraviti opremo za jamo:

- 2x 60 m vrvi in 2x 30 m vrvi za Medvedjak,
- (opcijsko) vrvi za Brimščico (verjetno vsaj 100 m),

- Dodatno 15 m vrvi za MT11 (in za trening vpenjanja desonderja, zategovanje popkovin ...),
- gurtne,
- pritrdišča,
- pribor za vrtnje (vrtalni stroj, sveder, baterija, fiksi, klešče za odstranjevanje zarjavelih fiksov),
- vrvico za vadenje vozlov (vzeti s seboj v jamo za primer, ko moramo kje dalj časa čakati)

V drugi jami (Medvedjak)

Potrebno število inštruktorjev: pet, zaželeno šest.

Potek obiska jame:

Tečajniki se opremijo in medsebojno pregledajo (pregleduje jih tudi prvi inštruktor). Tisti, ki čakajo, lahko vadijo vozle.

Za spust potrebujemo tri inštruktorje: na vrhu, nad breznom in na dnu (obvezno varovanje).

Pri opremljanju naj opremljevalec obvezno pregleda stanje pritrdišč.

Najprej se jamo opremi in trije inštruktorji zasedejo svoja mesta, nato v jamo sestopi polovica tečajnikov. Med tečajniki se spusti še en inštruktor, ki zamenja spodnjega, ta pa pelje del tečajnikov pogledat krajsi del jame.

Ko se je spustila polovica tečajnikov, se spusti še en inštruktor, ki zamenja varujočega pod breznom. Inštruktorja, ki sta že pod breznom, peljeta polovico tečajnikov na ogled jame.

Če imamo šest inštruktorjev, sestopi še en inštruktor, tako da grejo trije s skupi-

Levo: »A tole bomo moral zlezt?!« Desno: klasična suha kopal. Foto: Žan Kafol

Jamska skupinska navadno izgleda kot novoletna jelka.

Foto: Matic Di Batista

Temeljiti nadzor štrikanja. Foto: Jaka Flis

no. Sicer pa se mora ob povratku prvi skupini pridružiti še en inštruktor iz druge skupine, ker so za nadzor vzpenjanja po vrvi potrebni trije inštruktorji.

Ko se spusti druga skupina tečajnikov in trije inštruktorji, ki so nadzirali spust, gredo na ogled jame.

Medtem se vrne prva skupina tečajnikov pod brezno. Z njimi morajo biti vsaj trije inštruktorji za nadzor vzpenjanja. Dva od teh pred tečajniki splezata na nadzorna mesta (en nad brezno, drug na vrh). Za njimi se začnejo vzpenjati tečajniki – najprej tisti, ki so si že ogledali kratki del jame.

Pred vzpenjanjem se morajo tečajniki ponovno medsebojno pregledati, pregledati pa jih mora tudi inštruktor.

Če je v prvi skupini še četrti inštruktor, ta pelje preostale tečajnike na ogled kratkega dela jame, sicer si ga lahko ogledajo tudi sami.

Ko pride druga skupina, inštruktorji v tej skupini zamenjajo tiste na dnu in ostalih nadzornih mestih. Tečajniki, ki še ne plezajo, si ogledajo kratki del jame.

Če je tečajnikov veliko, je dobro razmisliti, ali je potrebno poslati naprej opremljevalno ekipo.

Če je namen iti še v Brimšco, je potrebno tja poslati posebno opremljevalno ekipo (vsaj dva), ki mora iti samo tja ali pa iz Medvedjaka mnogo pred prihodom prvih tečajnikov, tako da je jama opremljena pred prihodom prvih tečajnikov. V zadnjih treh letih so bile jamarske šole precej zasedene in obiska Brimšce nismo izvedli.

Pred tretjo jamo (Jama pri Treh kraljih) Pripraviti opremo za jamo:

- 2x 30 m vrvi (za brezno ob povratku in za brezno v veliko dvorano),
- 15 m za spust iz poševne razpoke do Križišča,
- Dodatno 30 m vrvi za vsak slučaj (se nosi s seboj),
- gurtne,
- pritrdišča,
- pribor za vrtanje (vrtalni stroj, sveder, baterija, fiksi, klešče),
- vrvice za vadenje vozlov (vzeti s seboj v jamo).

V tretji jami (Jama pri Treh kraljih) Potrebno število inštruktorjev: sedem, zaželeno osem.

Potek obiska jame:

En inštruktor (tak, ki jamo dobro pozna) gre čimprej opremit brezna na levi, po katerih se vračamo. Ta se potem pridruži kot zadnji. Pri opremljanju naj obvezno pregleda stanje stalnih vrvi in pritrdišč.

Ostali se opremijo in pregledajo in po potrebi pomagajo tečajnikom. Tečajniki se pregledujejo tudi med seboj.

Pred odhodom v jamo pregledamo vse tečajnike, če imajo opremo pravilno nameščeno.

Na čelu (ali čim bližje čela) gre šest inštruktorjev. Če bodo inštruktorji prej pripravljeni, jih gre lahko tudi nekaj naprej v jamo.

Alternativa je, da gre nekaj inštruktorjev čez prvo stopnjo med tečajniki, ampak se morajo pri prvem breznu premakniti naprej, da bo šlo nadaljevanje gladko.

En od inštruktorjev na čelu naj ostane pri prvi prečki – naloga tega je, da vse tečaj-

nike pouči, kako se giblje po prečki in jim tudi pokaže, kako pri vzponu z žimarjem po prečki vpnemo vrv v vponko na žimarju kot dodatno varovanje.

Dva inštruktorja povedeta tečajnike do prvega brezna, kjer ostaneta - en kontrolira spuščanje in prepenjanje zgoraj, drug varuje tečajnike spodaj. Trik pri prvem breznu je, da se s pomočjo zanke, ki gre proti prvemu pritrdišču, brez desonderja spustiš na rob brezna (varovanje z obema popkovinama), dokler ne obvisiš na kratki popkovini. Nato pa sežeš po vrvi, ki gre iz pritrdišča in se prepneš nanjo. Prepenjanje prav na pritrdišču je precej zoprno in zamudno.

Naslednja dva inštruktorja gresta s prvimi tečajniki do drugega brezna in en kontrolira zgoraj, drugi pa varuje spodaj.

Šesti inštruktor gre s tečajniki do počivališča nad veliko dvorano (tam, kjer je tisti ozek rov v obliki zanke in spust v veliko dvorano) in varuje tečajnike na zadnjem skoku na vrvi.

Če je na voljo še sedmi inštruktor (oziroma ko pride prvi prost inštruktor do počivališča), naj začne voditi tečajnike skozi ozki rov v obliki zanke (ta del naj naredijo samo tisti tečajniki, ki to želijo). Drugi inštruktor čaka tečajnike in jih varuje na zadnjem skoku na vrvi.

Če je na voljo več kot sedem inštruktorjev, se ostali razporedijo med tečajniki in se gibljejo skupaj z njimi po jami. Lahko tudi zamenjajo tiste na brezni. Nujno mora biti en vedno zadnji.

Tečajnike je treba opozarjati, da ne pobegnejo tistim za sabo, tako da se ves čas vzdržuje kontakt in se kolona ne razbije.

Najprej preverimo opremo, nato jo stestiramo v praksi. Foto: Domagoj Korais

Ko je kdo od inštruktorjev pri nadzorni točki prost (najprej bo to tisti pri prečki, nato tista dva pri prvem breznu ...) naj čimprej pohiti proti čelu (naj poskusi prehiteti čim več tečajnikov), saj ga bomo rabili tam.

Ko pride do počivališča pri začetku rova v obliki zanke še naslednji inštruktor, opremi spust v veliko dvorano in s še enim inštruktorjem (en zgoraj, en spodaj) pričneta spuščati tečajnike v veliko dvorano. Od tu dalje naj se ustvarijo manjše skupine, ki jih pelje en ali dva inštruktorja.

Ko se nabere dovolj tečajnikov in pride še kakšen inštruktor, naj jih pelje do vode in nazaj do dna vrvi.

Nazaj gor iz velike dvorane se običajno spleza po sosednjem breznu. Tukaj bi moral biti ves čas nekdo, ki dobro pozna ta prehod. Iz velike dvorane se gre spodaj do kamina, po katerem je treba splezati navzgor. Pleza se ves čas nekoliko proti desni. Oprimki so dobri, treba pa je opozoriti tečajnike, da vedno z roko preizkusijo oprimke. Višje v kaminu gremo po lepih stopih proti pretinu (ozkemu sedelcu) med obema deloma kamina. Iz pretina (do njega je siten prehod, kjer bo morda treba komu pomagati) ne gremo naprej po vrhu kamina, ampak poiščemo luknjo nad pretinom, ki nas povede pravokotno stran od kamina nazaj v zgornji del velike dvorane – na drugo stran stalne prečke. Prehod naprej

je skozi eno od dveh oken, ki se odpirata nad izhodom iz luknje, skozi katero smo prišli iz kamina. Če je v skupini kdo, ki se boji plezanja, lahko ta kamin opremimo z vrvo, ki jo nosimo s seboj.

Od dvorane gremo v istih skupinah po Rovu vzdihljajev in preko poševne razpoke do Križišča pri Aragoniji in naprej proti izhodu. Sam spust od konca poševne razpoke je precej izpostavljen in brez dobrih oprimkov, zato predlagam, da se opremi z vrvo (pritrdišča so).

Po vrveh navzgor mora iti najprej dovolj inštruktorjev, da bodo lahko kontrolirali vsa pritrdišča. Tečajniki naj ne hodijo, če ni nadzora.

Na koncu preverimo, če so vsi tečajniki prišli iz jame.

Pred četrto jamo (Gorjanska jama)

Dogovoriti se za ključ od jame: (kontaktni podatki skrbnika jame so pri avtorju), ključ se vedno prevzame v Gostilni pr Kunavcu, Krnica 21, Zgornje Gorje.

Po obisku jame je potrebno ključ vrniti in se vpisati v knjigo obiskovalcev.

Pripraviti opremo za jamo:

- 60 m vrvi (lahko tudi 2x 30 m) za vhodna brezna,
- dodatno 20 m za vsak slučaj (se nosi s seboj),
- gurtne, pritrdišča,
- pribor za vrtanje (vrtalni stroj, sveder, baterija, fiksi, klešče),
- vrvice za vadenje vozlov (vzeti s seboj v jamo).

Opozoriti tečajnike, da za v jamo potrebujejo škornje, za dostop pa nahrbtnik,

priporočljivo pa še gozdarje in palice (če se bo hodilo po direktnem dostopu).

Tečajnike tudi opozorimo, da je dostop fizično precej naporen (če ima slučajno kdo kakšne zdravstvene zadržke).

Razmisliti bi bilo potrebno, ali bi bilo dobro začeti za dostop do Gorjanske jame uporabljati drugo pot (na JS 2021 se je nekemu ob dostopu odkrušil res velik kamen).

Koordinate jame so za 120 metrov napačne.

V četrty jami (Gorjanska jama)

Potrebno število inštruktorjev: šest, od tega dva, ki jamo dobro poznata (za dve skupini, kar je dovolj tudi pri zelo polnih šolah).

Pred vzponom po direktnem dostopu opozorimo tečajnike na nevarnost padajočega kamenja in natakemo čelade.

Potek obiska:

Za spust po brezni potrebujemo štiri inštruktorje: na vrhu, na prvi polici, nad drugim breznom in na dnu (obvezno varovanje).

Najprej se jamo opremi in štirje inštruktorji zasedejo svoja mesta, nato v jamo sestopi polovica tečajnikov. Za njimi (ali med njimi) sestopita še dva inštruktorja, tako da se vsi inštruktorji premaknejo za dve mesti navzdol. Najbolj spodnja inštruktorja (ki sta sedaj na dnu vhodnih brezen) prevzameta prvo skupino in gresta na ogled jame: najprej do konca jame, nato pa malo pred koncem v meander, ki je na levi strani gledano v jamo. V meandru se držimo levih odcepov do

Križišča. V Križišču se odcepi več rogov. Po enem smo prišli, en se odpira navzgor (proti izhodu), dva pa navzdol proti vodnemu rovu. Pravi rov nas pa 10-20 metrov pripelje do prečke, pod katero je voda, ki teče proti nam. Rovu sledimo do slapa. Preko slapa si lahko tečajniki pomagajo z varovanjem s kratko popkovo. Za slapom prečimo nizek vodni rov do dvorane, kjer priteče voda z leve. Splezamo na polico na desni in z nje v ozko razpoko, ki se začne levo od police (gledano od spodaj). Pridemo v prelom, ki mu sledimo do konca. Prečenje nekaterih težjih mest (preko balvanov) gre najlažje kar po dnu (da se pa tudi po razpoki na desni). Končamo v dvorani, kjer voda priteče po strmi drčji, ki je prestrma za prosto plezanje. Vračamo se do Križišča, nato pa po zgornjem rovu ven (držimo se pretežno desne strani) do lestvic, po katerih pridemo nazaj v glavni rov. Tu moramo paziti, da gremo proti izhodu. Poskrbimo, da se počakamo in gremo vsi skupaj proti izhodu (se je že zgodilo, da je kdo zataval nazaj v notranjost jame).

Ko preko vhodnih brezen spusti še druga polovica tečajnikov, gre druga skupina na ogled jame po isti poti.

POZOR: za varovanje/nadzor po brezni ob povratku potrebujemo najmanj tri inštruktorje (en spodaj, en na vrhu spodnjega brezna in en na polici zgornjega brezna), še bolje pa štiri (četrti je zunaj in pomaga pri izstopu). Zato se mora (v primeru šestih inštruktorjev) vsaj en (še bolje pa dva) inštruktor iz druge skupine pridružiti prvi skupini (kjer sta na začetku samo dva inštruktorja). Ker ni povsem zanesljivo, da se bosta skupini srečali (večinoma se to zgodi v delu jame za slapom), se je treba za to menjavo dogovoriti (označba na Križišču ...).

Po obisku jame vrnemo ključ in se vpišemo v knjigo obiskovalcev.

Dva ali tri tedne pred izpitom Povabimo stare člane za pomoč pri izpitu. Še posebej povabimo kategorizirane inštruktorje – tudi tiste, ki so nekoliko manj aktivni.

Za izvedbo izpita je potrebna prisotnost vsaj treh kategoriziranih inštruktorjev.

Skupaj pa rabimo vsaj devet izvajalcev: pet inštruktorjev za nadzor poligona (pet pritrđišč, dva vozla) in štiri izpraševalce (vozli, prva pomoč, varstvo jam, dokumentiranje jam).

Obvestimo tudi tečajnike o datumu in kraju izpita ter o poteku izpita (poligon, teoretični del) in jih opozorimo na razpoložljivo literaturo oziroma jim posredujemo dodatno gradivo.

Pred izpitom Ponovno obvestimo tečajnike in zberemo okvirne prijave na izpit.

Pripravimo potrdila o opravljenem izpitu, ki jih podelimo tistim, ki so izpit opravili (alternativno jih lahko podelimo tudi na sestanku društva).

Pripravimo opremo (vsaj 2x 60 m vrvi, dodatna vrv za izpitno točko vozli + nekaj krajših vrvic za demonstracijo vozlov, pritrđišča, oprema za vrtanje, klopce ...).

Na izpitu Zagotoviti je potrebno prisotnost vsaj treh kategoriziranih inštruktorjev.

Opremljevalna ekipa opremi poligon in ocenjevalci zasedejo svoja mesta. Poligon naj ima vsaj pet pritrđišč (dve na poti navzgor, eno na vrhu in dve na poti navzdol). Na obeh koncih vrvi (pred prvim in za zadnjim pritrđiščem) naj bosta vozla.

S teoretičnim delom izpita začnemo čimprej. Izpraševalci lahko obravnavajo po dva tečajnika hkrati.

Tisti tečajniki, ki poligona niso najbolje

opravili, naj gredo še enkrat iz druge smeri (če je čas, lahko vsi).

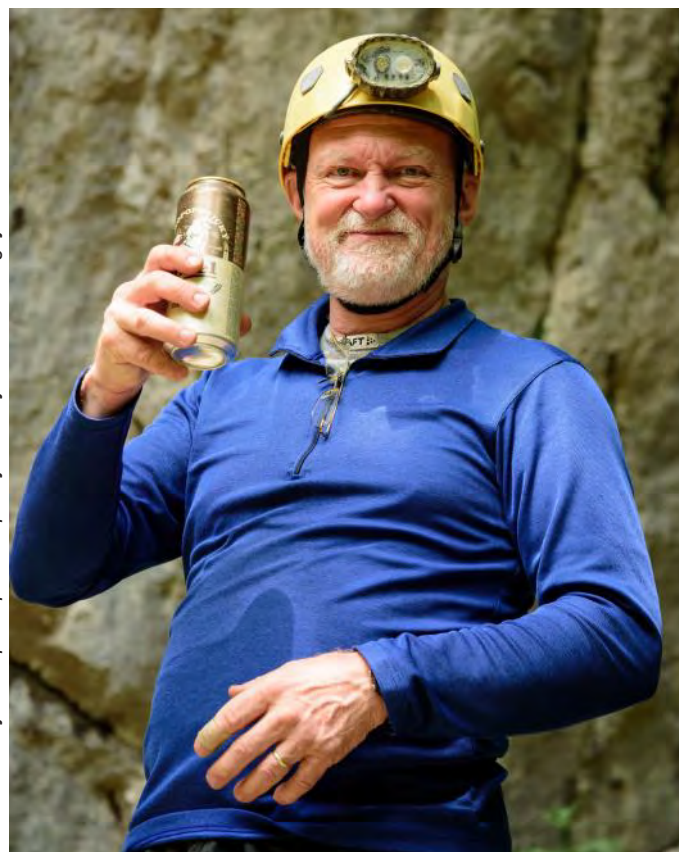
Ocenjevalci naj bodo predvsem pozorni na jahanje zanke, dvojno varovanje in druge življenjsko nevarne situacije.

Tečajnik, ki tudi ob drugem prehodu dela življenjsko nevarne napake, ne more opraviti izpita.

Tečajniku se izpit lahko prizna pogojno v primeru: da pri katerem od teoretičnih preizkusov ni pokazal primerne znanja (npr. vozli) – v tem primeru se lahko komisija odloči, da bo lahko izpraševalcu (ali po dogovoru kakšnemu drugemu inštruktorju) svoje izboljšano znanje pokazal čez določen čas, da na poligonu ni dovolj zanesljiv in samozavesten ter dela napake – v tem primeru se lahko komisija odloči, da bo praktični del izpita ponavljal na kakšni od prihodnjih akcij ali pa da bo izpit veljal kot opravljen, če se bo v bližnji prihodnosti udeleževal lažjih akcij in si na ta način pridobil potrebne izkušnje, samozavest in prakso (znanje takega tečajnika je potrebno po nekaj mesecih oceniti in se odločiti ali se mu izpit prizna ali ne).

Na koncu analiziramo rezultate in opozorimo tečajnike na pogoste napake. Tečajnikom, ki so opravili izpit, podelimo diplome. Tistim, ki so ga opravili pogojno, pa razložimo razloge in se dogovorimo za roke in način popravljanja. |

Vodja šole po uspešno opravljeni akciji. Foto: Domagoj Korais

Matija Perne in Lanko Marušič

JAMSKI SISTEMI

Na koledarsko nadvse primeren dan smo se na društvenem dopisnem seznamu prerekali o tem, kako poimenovati povezane jame oziroma jamo, ki je bila raziskana skozi več vhodov, tiste podzemne pojave, ki jim ponavadi pravimo *jamski sistemi*. Naj bo ime čim bolj »logično« ali raje čim bolj povedno? Članek se omejuje na besedo *sistem* in njeno jamarsko rabo. Odnos do te besede je bil tudi jedro omenjene debate.

Matija kot glavno referenco za vmešavanje navaja skoraj deset let delovnih izkušenj na *Odseku za sisteme in vodenje* Instituta »Jožef Stefan« (IJS). Tja ni prišel brez predsodkov, saj se je Andrej Mihevc v njegovi prejšnji službi obregnil ob vsakega, ki je *sistem* uporabil po jamarsko. Lanko je kot jezikoslovec večkrat povlečen v razprave o (ne) primernosti raznoraznih poimenovanj, za katere pogosto nima lastnega mnenja, tokrat pa se je v debato vključil vsaj deloma samoiniciativno.

IJS *sistem* razume kot celoto sestavnih delov in splošni slovar, ne le Terminološki slovar avtomatike [1], se v glavnem strinja z nami. Sedem od devetih pomenov po SSKJ [2] omenja *celoto* v katerem od sklonov, preostala dva sta operacijski sistem in sistem v pomenu *red* ali *načrt*, za katera ravno tako ni dobro, da sta polovična. Dodati velja, da trije od teh pomenov govorijo o »zaključeni celoti«, dva o »funkcionalni celoti«, pri dveh pa bi namesto besede »celota« verjetno lahko napisali »vsota« ali »sestav« ali kaj podobnega. Znan

primer zaključene celote je *sistem enačb* iz srednje šole. Tam ni ključno to, da je enačb več kakor ena (v skrajnem primeru več kakor nič), ampak to, da so v sistemu vse enačbe in da rešitve ne omejuje nobena druga. Tak je tudi *sistem* v plezanju – ni bistveno, koliko delov ima, glavno da nobeden ne manjka (pri poimenovanju plezalskega pripomočka se sicer zdi, da je ključno to, da je sestavljen iz dveh med seboj povezanih vponk, saj če bi za enako funkcijo uporabili eno samo vponko, njej nikakor ne bi rekli *sistem*, četudi bi svoje delo opravljala enako dobro).

Kakšno zvezo ima to z jamami? SSKJ zvezo *jamski sistem* navaja pri pomenu, ki ga razlaga s »skupina med seboj povezanih naravnih enot, ki sestavljajo zaključeno celoto«, druga dva podana primera sta še *gorski sistem* in *rečni sistem*. Slednji je razložen z »reka z vsemi pritoki«, kar bi pri prenosu na jame moralo pomeniti, da *jamski sistem* označuje (zaključeno) celoto jam, na nek način torej vse med seboj povezane podzemne praznine. Postojnski jamski sistem bi tako moral vključevati še najmanj Planinsko jamo in Tkalca jamo, vključno s še neodkritimi povezavami med temi jamami ter seveda vsemi jamami, ki tam še niso odkrite. Sledječ temu pomenu na območju poleg *sistema* ne bi smelo biti ničesar drugega omembe vrednega. Če smo uspeli raziskati (celoten) *sistem*, naj bi bilo delo s tem končano, saj drugih jam, se pravi takih, ki niso tako ali drugače povezane v skupen sistem, tam verjetno ni. Ta pomen bomo od tu naprej poimenovali

»celostni pomen« in vsekakor nam jamarjem ni prvi pomen, ki pride na misel ob zvezi »jamski sistem« oz. »sistem jam«.

Najobičajnejša raba v jamarstvu je drugačna in zdi se, da je tudi že mednarodno uveljavljena, saj je *sistem* postal občasni del poimenovanja povezanih jam: v angleščini recimo v imenih jam *Fisher Ridge Cave System*, *Clearwater cave system*, v španščini v imenih jam *Sistema Huautla*, *Sistema del Trave* itd., v nemščini v imenih jam *Schönberg-Höhle*, *Hochschartehöhle* itd. Ob predpostavki, da je osnovni pomen besede *sistem* celostni (v kar je bil prepričan Matija), besedin jamarski pomen rahlo preseneča: v jamarstvu, se zdi, da je za *sistem* bistveno, da ima več kakor en del, v predpostavljene osnovnem pomenu pa naj bi imel vse dele.

Lahko bi sicer rekli, da jamarski sistemi vseeno poimenujejo neko zaključeno celoto, le da to ni celota vseh jamskih prostorov na nekem območju, temveč celota vseh raziskanih prehodnih rogov nekega področja; vendar bi potem *sistem* lahko rekli prav vsaki jami, saj je vsaka (raziskana) jama seveda celota vseh raziskanih prehodnih rogov. To možnost bomo zaenkrat odmislili.

Sledječ predpostavki o osnovnem pomenu besede *sistem* je prav možno, da je prvotni krivec z besedo *sistem* (oziroma njeno različico v svojem jeziku) poimenoval več neodvisno raziskanih in poimenovalih jam, ki sodijo skupaj, misleč, da je to vse, kar kaj velja v podzemlju tistega

Pod Poljano se skriva sistemska norija. Foto: Domagoj Korais

območja. Prva raba bi tako lahko bila odraz drugačnega, lahko bi rekli napačnega, razumevanja krasa in ne toliko »napačne« rabe besede *sistem*. Ime je ostalo, četudi se je razumevanje krasa spremenilo, v konkretni jami oziroma *sistemu* pa so najdevali vedno nove in nove rove. Napačna raba izraza bi se nato lahko iz posamičnih primerov »napačno« poimenovanih *sistemov* prenesla na samo besedo *sistem*, ki bi zaradi številnih »napačnih« poimenovanj prevzela pomen »več med seboj povezanih jam«, s čimer je odkritje povezave med jamami postalo »odkritje sistema«. Zdaj nas ne moti več, da odkritje jamarju prehodne luknjice iz ene jame v drugo in posledična sprememba imena iz *Jama X* v *Sistem X* za celostno razumevanje podzemlja tistega območja pogosto nima posebnega pomena (v mislih imava na primer povezavo med Trubarjevim dahom in Platonovim šepetanjem). Ne čudimo se niti Kaninu, kjer je *sistemov* več in bi jih radi povezali med sabo (v »sistem sistemov«). Nismo pa še tako daleč, da bi bilo *sistem* vse z več kakor enim vhodom, razen kadar smo sarkastični.

Zdi se, da se je beseda *sistem* pri nas še posebej dobro prijela. Nekaj zaslug ima morda *sistem* delovanja katastra jam in njegove digitalne baze. Tam pri beleženju leg jam velja načelo »ena jama – en vhod«, kar se da razumeti kakor »dva vhoda – dve jami«, da jamarja oba vhoda pripeljeta do istih podzemskih prostorov pa zabeležimo v polju »povezanost v sistem«. Jam ne raziskujemo in dokumentiramo zaradi točk in denarja, a velja omeniti, da tudi sistem točkovanja spodbuja pristop registriranja vsakega vhoda posebej. *Sistem* katastra jam s svojim načinom obravnave sistemov povzroča knjigovodske težave. Ko smo se jih leta 2019 trudili razrešiti, smo ugotovili, da bi bila enotna obravnava vsega, kar je dostopno skozi več kakor en vhod, tehnično najbolj elegantna. A smo se vendarle zadržali in je ne predlagali [3]. Malo zaradi spoštovanja do zgodovine raziskav, saj je bil le v nekaterih primerih vsak vhod raziskovan posebej, malo zaradi odpora do tega, da bi bilo vse z več kakor enim vhodom kar *sistem*.

Ker debata izvira iz čustvenega odnosa do besede, ne bova predpisala, kako naj se jo uporablja. Smisla nima niti debatirati o tem, čigava čustva so bolj prava, niti poglobljati se v to, ali je raba besede *sistem* po jamarstvo *kul* ali ne. Lahko si

»Sistem« dveh naravnih mostov v bližini Brezna spečega dinosavra. Foto: Lanko Marušič

kvečjemu ogledamo zgodovinsko in jezikovno ozadje, ki je privedlo do rabe in čustev.

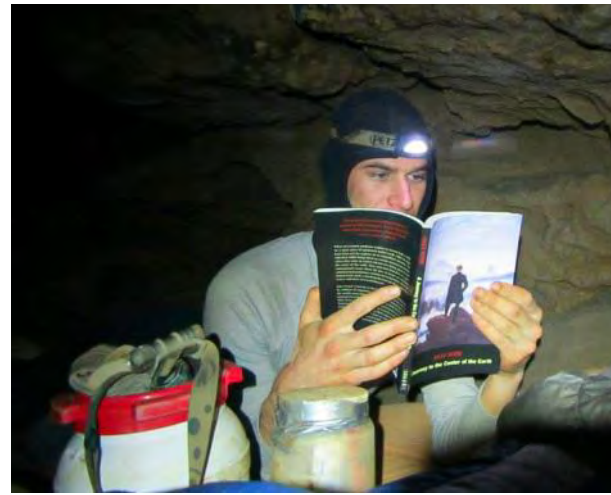
Preverjanje Matijeve »celostne« hipoteze

Preverjava hipotezo, da se je *jamski sistem* navzel uveljavljenega pomena »več med seboj povezanih jam« zaradi naštetih zmot in nezgod, ko so s povezavo jam mislili, da so nekem območju odkrili vse, kar se odkriti da. Da bi jo potrdila, bi morala najti ničtega pacienta, storilca, ki je povezavi dveh jam prvi rekel *sistem*. Kje ga iskati? Kjer je zbrana vsa modrost človeštva – na Internetu. Kakor sva prikazala že zgoraj, se zdi, da je »napačna« raba besede *sistem* mednarodna težava, zato se nam ni treba omejevat na slovenska besedila, ampak bi bilo dobro pogledati še kak svetovni jezik. Zaradi lastnih jezikovnih omejitev sva brskala po omejenem številu spletnih strani, konkretno največ le po angleških in italijanskih. Brskanje po tujih spletnih straneh seveda ni nujno, saj bi se (po splošnem razumevanju delovanja jezikovnih sprememb) sprememba pomena besede *sistem* tako ali tako morala zgoditi v vsakem jeziku posebej, in bi torej svojega »ničtega pacienta« morali imeti tako v slovenščini kot tudi v angleščini in italijanščini.

Seveda bi se lahko vprašali, ali se je ničti pacient v posameznem jeziku res zmotil zaradi nepoznavanja krasa ali pa je napačno rabo prevzel iz tujega jezika, a bi za odgovarjanje na to vprašanje morali povprašati konkretnega človeka, kar pa se bo kmalu pokazalo kot neizvedljivo. Zakaj torej sploh gledati tuje jezične spletne strani? Ker je tako na voljo več podatkov. Četudi živimo v domovini Krasa, je slovenski internet, tudi kar se jamarstva tiče, presenetljivo majhen, če

ga primerjamo s kakšnim večjim jezikom, zato je lahko upamo, da bomo ob pregledovanju večjega števila strani pri iskanju uspešnejši.

Prvo odlagalistično znanja, ki sva ga uporabila, je Wikipedija. Slovenska [4] omenja nekaj posamičnih jamskih sistemov, definira jih ne. Zveza »jamski sistem« oz. »sistem jam« pa se pojavlja na številnih Wikipedijinih (pod)straneh. Med njimi najdemo obe rabi te besede in to tako v naslovih člankov kot v samem besedilu Wikipedijinih člankov. Zanimivo sva na podstrani »Budimpeški vodni jamski sistem« našla celo tri različne rabe inkriminirane besede. V naslovu je »sistem« uporabljen v celostnem pomenu, torej kot »celota vseh vodnih jamskih prostorov«, tako je beseda verjetno razumljena tudi v stavku »Budimpeški sistem kraških jam s termalno vodo je že od leta [...]«, v geslu pa poleg te rabe najdemo tudi za Matija motečo rabo, saj pravijo »[...] je bilo v jamskem sistemu Molnár János odkrito termalno jezero«, kjer s »sistemom« očitno poimenujejo konkretno jamo, ki je še vedno predmet raziskovanja. Najzanimivejša pa je raba v opisu slike, ki prikazuje »Del jamskega sistema jame Pál-völgy«, kjer s »sistemom« očitno poimenujejo še nekaj manjšega kot je celotna jama. Zveza »jamski sistem« se pojavlja še v geselskih člankih o Postojnski jami in Sistemu Migovec, obakrat v obliki »[X] je (alpski) jamski sistem [...]«. Tudi v drugih geslih je situacija podobna. Ko je govora o opisu jame z več vhodi, je raba zveze »jamski sistem« na Wikipediji pogosta, a pogosto je »jamski sistem« uporabljen tudi v celostnem pomenu. Pri opisu Pološke jame recimo piše, »pet jam in brezen, ki so verjetno povezane v isti jamski sistem, vendar pa prehodov vanj še niso našli«. Podobno tudi pri opisu

V smeri urinega kazalca,
začenši zgoraj levo:
»Ma čisto zares!«
»Mi u realnem sektorju vemo za kwa
se gre, ne pa vi teoretiki.«
Teoretik kilometer pod površjem.
»Zdej pa dost!«
»Bulliiii!«
Foto: Gilly Elor (teoretik),
Jaka Flis (vse ostale)

Črne jame piše, da je Črna jama »eden od vhodov v jamski sistem podzemeljske Pivke.« Zanimivo že takoj v naslednjem stavku besedo »sistem« uporabi avtor članka v drugačnem pomenu, ko napiše »[...] povezana v enotni jamski sistem Postojnske jame.« Wikipedija ima tudi geslo »sistem«, o katerem več kasneje.

Angleška Wikipedija [5] z gesla »cave system« preusmerja na »cave« – kar o drugem delu besedne zveze ne pove nič obetavnega. Podobno kot na slovenski Wikipediji se besedna zveza »cave system« pojavlja na vrsti podstrani v obeh različicah pomena. V članku Caving je jamarstvo recimo definirano kot prostočasna aktivnost, pri kateri odkrivamo nepoznane/neraziskane jamske sisteme (»Caving [...] is the recreational pastime of exploring wild cave systems«), *sistem* pa je očitno uporabljen celostno. Nemalokrat, kjer je »sistem« uporabljen v necelostnem pomenu, gre za poimenovanja različnih jam tipa *Fisher Ridge Cave System*. Wikipedijina stran s seznamom najdaljših jam ima v seznamu 25-ih jam deset jam, katerih ime vključuje besedo *sistem* v različnih jezikovnih variantah. Takole na oko se zdi, da je uporaba besede *sistem* še posebej popularna v španščini — vse tri mehiške in tri od štirih španskih jam na seznamu imajo v imenu *sistem*.

Seveda ima tudi angleška Wikipedija geslo »system«, o katerem pa več kasneje. Na neki spletni strani, ki se opisuje kot »Wikipedijin smetnjak« [6] sva naletela na pomenljiv opis »Jamski ‚sistem‘ Vercors je anglofonski način poimenovanja številnih dolgih in ozkih jam, ki se nahajajo v pogorju Vercors« (»The Vercors cave ‚system‘ is an Anglophone way of referring to the many long, narrow caves situated in the Vercors Massif«). Iz česar sledi, da se je avtorju zdelo, da se v angleščini *sistem* uporablja celostno, kar naj bi bilo drugače kot v jeziku avtorja tega zapisa, kjer *sistem* morda pomeni samo dve povezani jami, a kateri jezik to je žal ne veva, pa tudi stran sama ne deluje posebej zanesljivo (kot rečeno, to ni Wikipedija).

Po italijanski Wikipediji [7] sva iskala pojavitve fraze »sistema di grotte« in v večini primerov našla rabo, ki ustreza celostnemu pomenu, saj Italijani sestavljenim jamam raje rečejo »complesso«. Se največ pojavitve besede *sistem* v necelostnem pomenu je bilo na strani s seznamom najglobljih svetovnih jam, kjer so ponovno vse španske in mehiške jame opremljene z dodatkom »sistema«. Seveda se je ta raba začela pojavljati tudi v italijanščini, a očitno še ni posebej razširjena. Na neki strani z gorniški novicami [8] sva tako našla novico o povezavi dveh velikih »kompleksnih«

kaninskih jam – Foran del Muss in Col delle Erbe, opremljeni z besedo kompleks (»il complesso del Foran del Muss [...] il complesso del Col delle Erbe«) – v jamski sistem (»un sistema di grotte«).

Iz opisanega lahko sklepamo, da se *sistem* v necelostnem pomenu pojavlja predvsem v lastnoimenski rabi, kar je skladno z začetno hipotezo, da se je prva raba besede *sistem* v tem pomenu zgodila kot napaka nekega posameznika, ki je spoj dveh jam poimenoval *sistem* misleč, da je to vse od jam, kar ima neko področje ponuditi. Seveda ni prav jasno, zakaj je za uporabo besede *sistem* čakal do ustvarjene povezave dveh jam, saj bi lahko svoje zmotno prepričanje imel tudi že pri jami z enim samim vhodom. Tu lahko dodava, da je nekaj rab nakazovalo, da *sistem* občasno poimenuje tudi le del ali tip jame, ki ima zelo razvejane in večkrat prekrizane rove. Začetne (Matijeve) hipoteze pa na podlagi povedanega ne moreva ne potrditi ne ovreči.

Na angleški Wikipediji sta pomembna vira tudi članka »systems theory« in »systems science«, ki z definicijami pihata na dušo ljubiteljem celostne definicije sistema. Najde se tudi »Earth system science«, katere začetnik je kajpak Humboldt, in »systems geology«, ki geologijo obravnava kot sistem.

Ti članki so predvsem potrdili, da jam v njih ni.

Hipoteza, kakor je bila postavljena, govori tudi o časovni komponenti pojavljanja besede *sistem*, zato prebiranje Wikipedije ni dovolj. Dobili smo trenutno sliko sveta, naša hipoteza pa trdi, da se je prva raba pojavila kot osamljena napaka, ki se je potem razširila. Uporaba necelostnega pomena *sistema* se med jeziki razlikuje, saj je v španščini skoraj vsak skupek povezanih jam poimenovan *Sistema X*, v Italiji pa skoraj noben, kar vsekakor ustreza hipotezi, da se je prva raba pojavila kot napaka, ki se je počasi razširila, z dostavkom, da se je prva napačna raba v španščini očitno zgodila prej kot v italijanščini in imela posledično več časa za širitev. Tega žal ne moreva preverjati, ker vpletenih jezikov ne poznavamo dovolj, zato se bova poslužila še spletnega orodja Google Books Ngram Viewer [9] in skušala kaj zaključiti iz dinamike rabe angleške besede »system«.

Po Google Books Ngram Viewerju je relativna pogostost besede »system« prav počasi rasla do druge svetovne vojne, ki ji je sledila zvonasta krivulja z vrhom okrog leta 1980, do zdaj je upadla nazaj na nivo iz 50. let. Besede *sistem* je v angleškem korpusu seveda manj, njena pogostnost pa se s časom spreminja podobno kakor pri *system*. *Cave system* pričakovano in v skladu s hipotezo za več desetletij zamuja za *system*: do 1920 se skoraj ne pojavlja, od takrat pa eksponentno narašča, od 1950 se pogostnost podvoji vsakih 24 let. Do tod uporablja korpus »English 2019« – če gledamo »English Fiction«, je rast hitrejša, z ničle v letu 1920 je pogostnost *cave system* do 2000 že prehitela tisto v »English«. Za *system* v »English Fiction« ni posebnih trendov, vrh je manj izrazit in sočasen s tistim v »English«. Do tod se vse ujema. *Cave system* se je prijel kasneje kakor *system* in se seli v šund literaturo, ki ga sprejema z zamudo, a navdušeno. Seveda tu samo ugibava, v kakšnem pomenu je uporabljena beseda »cave system«, saj se danes po zgornjem pregledu Wikipedije očitno uporablja v obeh pomenih, tako celostnem kot necelostnem.

Štetje in datiranje besednih zvez lahko pomaga pri določanju časa zločina, ne bo pa nas pripeljalo do storilca, za to je treba pogledati podrobnosti. Zato je sledilo spletno iskanje besedne zveze *cave system* skupaj z *definition*, z nava-

dnim Googleovim spletnim iskalnikom in z Googleovim Učenjakom. V zadetkih se *definition* največkrat ne nanaša na *cave system* in pogosto govorijo o Platonovi votlini, jih pa je mnooogo preveč za kakršnokoli sistematično obravnavo. Tako je preostalo le pregledovanje seznama in iskanje zanimivosti.

Pozornost pritegne članek Forda in Ewersa [10]. Sicer je sorazmerno mlad, ima pa *cave system* v naslovu in to zvezo avtorja presneto veliko uporabljata ter jo tudi definirata in definicijo celo ilustrirata. Definicija se precej razlikuje od jamarske, je zelo hidrološka in pomeni jamo ali jame, ki se razteza ali raztezajo po celi poti od dotoka do odtoka vode (ali nekaj podobnega), *sistem* torej razumeva celostno. Tudi za jamo ne uporabita naše definicije, ampak je to zanj luknja, dovolj velika za turbulentni tok, torej premera vsaj velikostnega reda centimetra. Lahko ju torej pozabimo, saj govorita o nečem čisto drugem kakor mi jamarji.

Kje bi se dalo najti še kako definicijo? V leksikonih in slovarjih! »Lexicon of Cave and Karst Terminology with Special Reference to Environmental Karst Hydrology« [11] za *cave system* pozna dva pomena: preplet podzemnih prostorov in jame na nekem območju, ki so v hidrološkem sorodstvu – ponovno celostna raba. Še ena napačna sled torej, ki se vleče do uporabljenega vira, ki je Monroe [12]. Jennings [13] nam je malo bliže: *sistem* je zapletena jama ali več jam, med seboj povezanih hidrološko ali s prehodnimi rovi. Sorodno »našim« sistemom, a manj natančno.

Sodeč po teh strašansko omejenih raziskavah so skozi celotno zgodovino redke tiste definicije zveze *cave system*, ki so dovolj široke, da vključujejo tudi to, kar si pod *jamski sistem* predstavljamo mi. Nobena od teh ni hkrati dovolj ozka, da ne bi zajemala tudi pojavov, ki za nas niso *sistem*.

Pa se vrnimo k slovenščini – kaj če gre vendarle za slovenski problem? Slepo Googleanje je obrodilo eno definicijo jamskega sistema. Čekada [14] članek prične z dvojnostjo definicije, da je *sistem* bodisi jama z več vhodi bodisi jama z mnogo prepletenimi rovi. Pravi, da pogosto iste jame ustrezajo obema definicijama, toda on se v članku omeji na prvo. Doda, da je domača sopomenka (jamski) *splet* načeloma boljša in da je bilo o tem že pred leti precej debate,

vendar on uporablja besedo *sistem*, ker je bolj uveljavljena. Edini, ki je črno na belem zapisal definicijo *sistema* v našem smislu, je torej ob njej izrazil pomisleke.

Toda zakaj bi le googlali, ko za nekaj virov že vemo? Slovenski jamarski leksikon [15] *jamski sistem* definira kot »razvejan in povezan splet jamskih prostorov večjih dimenzij«, ki ima lahko več vhodov. Jamarski priročnik Ne hodi v jame brez glave [16] ga definira natanko s frazo v navednicah v prejšnji povedi. Podobnost ni slučajna, saj se oba sklicujeta na Slovensko kraško terminologijo [17]. V priročniku [16] se *sistem* veliko pojavlja, a je največkrat koordinatni, informacijski, navigacijski ali sestavljen iz vrvi in vponk. Omenjen je »sistem Postojnska – Planinska jama«, kjer pa je *sistem* uporabljen celostno in se tepe z »uveljavljeno« definicijo, saj jamar še ni šel pod zemljo iz Postojnske jame v Planinsko. Naslednji vir so izpitna gradiva iz usposobljenosti za samostojno jamarsko delovanje. Jamski sistem se pojavlja predvsem ali izključno v sklopu o varstvu jam [18], definicije ni, tudi tu je omenjen postojnsko-planinski jamski sistem.

Ker se hipoteza tako zelo upira potrditvi, sva območje brskanja razširila v preteklost in še malo otipala izvor izraza *cave system*, tudi če v članku ni nobene *definition*. Edward Aubrey Glennie, ki je bil menda kar legenda, je med drugim napisal članek »The origin and development

Skorajšnji »sistem« dveh škrapelj. Foto: Lanko Marušič

of cave systems in limestone« [19]. A kaj, ko tudi on govori o hidrologiji in je *cave system* zanj spet delujoča celota brez vsake povezave s tem, kar vidi jamar. Slovarki definiciji jame (*cave*), da je to praznina, v katero lahko vstopi človek, se celo izrecno odreče, enako kakor Ford in Ewers [10]. Glennie torej ni vir težave.

Še dobro desetletje nazaj sva segla tako, da sva se odrekla besedi *system* v naslovu. J Harlen Bretz, še ena legenda, v vse prej kot kratkem članku [20] zvezo *cave system* uporablja veliko, a spet brez ozira na to, kaj je jamarju dostopno in kaj ne. Definira ga ne, opira pa se na njegovo geomorfološko in hidrološko vlogo. Omeni *sisteme*, ki jih je bodisi delno odstranila in razkosala erozija bodisi so delno zapolnjeni s sedimenti. Tudi Bretz torej ni iskani krivec. *Sistem* je zanj delujoča celota in jih opisuje, preučuje ter predpostavlja. Nikoli ne reče, da je kateri raziskan, saj je jasno, da delujočo celoto tvorijo tudi jamarju nedostopni in neznani deli.

Definicijo »jamskega sistema« sva našla na nemški Wikipediji [21] znotraj gesla »jama« (»Höhle«, razdelek »Höhle-system«), kjer piše (Googlov prevod z nekaj popravki): »Jamski sistem je povezana, razvejana mreža jamskih prostorov, dostopnih skozi enega ali več vhodov. Posamezne povezovalne poti znotraj jamskega sistema lahko postanejo neprehodne [...] Če je mogoče dokazati povezavo med dvema sosednjima sistemoma, se za celoten sistem običajno uporablja ime večjega sistema. [...] Rezultat združitve več jam z umetnimi povezovalnimi prehodi je tudi jamski sistem. V tem primeru se običajno ohranijo imena jam, ki smo jih umetno

povezali. [...] na primer ‚Bergerhöhlen-Platteneckeishöhlen-Bierloch-System‘. [...]« a si tudi s tem ne moreva prav dosti pomagati. Pri definiciji je citiran Hubert Trimmel - Höhlenkunde [22], kjer je definicija malo daljša, a v osnovi enaka (Wikipedija ga skoraj dobesedno navaja). Zdi se, da jamski sistem po Trimmelju ni celota vseh obstoječih podzemnih praznin, temveč splet (prehodnih) jamskih rogov, za katere sploh ni nujno, da imajo več vhodov.

Razprava (in drugačni rezultati)

Moda bi bilo bolje, da bi delovno hipotezo ovrgli, saj je potrditi ne moremo, četudi smo prišli do več podatkov, ki se zdijo skladni s hipotezo (a kaj ko to ni edina hipoteza, s katero so skladni). Poskusimo drugače, zdi se, da si besedne zveze *jamski sistem* ni izmislil nekdo, da bi poimenoval, kar je raziskal, ker bi mislil, da je to celota – ampak nekdo, ki je potreboval ime za celoto in si ni delal utvar, da jo pozna. Sodobna raba te zveze (in njenih različic v drugih jezikih) tudi nima enoznačnega pomena »več med seboj povezanih jam«, ampak je to le eden od pomenov. Pomenljivo je, da so zapisane definicije jamskega sistema redke in da se od obstoječih definicij avtorji, ki so jih podali, pogosto vsaj nekoliko distancirajo, kakor da bi bile vseč le tistim, ki se ne poglobijo vanje.

Iz Wikipedije sva izvlekla tudi nekaj medjezikovnih razlik v rabi besede »sistem«. Španske Wikipedije nisva pogledala, pri drugih pa je razlika pri definiciji *sistema* podobna, kot je predpostavljena razlika pri *jamskem sistemu*. Najbolj celostno definicijo sistema ponuja italijanska Wikipedija, slovenska in angleška dopuščata možnost, da je

sistem tudi nekaj, kar je samo dovolj dobro ločeno od okolice, nemška pa se zdi še najbližje nam, ki smo okuženi z necelestno jamarsko rabo. Piše namreč: »Sistem [...] je običajno mejna, naravna ali umetna ‚struktura‘, ki je sestavljena iz različnih komponent z različnimi lastnostmi, ki jih (lahko) obravnavamo kot skupno celoto [...]«. V nadaljevanju dodaja: »Ni enotne definicije izraza, saj se dodelitev pomena močno razlikuje glede na področje. V skladu s tem je tudi prejšnji stavek abstrakcija v smislu največjega skupnega imenovalca.« (prevod večinoma opravil Google).

V malo bolj sarkastičnem tonu lahko zaključimo, da se *sistem* (in njegove tuje različice), če beremo med vrsticami definicij, pogosto uporablja kot besedo, ki se sliši imenitno in s katero se olepša jamo, kadar se beseda *jama* zanjo ne zdi dovolj veličastna, ne glede na število vhodov.

Postavimo se zdaj na drugo stran, v vlogo navadnega Člana, ki je povezal dve zadosti veliki jami. Noče se pretirano napihovati, a mu ni nerodno poimenovati novega *sistema* z imenom, ki se prične s »Sistem«, temu veselju pa se zlepa ne bi rad odrekel. Ali lahko poiščemo opravičilo zanj? Lahko, in sicer v skoraj istih slovarjih. Spletni slovar angleškega jezika [23] za *system* med razlagami ponuja »any assemblage or set of correlated members« ne da bi zahteval, da gre za kako celoto. Pleteršnik [24] *sistem* razloži z besedo *sestav*, ki pomeni »kar nastane kot rezultat sestavljanja« [2] in spet zahteva več delov, ne celote. Tudi etimološki slovar [25] je prijazen in pravi, da *sistem* izhaja iz neke grške besede za sestavljanje. Prvi pomen po Planinskem terminološkem slovarju [26] je »več istovrstnih elementov (polic, počti, kaminov) v določenem predelu stene, ki omogočajo smiselne prehode pri plezanju« – spet brez celote! Ravno tako se brez celote izmaže Geološki terminološki slovar [27] v drugem pomenu, »stratigrafska enota, ki združuje dve seriji ali več serij, npr. trias.« Toda, o groza! isti geološki slovar se maščuje v prvem pomenu: »skupina med seboj povezanih geoloških elementov, ki sestavljajo zaključeno celoto, npr. jamski sistem, mineraloški sistem ...«

Nauk

Okoliščine besedne zveze *jamski sistem* sva zadosti dobro razjasnila, da je jasno, da se je pri postavljanju hipoteze Matija (spet) zmotil in se zato nekaj novega naučil. Raba besedne zveze, ki mu ni

bila vseč, ni tako globoko zakoreninjena in je svoj jamarski pomen dobila drugače kakor je mislil. Ko jamar nečemu reče »sistem«, to ni dokaz, da narobe razmišlja in/ali se napihuje. *Sistem* najpogosteje pomeni celoto, lahko pa je tudi sestav, skupek več delov. Po tej logiki je *jamski sistem* povsem primeren izraz za označevanje več povezanih jam.

Čeprav jamar z *jamskim sistemom* ne misli nič slabega in njegovi tovariši to vemo, tvega, da ga bodo ostali ljudje narobe razumeli. Svarilni zgled je Geološki terminološki slovar [27], ki *jamski sistem* navede kot primer, kako *sistem* pomeni zaključeno celoto! Mislimo si lahko, da kdor naše *sisteme* jemlje tako resno, zato malo manj resno jemlje nas same. Morda bi bilo dobro namesto *jamski sistem* uporabljati *skupek* ali *skozenjc* ali kaj še boljšega, lahko da se bodo tako odločili znanjci, če že ne mi. Dokler imamo *jamske sisteme* pa ne škodi vedeti, kaj je na njih spornega in zakaj.

Odgovora na »filozofsko« vprašanje, ali uporabnikom očitati čuden izvor besedne zveze ali raje zmerjati tiste, ki je zaradi te prtljage kljub njeni uveljavljenosti nočejo uporabljati, nisva ne iskala ne našla. Menda največ velja strpnost – priznajmo eden drugemu pravico, da imamo vsak svoj odnos do besed in da jih uporabljamo temu primerno.

Literatura

- [1] R. Karba, G. Karer, J. Kocijan, T. Bajd, M. Žagar Karer, *Terminološki slovar avtomatike*: Druga, dopolnjena in pregledana izdaja, ZRC SAZU, Založba ZRC, 2018. <https://doi.org/10.3986/978-961-05-0092-6>.
- [2] *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja, 2014. https://fran.si/iskanje?View=1&Query=*%&All=%&FilteredDictionaryIds=133 (accessed August 16, 2021).
- [3] P. Presetnik, Predlog dopolnitev in sprememb vodenja preglednice Osnovnih podatkov o jamah, *Glas Podzemlja*, (2019) 67–71.
- [4] Glavna stran, Wikipedia, the free encyclopedia. (2020). https://sl.wikipedia.org/w/index.php?title=Glavna_stran&oldid=5386621 (accessed August 16, 2021).
- [5] Main Page, Wikipedia, the Free Encyclopedia. (2022). https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Main_Page&oldid=1069328725 (accessed February 19, 2022).
- [6] Vercors Cave System, (n.d.). <http://wikibin.org/articles/vercors-cave-system.html> (accessed February 19, 2022).
- [7] Pagina principale, Wikipedia, the free encyclopedia. (2021). https://it.wikipedia.org/w/index.php?title=Pagina_principale&oldid=122948985

(accessed February 19, 2022).

[8] Scoperta sul massiccio del Canin la grotta più lunga d'Italia, *Montagna.TV*. (2019). <https://www.montagna.tv/144879/scoperta-sul-massiccio-del-canin-la-grotta-piu-lunga-ditalia/> (accessed February 19, 2022).

[9] Google Books Ngram Viewer, (n.d.). <https://books.google.com/ngrams> (accessed August 16, 2021).

[10] D.C. Ford, R.O. Ewers, The development of limestone cave systems in the dimensions of length and depth, *Can. J. Earth Sci.* 15 (1978) 1783–1798. <https://doi.org/10.1139/e78-186>.

[11] M. Field, A Lexicon Of Cave And Karst Terminology With Special Reference To Environmental Karst Hydrology (1999 Edition), US EPA National Center for Environmental Assessment, Washington, DC, 1999. <https://cfpub.epa.gov/ncea/risk/era/recordisplay.cfm?deid=12468> (accessed August 16, 2021).

[12] W.H. Monroe, A glossary of Karst terminology, U.S. Govt. Print. Off., 1970. <https://doi.org/10.3133/wsp1899K>.

[13] J.N. Jennings, Cave and Karst Terminology. Republished in ASF Administrative Handbook (1997) As published in Australian Karst Index 1985 First published in ASF Newsletter 83 (1979), (1997). <http://speleologia.eu/znanost/terminologija/CaveKarstTerminologyJennings.html> (accessed August 16, 2021).

[14] M. Čekada, *Jamski sistemi v Sloveniji, Jamar*. 2008 (2008) 30–33.

[15] A. Lajovic, Slovenski jamarski leksikon, (2020). <https://www.jamarska-zveza.si/index.php/o-nas/jamarski-leksikon> (accessed August 16, 2021).

[16] R. Urankar, F. Šušteršič, M. Simič, A. Praprotnik, *Ne hodi v jame brez glave, Društvo za raziskovanje jam* Ljubljana, Ljubljana, 2001.

[17] I. Gams, J. Kunaver, D. Radinja, *Slovenska kraška terminologija, Univerza, Katedra za fizično*

geografijo Oddeka za geografijo FF, 1973.

[18] A. Hudoklin, R. Cerkevnik, Usposabljanje za samostojno jamarsko delovanje – vsebinski sklop 4 – Varstvo jam in načela jamam prijaznega obiskovanja in raziskovanja, (2019). http://www.jamarska-zveza.si/images/Documents/Izobrazevalna/Gradiva/gradivo_varstvo_jam.pdf (accessed August 16, 2021).

[19] E. Glennie, The origin and development of cave systems in limestone, *The Transactions of the Cave Research Group of Great Britain*. 3 (1954) 73–83.

[20] J.H. Bretz, Vadose and Phreatic Features of Limestone Caverns, *The Journal of Geology*. 50 (1942) 675–811. <https://doi.org/10.1086/625074>.

[21] Wikipedia:Hauptseite, Die freie Enzyklopädie. (2021). <https://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Hauptseite&oldid=209953204> (accessed February 19, 2022).

[22] H. Trimmel, *Höhlenkunde*, Springer-Verlag, 2013.

[23] Definition of system | Dictionary.com, *www.Dictionary.Com*. (n.d.). <https://www.dictionary.com/browse/system> (accessed October 4, 2021).

[24] M. Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar*: tiskana izdaja 1894–1895, 2006, elektronska izdaja 2006, spletni izdaji 2010, 2014., 1894.

[25] M. Snoj, *Slovenski etimološki slovar*: tiskane izdaje 1997, 2003, 2009, spletna izdaja 2015, 1997.

[26] A. Mlač, M. Humar, S. Klinar, B. Leskošek, B. Pollak, F. Savenc, P. Šegula, A. Vengust, S.B. Zupet, *Planinski terminološki slovar*, ZRC SAZU, Založba ZRC, 2002. <https://doi.org/10.3986/978-961-254-471-3>.

[27] J. Pavšič, *Geološki terminološki slovar*, ZRC SAZU, Založba ZRC, 2007. <https://doi.org/10.3986/9789610502913>.

Teža sistem-atike, če jo jemlješ preveč resno. Foto: Jaka Flis

Špela Borko

GILLY-O-TINE

Meglen novembrski večer. Želela bi si pisati o Breznu spečega dinozavra. O uspehih in dosežkih, veselju in poplačanem trudu. A besed ni in ni. Tiste, ki so, se zdijo zlagane. Prazne. Brez moči, ki jo običajno nosijo s seboj. Iz senc se plazijo potuhnjene misli, se oklenejo besed in jih izpustijo na dan umazane, šibke. Le kupec črk na papirju. Potuhnjenske sem že neštokrat zatrla, potlačila in pozabila nanje. A danes vem, kaj mi je storiti. Izkopati jih moram, jih pogledati v oči in jih sprejeti. Zgolj šibek človek sem in na papir moram izliti svoj strah.

18. september. Lep jesenski dan. Prvi jamski izlet po kirurgovem šarjenju po moji čeljusti in nestrpno, a malce previdno sem čakala trenutek, ko bom po vrvi poletela v neznano. Ekipa štirih smo smelo zakorakali v dehteč gorski gozd in urno ubirali pot skozi navidezno brezpotje. Tu možic, tam markanten štor. Podrta skala značilne oblike in skorajda skrit prehod skozi gosto razraslo ruševje. Kmalu smo se znašli pred vhodom, ki bolj kot na mogočno jamo spominja na jazbino. Izoblikovali smo plan dela in s polnimi transportkami vrvi komaj čakali, da se zapodimo v vhodno ožino. V globinah, za mnogimi ožinami in podori, za izčrpavajoče dolgim, mokrim in ozkim meandrom, so na nas čakala deviška brezna.

Med oblačenjem ugotovim, da sem spakirala dva leva škornja. Malce preklinjam, saj vem, da je v meandru precej vode. Po nekaj kontemplacije se vdam v usodo in obujem gozdarje. Gležnji mi gledajo izpod prekratkih hlačnic in kisló se nasmiham. Bom pač hitreje preskakovala luže in potoke.

Deset ur kasneje nam zmanjka vrvi. Spakiramo vrtalko in merilce in si oprta-mo lahke transportke, olajšane teže vrvi in pritrdišč. Jama se nadaljuje v nezna-no, mi pa smo za ta dan izpolnili svoje poslanstvo. Le še ven moramo priti.

150 metrov vrvi višje malicamo. Med

zobmi počasi talim in sesam kos čokolade, toliko da zberem moči za mučen meander pred nami. Občutljiva čeljust kaj tršega še ne zmore.

Vstopimo v meander. Par metrov vrvi, ožina. Malce prostega plezanja. Ožina. Ležim na trebuhu in se centimeter za centimetrom zviram naprej.

Nekaj metrov razširitve. Vzdignem se z vseh štirih in skorajda stečem naprej. Površje, prihajamo!

Sprehodim se po polici nad brezencem. Varujem se, pripeta na vravno prečko. Iznem se iz prečke, prestopim rob brezna in se splazim tik nad vodo navzgor. Hitim, ne želim se zmočiti. Za seboj slišim Gilly. Sledi mi, dohaja me, skorajda hitrejša je od mene, čeprav ne pozna poti. Zakličem ji, da naj sledi vodi. Voda zaduši moj klic, ga popači in izpljune nerazumljivega. Obrnem se in ohromim.

Krik.
Ropot kamenja.
Zamolkel tup.
7,5 metrov brezna.

Čas se ukrivi, upočasni. Prva misel je presenetljivo jasna. Ujela nas je, nesreča, ki smo ji vedno znova ubežali. Zahteva plačilo za vse srečne konce. Kruto in neizprosno.

Mine sekunda. Zaslišim Matica, ki priteče izza ovinka in preklinja. »Fak, fak, fak.«

Sekunda. Stok. Komajda slišen. Oklenem se ga. Ni še konec. Racionaliziraj misli! Takoj!

Sekunda. Retrospektiva. Gilly je splezala en meter previsoko. Odlomil se ji je oprimek in zdrsnila je. Zagledala sem jo, ko je ležeč na trebuhu v vodi drsela proti breznu globine 7,5 metrov. Izginila je prek roba. 7,5 metrov. Slišim Matica, ki se pogovarja z njo. Ukazuje. Ne upam se premakniti, lahko bi sprožila še kak kamen. Čakam na znak.

»Kdo si? Kje si? Kaj se je zgodilo? Kdo

sem jaz? Kateri datum je?«

»Spati hočem.«

»Odgovori! Kdo si! Kje si! Česa se spomniš! Katerega smo!«

»Ne se jezit, nikoli ne vem kateri dan v tednu je, kaj šele v mesecu.«

Premakneta jo na suho, iz luže v kateri je pristala. Varno je, vpnem se na prečko in pridem do njih. Astro folija. Prva pomoč. Preveri zavest, življenjske znake, bolečine. Pretipaj telo. Fak, kaj je ta kri iz nosu?! Ugotovimo, da je z nosom zavirala med drsenjem po skalah. Še sreča. Boli, vse boli. Komolec mora biti huje poškodovan, ostalo se zdi na mestu. Jure poroča: med padcem se je odbila od stene in pristala z rokami naprej. Transportka je prevzela breme udarca ob steno, roke udarec ob tla. Sanjala bova prizor. Vsak s svojega zornega kota se bova zbujala v nemem krik, oblita z mrzlim potom. Gilly izgine za robom brezna. Tup. Gilly pada in se odbije. Tup.

Vprašanje za milijon dolarjev: kličemo reševalno ali probamo ven? »Mislim in čutim, da moram čimprej ven iz jame.«

Prvi metri so obupno počasni. Premika se kot v transu. Prevzamem transportke in vodim karavano, Jure in Matic jo počasi spremljata ven. En meter. Počitek. Še en meter. Počitek. Tako ne bo šlo, čaka nas še dvesto metrov meandra in tristo metrov vrvi. Pred prvo ožino jo ponovno pregledamo. Trezni se. Vedno hitreje razmišlja in vedno bolj jo boli. Ibuprofen 400 mg. Vdihnemo in se v zverženi karavani previdno lotimo izziva. Kritična točka je v najožjem delu ožine. Prostora je le za enega. Ni udobno, skala stiska in reže. Previdno se je treba zvirati na ravno pravi način. Če v tem trenutku omaga, smo v k. V ožini se ustavi. »Utrujena sem.« »Vem, a moraš naprej. Moraš!!!« Prva, druga, tretja ožina. Male zmage. Začuti drevenenje prstov na rokah. »Kaj se mi dogaja?« »Vse je v redu. Padla si v vodo. Vse mišice te

bolijo in zebe te. Normalno je. Premikaj se in bolje bo.« Bo res? Ne vemo, a vemo, da jo moramo prepričati, da bo. Še deset metrov. In naslednjih deset. In naslednjih deset.

Večnost počasi postaja merljiva. Bližamo se koncu meandra. Uspeh! Kritična točka je vzpenjanje skozi nestabilen podor. Kamenje tudi tokrat obstane na mestu. Uspeh!

»Samo še dvesto metrov štrika pa smo ven.«

»Dvesto metrov?! Faaaak, to je neskončno!!«

»Ma ni neskončno, predstavljaj si, da bi bila v P4. Tisto je neskončno.«

Nekaj ur kasneje pogledamo v zvezdno nebo. Polnoč je. Sledi kratek prepričanje, Gilly noče v civilizacijo, še manj na urgenco. Nima izbire, vzamemo ji nahrbtnik in jo naženemo proti avtu. Utrujenost jo načelnja. V zaspani zamaknjenosti se spotikajoč vleče naprej. Še malo. Pri avtu ji pomagam s preoblačenjem. Ko zagleda komolec, se le vda, morda pa res potrebuje zdravnika.

Dve zjutraj. Jeseniška urgencia je prazna. Takoj sva na vrsti. Rentgen pokaže zgolj cele kosti. Zaspana zdravnica Špela ji očisti in zašije komolec. »Pa še po Amoksiklav pojdite, svinjarija je bila do kosti.«

Štiri zjutraj. Kranjska lekarna. Zbudim lekarnarko Špelo, ki strmi v ameriško osebno izkaznico in me po slovensko sprašuje, če to zase rabim. Ne, ne, jaz samo pobiram.

Šest zjutraj. Gilly na najinem kavču v trenutku zasmrči. Spogledava se. Kaj pa zdaj? Na hitro se pogovoriva, izlijeva travmo, nato pa spat, naslednji dan

imam službeno pot. Ura tiktaka. Uležem se, zaprem oči. Utrujena sem kot pes in budna kot zajec. Pol ure, ena ura, dve uri. Jebeš ta spanec, ki ga ni.

Deset zjutraj. Vstanem, spraznim avto, pospravim nahrbtnik, ga na novo spakiram. Vmes na hitro pojem pico in skušam za pol ure zapreti oči. *Nop*, zajec je še vedno tu.

Pet popoldan. Avtocesta. Vozim poln kombi sodelavcev proti Rabu. Vprašajo me in povem zgodbo. Zajca je pobralo. Pripoved v tretji osebi, nič ne čutim, prazno je.

Osem zvečer. Ščije kot pri norcih. Na ceste se zlivajo reke dežja. Vozim kot po jajcih. Večina sopotnikov spi, razen tisti, ki hočejo lulat. *Just keep swimming, just keep swimming, just keep swimming.* Kadar je treba zdržat, se prelevim v malo modro ribo Dori.

Omg, končno trajekt. Med sedeži zagledam sledove speštanih paradižnikov. Spravijo me iz tira bolj, kot bi si želela. Drgnem sedež. Ga bom peljala v čistilnico, ko pridem domov.

Enajst zvečer. Ščije še bolj kot prej. Sem čisto pri koncu z voljo in močmi. Izgubimo se. Nihče ne ve kam, nihče ne prevzame navigacije. Struna se še malo napne. Vem, tečna sem. Na živce jim grem.

Pol polnoči. Še vedno ščije. Ob tem času včeraj smo bili v vhodni ožini. Sodelavce izkrcam tik pred vhodom v kamp. »Samo še parkiram pa pridem, kar pojdite.« Odmotovili ogromen kombi med pritlikavimi borovci. Zaletim se v debelo vejo. Ne bo šlo več. Zarinem ga na razmočeno pobočje, do jutra bo že počakal. Ugasnem motor. Usedem se na zadnji sedež. Odprem pivo, ki sem ga spakirala za sopotnike. Vdihnem. Izdihnem. Poslu-

šam dež. In padem v histeričen jok.

Umirim se. Na dušek popijem pivo. Druga runda. Derem se v razbesnjeno nevihto, solze tečejo kot za stavo. Tako utrujena nisem bila že dolgo. Vžgati avto in se odpeljati daleč, daleč stran. Joj, kako si želim biti pod domačo odejo. Zazvoni telefon, sodelavci ponujajo pomoč pri nošnji prtjage. V mislih zaslišim Matica. *Get your shit straight, woman. Sej nisi pičko.* »Ne, hvala, v redu sem, takoj pridem.«

Januar. Šlo je mimo. Saj konec koncev sploh nič ni bilo. Pogovarjam se s hribovci, plezalci, jamarji, odpadniki. Ta je videl kolega umret. Drugemu je prijatelj padel s štrika. Tretjega je kamen. Saj nismo sami, saj nismo edini, samo v vati smo. Živimo v času, ko je fizična bolečina nezaželen, simptom, ki ga je treba čim prej odpraviti. Nesreča, bolezen in smrt so v poplavi navideznih popolnih življenj in teles postali tabu. Strah pred fizičnim nelagodjem nas kuje v sponse žametnih ječ, mehke kletke, absurdno prerasle s psihičnim trpljenjem in bizarno krivdo, če se upaš nagniti ven. Včas' se niso sekiral' okrog par šivov.

Prediskutiramo reševalni aspekt. Izmenjamo mnenja z reševalci. Nelagodje zatrem, jame so vendar prelepe, da bi me bilo v njih strah. »Tupa« ne slišim več. Spanje mi kratijo druge skrbi. Ne, danes ni nič slabše, kot je bilo včasih. Drugače lahko samo še na kavču ždimo in žalujemo za izgubljenim časom, namesto da bi zgrabili trenutek in ga živeli. Ali, kot mi je v otroštvu rada ponavljala mati: »desi se i curi dje.« Včas' pa tud kdo pade v šaht.

Aha, sem skoraj pozabila. Jama gre naprej. |

»And if you gaze for long into an abyss, the abyss gazes also into you.« Nietzsche

Rafko Urankar

COVID POEZIJA DEANA PESTATORJA

(povzetek dogajanja na društveni elektronski listi)

Leti 2020 in 2021 je zaznamovala pandemija, ki je iz ljudi na plano izvela lastnosti in ambicije, ki jih sicer slutimo, so pa običajno zaradi pomanjkanja časa potisnjene malce na stran. Tako so nam nekateri pokazali svoje neverjetne ročne spretnosti, nekateri so od vedno želeli biti zdravniki in epidemiologi, pa sta jim tovrstno izobrazbo omogočila šele Internet in Facebook, pri nekaterih se je izrazila še bolj kot Covid razširjena spolna bolezen (bolečina v penisu) itd., Dean pa je stiske in konflikte na društveni listi skušal miriti s poezijo. Na žolčno virološko debato med Jetijem in nekaterimi člani je bil njegov odziv Članski. S humorjem nas je želel spomniti, da se že zelo dolgo poznamo, se spoštujemo in se imamo radi. Hkrati pa smo razmišljujoči, pokončni in posebni, da ne prenašamo najbolje ideoloških, verskih in podobnih pritiskov, kar se kaže tudi v dolgi zgodovini društva. Druži nas ljubezen do jam, narave in miru, ne glede na našo rasno, etnično, politično ali kakršnokoli drugo pripadnost, ki so v vsakodnevnem življenju tako rade zlorabljane za delitev ljudi. Tako sta z manjšim časovnim razmikom med ploho elektronske pošte nastali dve kratki pesmici, ki si zaslužita resno objavo in seveda tudi recenzijo.

Yeti, zdaj si na tapeti
Te vedno so okrasne
Misli nas
Zvečine
Pa tudi jasne

**Piši vsakemu osebno
Če odgovori, bo prav posebno**

Pelji pot naprej
Pusti, če nočemo prek svojih mej

V poeziji tega manj znanega avtorja zasledimo močan vpliv Franceta Prešerna in njegovih sonetov, kar se vidi zlasti po formi, ki pa se je – po drugi strani – zaradi močnih vplivov Srečka Kosovela ne drži vedno. Ostaja pa konstruktiven, njegove misli in verzi so zaviti v rahlo tančico skrivnosti. Kljub temu ritem njegovih besed ostaja iskri in igrivi, spominja nas na nežno jutranje valovanje morja; sem ter tja iz vode skoči riba, ki s svojim vretenastim, spolzkim telesom preseka monotonijo vsakodnevnega sončnega vzhoda.

Pestatorjeva poezija vsekakor predstavlja močan prelom v razvoju aktualnih dogodkov in s tem povezanih družbenih trendj. Kljub kritičnosti ostaja trdno tam, kjer mora biti. Njegova socialna zavest nas vodi in opominja. S tem postavlja viden mejnik v pop kulturi, ki se odraža tudi v besedilih modernih rock skupin. Tako si je zagotovil mesto med nesmrtnimi: pesniki, pisatelji in filozofi, ki subtilno v nas postavljajo in utrjujejo najvišje vrednote brezčasnega humanizma, ki nas spremlja že vsaj od časov neanderthalca.

Avtorjevo poezijo bomo v prihodnosti še zagotovo srečevali. Ker bivanjsko tematično postavlja pred neuslišane ljubezni, gre vsekakor za prvega med prvimi t. i. altruističnimi pesniki, ki bodo v prihodnosti s svojimi ostrimi peresi zarezali v sivi, melanholični vsakdan slehernika.

Bravo, Yeti
Saj pomnite
Okras na tapeti

»Stara džomba, dobra supa«
Rekel bi Kapetan Mark

Jaz pa zgolj
Ah
Ko nikogar ni, je v jami »dark«

Čakanje na novo mojstrovino ni bilo dolgo. Avtor je poleg svoje izjemne nadarjenosti tudi ploden in odziven na najmanjše odklone v moderni družbi, ki se sprva zdijo kot nedolžna jesenska sapica, lahko pa se sprevržejo v pravi družbeni in socialni orkan.

Tokrat je fokus – v svoji altruistični maniri – usmeril v večni in nikoli rešeni problem bitke med spoloma. Kljub porajanju številnih feminističnih gibanj koncem prejšnjega stoletja, je problem zgolj kozmetično prikrit. Avtor je zaznal težavo preko porajanja novih alfa samcev, ki prihajajo iz vrst matematikov, ki ne znajo kalkilirati, in kar je še bolj strašljivo, med njih so se uspeli vriniti tudi volkodlaki, ki tulijo že v snop baterijske svetlobe.

Pesem je sicer kratka, v sebi pa nosi nabo, ki nas ne more pustiti ravnodušnih. Navdušujoče je avtorjevo poznavanje slovanskih jezikov, ki nas nehote

ponese tja do njihovih korenin, do njihove pradomovine, začutimo lahko težko breme stoletnega preseljevanja. Od tu se naveže na skrivnostne in nikoli dobro razvozlane ter opisane rituale prehoda adolescentov v svet odraslih moških, ki so se dogajali v drugi polovici prejšnjega stoletja. In kot da to še ni zadosti, se pokaže njegova veličina še v neizmerenem poznavanju literature in subtilnem prenosu znanih literarnih junakov v današnji čas, kjer že samo s svojo pojavo govorijo jutrišnja zgodba tisočerihih nemih in zatiranih.

Na koncu pesem zaključí s protiutežjo – pokaže dobro poznavanje zahodnih jezikov in moderne zahodne družbe, ki je v nenehnem sporu sama s sabo in številnimi vzhodnimi vplivi. Spori se manifestirajo tudi skozi trenja med spoloma, kot sem omenil že uvodoma. S tem pa se krog zaključí, zopet nas postavi na začetek razmišljanja, vendar bogatejše za izkušnjo, kar lahko perpetuira v neskončnost, ki jo s tem posredno na nek prefinjen način tudi definira.

Genij, ki se skriva v avtorju in je spretno prikrit z nekoliko nenavadno vizualno podobo, nas ne more in ne sme pustiti ravnodušnih. Naj nas ne bo sram, če bo zaradi njegove poezije iz nas privrela tudi kakšna iskrena solza spoznanja in nas olajšala vsakodnevnih pritiskov.

Slovarček

tapeta – papirna zidna obloga, ki se je v 70. in 80. letih 20. stoletja veliko uporabljala za okraševanje sten v stanovanjih
džomba – star, izkušen vojak
ritual prehoda adolescentov v svet odraslih moških – odhod mladeničev v JLA; konec 80-ih se je na društvu ritual izpopolnil, dogajanje se je preselilo v Vrtačo JNA; zaključek društvenega rituala se je zgodil v ferajnovih prostorih s splošnim striženjem rekrutov
Kapetan Mark – znan stripovski junak
sram – prirojen, neprijeten občutek, ki človeka oblije ob dejstvu, da je naredil nekaj neprimernega; običajno ga spremlja tudi rdečica na obrazu; večina populacije je ta občutek opustila s prihodom 21. stoletja, politiki so se od nekdanj rojevali brez njega. |

Ko veliki pesnik ne ustvarja. Podlaga: William-Adolphe Bouguereau: Le Guêpier. 1892.

KANINSKA RAZIMPROVIZACIJA

FOTO: Jaka Flis

BOLANI KOMENTARJI: BaCil

NE, TO NI ZGODBA O SUPERMANU. NAJBRŽ ZATO, KER NOŠENJE SPODNJIC PREKO HLAČ NI RAVNO NAJBOLJ PRAKTIČNO. TUDI ZGODBA NI, KER PRAVZAPRAV NIČ NE POVE. BILO PA JE FINO...

PISALO SE JE LETO 2021. PRVO POLOVICO 21. STOLETJA JE ZAZNAMOVAL ZAČETEK VELIKIH KLIMATSKIH SPREMEMB. TUDI KANINSKA GALAKSIJA NI BILA IZJEMA. VREMENSKI EKSTREMI SO BILI PREMOČNI. PINTARJEVA IMPROVIZACIJA Z JEKLENICAMI JIM NI BILA VEČ KOS. NA ENEM OD TABOROV SE JE FANTASTIČNI TRIO JBC PREVEČ ŠIROKOUŠTIL, DA BO POSTAVIL NOVO, MOČNO IN HITRO SESTAVLJIVO TENDO. TEGA SICER NI NIHČE VERJEL. IN MOGOČE PRAV ZATO SO DESCİ ŠE BOLJ PLJUNILI V ROKE IN PREKLINJALI ALKOHOLO, KI JE BOTROVAL NEPREMIŠLJENIM IZJAVAM.

TAKO JE NEKEGA DNE FERAJN ODPRL MOŠNJO, TROJICA PA JE KOT HRČKI PRED ZIMO NABIRALA SESTAVINE. VROČEGA JUNIJSKEGA DNE SE JE NATO V DOBRNIČU BLISKALO IN PREKLINJALO (MAR SPET?) IN NASTALO JE SVETLEČE OGRODJE NOVE TENDE. PRVI IN LAŽJI DEL NALOGE, KI JE OPISAN NA KONCU. TAKOLE PA SE JO JE SESTAVLJALO:

BUUUUM!!!

TRESK!!!

KLAAANG!!

VSTAVI PO POTREBI

JEBEMTI, TKOLE ZJUTRAJ SEM MAL TRD.
DEJMO, ENA, DVA, ENA, DVA...
JA, PA ŠE PREPOZNO SEM ŠEL
SPAT. A SO MORAL NARDIT
TISTA OKNA NA TENDI!! KVA JE UNA DELALA
NA ŠTANGI...UF..!!

...KONEC....

POZOR! SAMO ZA BRALCE, KI ŽELIJO VEDETI VEČ IN JIM NI MAR, DA PREVEČ TEKSTA POKVARI STRIP.

TAKOLE JE BILO:

LUNA JE S SVOJIM OSTRIM KRAJCEM POČASI REZALA DOBRNIŠKO NEBO. NEŽNE MEGLICE SO LEGALE NAD UTRUJENO, RODOVITNO ZEMLJO, KI JE DEHTELA V POLETNI VROČINI. SOSEDOV PETELIN JE ŽE ZDAVNAJ NEŽNO ZAPRL POLKNA NA SVOJEM KURNIKU, DA NE BI PREBUDIL SVOJIH DRAGIH NESNIC. CELO OSEL, KI SE JE CEL DAN Z GLASNIM RIGANJEM ODZIVAL NA BAJSIJEVE STROKOVNE KOMENTARJE, JE UTIHNIL. VAS SE JE PO TEM, KO JE JUKI KONČNO UGASNIL FLEKSARICO, POTOPILA V SPANEC. NEKATERI SO ZASPALI OD UTRUJENOSTI, VEČINA OD HLAPOV NITRO RAZREDČILA, S KATERIM JE ČILE ČISTIL SESTAVNE DELE KONSTRUKCIJE.

NEUSTRAŠNA TROJICA SE JE ŠE NEKAJ ČASA BORILA S PENO IN FOLIJO, DA SO IZPOD NJIHOVIH ROK KONČNO ZAČELI PRIHAJATI LIČNI, NEŽNI PAKETI, KI PA V SEBI SKRIVAJO MOČ PLAVŽEV, KI SO IZ ZEMLJINIH NEDERIJ S POMOČJO MOGOČNEGA VULKANA UKRADLI ŽELEZO IN GA PREDELALI V ŽLAHTNE NERJAVNE PROFILE.

SAMO PET LJUDI ŠE BEDI: NEUSTRAŠNA TROJKA, LIDIJA, KI JIM JE PRIPRAVILA VEČERJO, IN VAŠKI STRAŽMOJSTER, KI V SENCI JABLANE SLONI NA HELEBARDI IN PREKLINJA. MED PRITOŽEVANJEM NAD SVOJO BEDO, JE NAPOL NASLONJEN NA DEBLO, NAPOL NA ROČAJ SVOJEGA STRAŠNEGA OROŽJA - ZADREMAL. OKOLI POLNOČI GA JE PREBUDIL ROPOT ČREDE JEKLENIH KONJEV PAD HAVBAMI; PRVA ČREDA SE JE PODALA NA ŠTAJERSKO, DRUGA NA GORENJSKO. DOLENJSKA SE JE ODDAHNILA, STRAŽMOJSTER PA JE ODKREVSAL NA NOČNI OBHOD, KAJTI ODLOČIL SE JE, DA NOCOJ NE BO ŠPEGAL SKOZI OKNO BAJSIJEVE SPALNICE.

Letos smo se v uredništvu odločili, da zadnjo stran namenimo voščilom. Aprila nas je Jure Kunaver opozoril, da imamo od nedavnega med Clani tudi takšne z izjemno, okroglo kilometrino. Naš najstarejši Clan Miran Marussig je namreč dopolnil častitljivih 90 let. Na tem meštu zato objavljamo kratko jamarsko obarvano Miranovo izjavo ob visokem jubileju. Dragi Miran, iskrene čestitke! Ne samo, da smo najstarejše slovensko jamarsko društvo, imamo verjetno tudi najstarejšega jamarja. Koliko znanja, izkušenj in veselih trenutkov zaobjemajo vsa ta leta! Želimo ti še več okroglih obletnic in prijetno, mirno a še vedno vznemirljivo prihodnost. Upamo, da se srečamo na kakšnem jamarskem dogodku. Hkrati nas, neumorne raziskovalce globin gora, še vedno muči nerešljiva uganka, katere seme si pomagal zasejati tudi Ti ... Če v svojih arhivih naletiš na omembo Jame v Toscu (k. š. 4339), se le spomni na nas. Še vedno jo iščemo, upajoč da nam bo pot skozi njo olajšala raziskovanje globočin Brezna na Toscu.

Močna želja po gibanju v naravi izvira iz vojnih let, ko sem kot begunec s starši živel štiri leta v okupiranem Novem mestu za bodočo žico. Se kot gimnazijec sem spoznaval gore, seveda peš tja in nazaj. Takoj po vpisu na univerzitetni študij gradbeništva sem spoznal študenta geologije Dušana Novaka, ki me je povabil k jamarjem. Odprl se mi je nov svet, lep in skrivnosten.

Moje novo znanje geodezije, geologije in hidravlike mi je odprlo možnosti geodetskih in hidroloških meritev v jamah, ki sem jih tudi z veseljem izvajal (Logarček, Križna jama in druge).

Vedno mi je ugajal športni del udeleževanja v jamah (spusti v brezna, napor pri plezanju, tehnika raziskovanja ipd.). Dogodivščin je bilo veliko (glej Planinski vestnik, l. 52, 53 itd.) Nepozabni so prizori, ko smo v brezni na Dolenjskem krasu pristali na gmadah človeških ostankov in pri iskanju novih rovvov odkrivali čudovite kapnike, neponovljiva umetnost narave.

Bil sem član mednarodne odprave I. 1957 v Poljske Tatire, trajalo je sedem dni s petdnevnim bivanjem v jami. Tudi pri nas smo organizirali večdnevno bivanje pod zemljo (npr. tri dni v Križni jami in podobno). Bil sem član reševalne skupine tehnične komisije in, ker sem bil pismen, tudi tajnik Društva za raziskovanje jam.

Moja jamarska pot se je končala po približno 15 letih, ko so mi dolžnosti pri gradnji slovenskih cest in seveda družina vzeli prosti čas.

S srcem pa sem še vedno v jamah in z vami.

Miran Marussig

Miran v Logarčku. Foto: Tomaž Planina

Najdena jama. Foto: Milan Orožen

90 let je lepa številka za Človeka. Ali jo bomo dosegli, zavisi od genov in sreče, vsekakor pa tudi on nas samih. Morebiti je častitljiva starost zato težje dosegljiva za Društvo, ki temelji na sodelovanju, prilagajanju in usklajevanju množice. Zato uredništvo Glasu podzemlja iskreno čestita tudi vsem Clanom, ki smo Društvo za raziskovanje jam Ljubljana pripeljali do 112. rojstnega dneva! Na še mnoga leta, tako Clanov kot Clanskosti!

PETZL[®]

© 2020 Petzl Distribution - Romil Flament

TREKING-ŠPORT d.o.o.

Brezno spečega dinozavra

1 9 1 0
**DRUŠTVO ZA
 RAZISKOVANJE
 JAM LJUBLJANA**

Ime jame: Brezno spečega dinozavra

Merili: Alojzij Blatnik, Spela Borko, Matt Covington, David Debeljak, Matic Di Batista, Tinkara Kepic, Darja Kolar, Peter Mašič, Matevž Marinko, Vid Naglič, Ester Premate, David Skufca, Jure Bevc (vsi DZRJL)

Avtor načrta: Jure Bevc

Datumi ekskurzij: 2006–2010, 6. 8., 7. 8., 14. 8., 21. 8., 11. 9. in 30. 10. 2021
 Datum načrta: 31. 1. 2022

Dolžina jame: 2147 m
 Globina jame: 1081 m

Iztegnjeni profil

